

JUHA KANSIKAS

TUKEA JA NEUVOJA APPEASEMENT-POLITIIKALLE

The Timesin uutisointi ja kannanotot Ison-Britannian hallituksen ulkopolitiikasta Tshekkoslovakian ja Saksan välisessä konfliktissa 1938

Yleisen historian
pro gradu-tutkielma
Jyväskylän yliopistossa
syyslukukaudella 1998

TIIEDEKUNTA Humanistinen	LAITOS Historian laitos
TEKIJA Juha Kansikas	
TYÖN NIMI TUKEA JA NEUVOJA APPEASEMENT-POLITIIKALLE. The Timesin uutisointi ja kannanotot Ison-Britannian hallituksen ulkopoliitiikasta Tshekkoslovakian ja Saksan välisessä konfliktissa 1938.	
OPPIAINE Yleinen historia	TYÖN LAJI Pro gradu-työ
AIKA Syyslukukausi 1998	SIVUMAARA 131+6+2
TIIVISTELMÄ - ABSTRACT Tshekkoslovakian ja Ison-Britannian väliset suhteet eivät muodostuneet maailmansotien välisenä aikana läheisiksi. Brittihallituksella ei ollut vuoden 1938 aikana intressejä Saksan Tshekkoslovakiaan suuntautuneen aggressiivisen laajenemisen pysäyttämiseksi. Pääministeri Chamberlainin johtaman Ison-Britannian hallituksen <i>appeasement</i> -politiikka perustui tilanteen rauhoitteluun britti-imperiumin olemassaolon ja hyvinvoinnin turvaamiseksi. Kvalitatiivisen artikkelien sisällön analyysiin perustuvan tutkimusmenetelmän mukaan The Times oli kriisissä, joka "ratkaistiin" tiilapäisesti Tshekkoslovakian jakamisella Münchenin kokouksessa syyskuussa 1938, manipuloitu, isänmaallisuuteen ja vaikutusvaltaan tukeutunut lehti. The Times ei ollut alistettu kokonaan hallituksen vallankäytön välineeksi, sillä se pystyi brittihallituksen kontrollointiorganisaatiosta huolimatta julkaisemaan eri osapuolien erilaisia näkökantoja Tshekkoslovakian konfliktin ratkaisemisesta. Päätoimittaja George Dawson hallitsi lehteä kuuntelematta kritiikkiä, jota brittihallitus sai muulta sitä vastustaneelta brittisanomalehdistöltä.	
ASIASANAT Iso-Britannia, lehdistöhistoria, Münchenin kokous, sudeettialue, The Times.	
SÄILYTYS-PAIKKA Historian laitos	
MUITA TIETOJA	

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
2. TUTKITTAVAT SANOMA- JA AIKAKAUSLEHDET	7
3. KONFLIKTIN TAUSTA	13
3.1 Vähemmistöjen valtion synty	13
3.2 Rauhanomaisista naapureista vihollisiksi	17
3.3 Saksalaisen nationalismin nousu	21
3.4 Iso-Britannia ja Tšhekkoslovakia	28
3.5 <i>Anschluss</i> -operaation vaikutus Tšhekkoslovakian tilanteeseen	32
4. "YMMÄRRYSTÄ VÄHEMMISTÖKANSALLISUUKSIEN ONGELMILLE"	33
4.1 "Henleinin vaatimukset"	33
4.2 "Saksan kansan intressien turvaaminen"	42
4.3 " <i>Appeasement</i> edistyy"	47
5. "BRITANNIAN TEHTÄVÄ"	59
5.1 "Täydellisen umpikujan välttäminen"	59
5.2 "Neuvoja ja tiedustelija - ei niinkään välittäjä" ...	63
5.3 "Tasaista edistymistä"	68
5.4 "Tšhekkoslovakian muodostaminen yhtenäisemmäksi valtioksi"	78
6. "OIKEUDENMUKAINEN RATKAISU - VÄKIVALLAN VASTUSTAMINEN"	87
6.1 "Mahtava, rakentava yritys"	87
6.2 "Tarkoituksena rauhanomainen ja kunniakas lopputulos"	94
6.3 "Sota ei olisi auttanut eikä pelastanut"	101
7. MAAILMANKATSOMUSTEN JA KÄSITTEIDEN TAISTELU	111
8. MANIPULAATIO	119
8.1 Sanomalehdet <i>appeasement</i> -politiikan "auttajiksi" ..	119
8.2 Kriittisyyttä sensuurin varjossa	124
9. KANSALLISEN EDUN JA RAUHAN PUOLESTA	126

LYHENTEET

LÄHDE- JA KIRJALLISUUSLUETTELO

LIITTEET

1. JOHDANTO

Tässä pro gradu-työssä tutkitaan, miten Ison-Britannian konservatiivisen hallituksen *appeasement*-ulkopolitiikka¹ näkyi The Timesissa Tšhekkoslovakian konfliktin aikana 1938. Tutkimuksessa selvitetään sisältöanalyttisesti, millaisia artikkeleita ja miksi The Times kirjoitti brittihallituksen politiikasta sekä mitä asioita se jätti käsittelemättä. Kronologisesti etenevässä työssä ei esitetä tai analysoida tietoja kriisin eri tapahtumista ja niiden vaiheista. Tutkielmassa on eritelty The Timesin ja sen vertailukohtana olleen lehdistön tarjoama kuva ja tapahtumien reaalitodellisuus, jota kuvataan dokumenttiaineiston avulla.

The Timesia verrataan tutkielmassa Labour-puoluetta kannattaneeseen The Daily Heraldin, joka edusti brittisosialistien mielipiteitä. Kriittinen The Manchester Guardian kannatti liberalistisia ajatuksia. Tšhekkoslovakian kriisin aikana lehtien erilaiset maailmankatsomukset kärjistyivät ja muut lehdet hyökkäsivät vanhoillista The Timesia vastaan. The Timesin ja konservatiivipuolueen jatkuva kompromissin et-

¹ Suom. rauhoittaminen, tyyntyttäminen, lepyttäminen, politiikassa tarkoittanut halventavassa merkityksessä myönnytyspolitiikka-termiä. Tässä tutkielmassa käytetään alkuperäistä *appeasement*-termiä, koska se kuvaa ilman tiettyä arvomaailmaa ja puolueettomammin kuin suomenokset "sovittelu-" tai "myönnytyspolitiikka" brittihallituksen ulkopolitiikkaa. Brittihallituksen politiikka oli Euroopan diktaattorien aggressiivisten vaatimusten ja toimien tyyntyttelyä sekä sovittelua rauhanomaisesti Ison-Britannian omien etujen ja aseman turvaamiseksi. Konservatiivisella ajatusmallilla oli pitkät perinteet. Se tukeutui siihen, että britti-imperiumin aseman säilyttämiseksi oli pyrittävä maailman rauhanomaisen ja pysyvän tilan ylläpitämiseen. Alueilla, joilla Isolla-Britannialla ei ollut omia intressejä, ei ollut merkitystä imperiumille.

sintä sekä maltillisuus synnyttivät käsitteiden yhteentörmäyksen. Brittihallitus otti käyttöönsä manipulaation, jota myös käsitellään tutkielmassa, kritiikin hiljentämiseksi. Kansainvälistä politiikkaa uutisoinut The Spectator on mahdollisuuksien mukaan vertailukohtana The Timesille. Brittiläistä aikakauslehteä The Survey of International Affairsia käytetään Tshekkoslovakian kehityksen kuvaajana ennen kriisin alkamista alueella.

Työn aihe on rajattu huhtikuun ja lokakuun 1938 välille. Brittihallitus ei ollut vielä maaliskuun 1938 aikana, jolloin Hitler alkoi osoittaa mielenkiintoa Tshekkoslovakian alueisiin, kiinnostunut toimimaan näkyvästi Keski-Euroopan ongelmien ratkaisemiseksi.¹ Tapahtumat alkoivat kärjistyä Tshekkoslovakian saksalaisvähemmistön eli sudeettisaksalaisten johtajaksi nousseen Konrad Henleinin esitettyä Karlsbadin vaatimukset 24.4.38. Hän vaati ensimmäistä kertaa Saksan suunnitelmien mukaisesti täydellistä itsemäärämisoikeutta sudeettisaksalaisille.

Tshekkoslovakian tilanne muuttui toukokuun kriisin aikana ensimmäistä kertaa lähes avoimeksi sodaksi. Tilanne säilyi kriittisenä syyskuun loppuun saakka, jolloin Tshekkoslovakian kohtalo ratkaistiin Münchenin kokouksessa. Passiivinen brittipolitiikka muuttui konfliktin aikana konkreettisia rauhanomaisia ratkaisuita etsiväksi ulkopolitiikaksi. Ison-Britannian edustajat pääministeri mukaan lukien neuvottelivat tshekkien ja saksalaisten kanssa suursodan uhattua Eurooppaa.

¹ The Diaries of A.C. 1971 5.9.38; Aulach 1983, 234.

Brittihallitus hyväksyi Tshekkoslovakian kriisin aikana Saksan vaikutusvallan kasvun sen itänaapurien alueella. Hitler oli saanut merkittävän myönnytyksen ulkopolitiikalleen.

The Times käsitteli hyvin paljon Tshekkoslovakian tilannetta huhtikuun ja lokakuun 1938 välisenä aikana. Ennen tätä ajanjaksoa Tshekkoslovakiaa koskeva uutisointi oli satunnaista. Lokakuun 1938 ensimmäisten päivien jälkeen lehdistön mielenkiinto suuntautui muihin maailman kriiseihin. Brittilehdet eivät olleet keskittyneet Tshekkoslovakian tapahtumiin eikä valtion asioita uutisoitu laajemmin kuin poikkeustapauksissa, kuten kriisin uhatessa aluetta. Keski-Eurooppaan liittyviä uutisia oli tutkittavissa sanomalehdissä sitä enemmän mitä kriittisemmäksi tilanne alkoi muodostua. The Timesissa artikkeleita oli syyskuun 1938 aikana jo 300-400 kun esimerkiksi heinä- ja elokuussa niiden määrä vaihteli 100-150 välillä.

Pro gradu-tutkielmassa on analysoitu sanomalehdistön mielipidehistoriaa, sillä näin lyhyttä aikaväliä tutkittaessa ei voida puhua vakiintuneesta mentaliteetista. Tutkielma perustuu artikkelien laadun ja sävyn tutkimiseen eli kvalitatiiviseen tutkimukseen. Työn perustana ovat The Timesin pääkirjoitukset ja toisaalta se osa uutisista, joka käsitteli Ison-Britannian ulkopolitiikkaa tai brittiläistä näkökulmaa Tshekkoslovakian kriisissä.

Pääkirjoitusten identifioiminen tiettyihin henkilöihin on usein vaikeaa, mutta The Timesin tapauksessa pääkirjoituksia laativat

päätoimittaja George Dawson tai toimittaja Robert M. Barrington-Ward. Yksittäisten artikkelien kirjoittajien henkilöllisyyden etsiminen on mahdotonta, vaikka tosin esimerkiksi kirjeenvaihtajien kirjoittamissa artikkeleissa saattoikin olla maininta uutisen alkuperästä. Tosiasias-
sa yhden artikkelin kirjoittajina toimi muokkausvaiheessa useita toi-
mittajia.¹

Tutkielmassa ei ole käytetty The Timesin arkistoja vaan koko tutkielma perustuu lehden kirjoitusten tutkimiseen. Tutkielmassa käytetyt doku-
mentit ovat pääosin pelkästään painettua aineistoa, sillä työ keskit-
tyy The Timesin analysoimiseen eikä poliittiseen historiankirjoituk-
seen. Dokumentteja käytetään hallituksen ulkopolitiikan kuvaajana.
Vertaillen dokumentteja The Timesin kirjoituksiin voidaan etsiä lehden
näkömyksiä Ison-Britannian hallituksen *appeasement*-politiikasta.

Brittiläinen historiankirjoitus on tutkinut laajasti Ison-Britannian
toista maailmansotaa edeltävää poliittista historiaa. Chamberlainin
hallituksen aikakaudesta 1937-1940 on tehty Suomessa useita pro gradu-
ja poliittisen historian näkökulmasta. Aihe on suosittu edelleenkin
erityisesti Pohjois-Amerikassa, jossa on julkaistu 1990-luvulla eniten
aiheeseen liittyvää uutta tieteellistä kirjallisuutta. Tutkimus on
ainoastaan sivunnut sanomalehdistön roolia Tšhekkoslovakian kriisin
aikana.

Aikakauden brittisanomalehdistöä kuten The Manchester Guardiania ja

¹ Ks. esim. The History of The Times 1952, 929.

The Daily Heraldia on käsitelty suppeasti. The Daily Heraldin historiasta ei ole kirjoitettu yhtenäistä historiikkaa. The Times todetaan tutkimuskirjallisuudessa usein perustelematta Chamberlainin hallituksen tukijana. Parhaan näkökulman lehden arkistojen puuttuessa tarjoaa lehden toimittajien kirjoittama *The History of The Times*. Aiheeseen liittyvää uutta tutkimusta edustaa esimerkiksi brittilehdistön manipulaatiota käsittelevä Richard Cocketin kirja *Twilight of The Truth*, joka tosin yleistää liikaa 1930-luvun brittiläisen sanomalehdistön pelkästään Chamberlainin hallituksen palvelijaksi. Franklin Cannonin teos *The British Press and Germany 1936-1939* (1971) ja Rolf Kieserin väitöskirja (1964) keskittyvät brittihallitukseen ja Saksan nousuun Ison-Britannian lehdistön näkökulmasta vuosina 1933-1939. Cannonin ja Kieserin kirjat eivät juurikaan käsittele pro gradu-työn aihetta.

Sanomalehdillä on taloudellista arvoa, joka lisää niiden kontrollointia. Ne ovat usein osa vallankäyttöä. Lehtiä hallitsee aina jokin tahotai ryhmittymä, joka esittää oman käsityksensä uutisoitavista tapahtumista.¹ Vaikutusvaltainen lehti, kuten esimerkiksi The Times, oli tärkeässä asemassa luotaessa lukijoille kuvaa Tshekkoslovakian kriisin tapahtumista. Vastakohtina The Timesille olivat kriittiset brittilehdet, joista tässä tutkielmassa on käytetty The Daily Heraldia ja The Manchester Guardiania. Näillä sanomalehdillä oli laaja lukijakuntansa ja ne vaikuttivat Ison-Britannian kansalaisten mielipiteisiin Tshekkoslovakian kriisin aikana.

¹ McQuail 1994, 69.

Sanomalehti heijastaa omaa aikakauttaan. Se on voimakas mielipiteiden muodostaja, koska se välittää tietoa ajankohtaisista ja muuttuvista asioista. Lehtien välittämä tieto vaikuttaa tapahtumasta lukijoille syntyvään kuvaan ja jää ehkä vallitsemaan pitkäksikin aikaa. Sanomalehti synnyttää uskomuksia ja katsomuksia muokaten voimakkaasti lukijoiden mielipiteitä. Lehdet uutisoivat vain sellaista, mistä lukijat ovat kiinnostuneita, mikä rajoittaa niiden julkaisupolitiikkaa. Lukija pyritään samaistamaan johonkin näkökulmaan. Yleensä mitä lähempi käsiteltävä aihe on yhteiskunnalle ja lukijoille, sitä enemmän sitä uutisoidaan. The Times alkoi uutisoida ja kommentoida Tšekkoslovakian tapahtumia sitä enemmän mitä tiiviimmin brittihallitus osallistui ongelmien ratkaisemiseen.

Maailemansotien välisenä aikana lehtiä kategorisoitiin niiden lukijoiden mukaan. Työväenluokkaa ja Labour-puoluetta tukeneen The Daily Heraldin lukijoista kuitenkin esimerkiksi 1930-luvun puolivälissä suurempi osa kuului keskiluokkaan kuin esimerkiksi The Timesin lukijakunnasta.¹ Eurooppaa uhanut laajamittainen sota jakoi brittilehdistön kahteen leiriin. Osa lehdistä puolusti kritiikittömästi *appeasement*-politiikkaa osan arvostellessa sitä kovin sanakääntein. Brittilehdistön rooli poliittisena taistelukenttänä korostui Tšekkoslovakian kriisin aikana.

Uutisten kerääminen perustuu tietojä välittäviin lähteisiin eli ulko-

¹ Curran and Seaton 1989, 59.

komaankirjeenvaihtajilta, muusta mediasta tai virallisista tiedotteista, joita saapuu uutisia välittävistä tietotoimistoista, saataviin uutisiin. Sanomalehden toiminta perustuu kontaktiverkostoon, jonka muodostavat toimittajien, tutkijoiden sekä päätoimittajan lisäksi lehden tuottaja tai omistaja. Artikkelit käyvät läpi ennen varsinaista painamista useita tarkastus- ja korjauskertoja, joiden aikana uutiset saavat toimituksen haluaman lopullisen muotonsa. Artikkelien sisältöön ja näkökulmaan vaikuttaa uutisen alkuperä.¹ Päätoimittajalla ja omistajalla on hallitseva rooli päätettäessä sanomalehdessä julkaistavasta materiaalista. Sanomalehdet ovat ohjattuja yksiköitä, joiden johtavat aina tietyt henkilöt.²

2. TUTKITTAVAT SANOMA- JA AIKAKAUSLEHDET

The Times on konservatiivinen, usein hallituksen äänenkannattajana pidetty laatulehti, jonka perusti John Walter 1788.³ George Geoffrey Dawson, joka modernisoi lehteä, oli lehden päätoimittajana vuosien 1912-1919 ja 1923-1941 aikana eversti J.J. Astorin omistettua enemmistön lehdestä vuoden 1938 aikana.⁴ Dawsonin mielipiteet näkyivät The Timesin linjanvedoissa Tšhekkoslovakian kriisin aikana. Hän oli merkittävä hahmo lehden historiassa ja pelkästään Dawsonin kokemus päätoimittajana vakiinnutti hänen asemansa vuoteen 1938 mennessä. Dawsonia on syytetty poliitikoksi ja lehdessä päätösvaltaa käyttäneek-

1 McQuail 1994, 226-227.

2 Curran and Seaton 1989, 247.

3 Torvinen 1982, 78-79.

4 Herd 1952, 267-268.

si auktoriteetiksi, joka toimi kuuntelematta muita lehden toimittajia. Dawson on nähty aikalaistensa silmissä maailman asioista tietämättömäksi ja kiinteästi brittihallituksen kanssa toimineeksi päätoimittajaksi, joka ei kuitenkaan toiminut maansa etujen mukaisesti kannattuaan *appeasement*-politiikkaa. Saamastaan kritiikistä huolimatta hän ei ollut kuitenkaan välinpitämätön tai maailmanpolitiikasta eristäytynyt toimittaja. Dawson oli kiihnostunut erityisesti Ison-Britannian imperiumin kohtalosta, mutta hän keskittyi myös koko Euroopan asioihin. Hänen päätoimittajakausiaan työllistivät lukuisat tapaamiset sekä keskustelut brittipoliitikkojen ja Euroopan mantereelta saapuneiden vierailijoiden kanssa. Hänellä oli päätoimittajana läheiset yhteydet kirjeenvaihtajiin, joiden kanssa hän keskusteli päivittäin.¹ Dawson halusi luoda omien sanojensa mukaan The Timesista brittihallitusta oikeudenmukaisesti kohdelleen lehden, joka olisi pystynyt säilyttämään "oman itsenäisyytensä".² Robert M. Barrington-Ward oli toinen The Timesin vaikuttajahahmoista, sillä hän toimi usein George Dawsonin sijaisena. Barrington-Ward oli keskittynyt Euroopan asioihin, joita käsiteltäessä hän nautti päätoimittajan luottamusta. Dawson ja Barrington-Ward kritisoivat Saksan vaatimukseen Keski-Euroopassa, vaikka he myönsivätkin Versaillesin rauhansopimuksen epäonnistumisen.³ The Timesin 1930-luvun toimituspolitiikkaa on arvosteltu brittisanomalehden perinteisen roolin hylkäämisestä. Lehden on väitetty unohta-

1 Cannon 1971, 57-60.

2 History of The Times 1952, 794.

3 Cannon 1971, 63-64.

neen riittävän, merkityksellisen ja itsenäisen tiedon välittämisen. The Times oli Ison-Britannian imperiumin merkittävin lehti ja sen toimitus tiesi, että lehden oli vältettävä julkaisemasta virheellisiä tai sensaatiomaisia tietoja.¹ Lehteä on pidetty historiantutkimuksessa tärkeänä Chamberlainin ulkopolitiikan tukijana.² Tosiasiassa Robert M. Barrington-Ward totesi päiväkirjassaan lokakuun 1938 alussa, että suurin osa lehden toimittajista oli koko ajan vastustanut *appeasement*-politiikkaa. Lehden henkilökunnasta ainoastaan Dawson, Astor ja Barrington-Ward kannattivat varsin avoimesti brittihallituksen ulkopolitiikkaa syyskuussa 1938.³ The Times oli virallisesti puolueeton lehti.⁴ Lehden uutisointiin vaikutti se, että sitä luettiin hyvin paljon ulkomailla, jossa sitä pidettiin hallituksen äänenkannattajana.

Dawson tunki hyvin Ison-Britannian ulkoministeri Halifaxin, kun taas ystävyysuhde oli pääministeri Chamberlainiin etäisempi. The Timesin päätoimittaja ja koko toimitus eivät saaneet tietoonsa brittihallituksen ajatuksia tai suunnitelmia niin, että siitä olisi ollut jotain apua lehden toimittamisessa. Osa hallituksen tiedoista oli niin salaisia, että niitä ei kerrottu kenellekään ulkopuolisille henkilöille.⁵ Toisaalta The Timesin tarkoitus ei ollut esittää sensaatiomaisia uutisia. Dawson ei käyttänyt huhuja hyödyksi oman lehtensä artikkeleissa,

1 Cannon 1971, 68.

2 Torvinen 1982, 86; ks. esim. Rock 1977, 55; Taylor 1979, 636.

3 Cockett 1989, 65.

4 Cannon 1971, 60.

5 Ibid., 72-73.

vaikka hän saattoikin kuulla poliitikkotuttaviltaan monia salaiseksi luokiteltuja asioita.¹

The Timesin kuten muidenkin brittisanomalehtien informaation hankinta-verkosto perustui pääosin virallisiin tiedonantoihin sekä kirjeenvaihtajien lähettämiin raportteihin. Uutisia ulkomailta välittivät *The Press Office* ja *The Foreign Office News Department*, jota johti vuoden 1938 aikana Reginald Leeper. Molempien organisaatioiden uutisten välitykseen vaikuttivat brittihallituksen manipulaatioyritykset.²

John Taylor perusti *The Manchester Guardianin* 1821.³ Se oli eräänlainen *The Timesin* vastapuoli kansallissosialismia avoimesti jo 1930-luvun puolivälissä vastustavine artikkeleineen. *The Manchester Guardian* oli vapaamielisen sivistyneistön lehti.⁴ Lehden historiikki korostaa sen laadukasta, itsenäistä ja kriittistä asemaa brittilehdistössä 1938.⁵ Richard Cocketin mukaan päätoimittajana toiminut W.P.Crozier oli kuitenkin Chamberlainin ulkopolitiikan vankkumaton ja uskollinen tukija. Crozier sai kuunnella samalla vastalauseiden myrskyä omilta kirjeenvaihtajiltaan ja toimittajiltaan.⁶ *Appeasement*-politiikka jakoi toimittajien mielipiteitä. Lehden kirjoittelu oli usein äärimmäis-

1 Dawsonille kerrottiin etukäteen epävirallisiksi luokiteltuja asioita. Eräs tällainen asia oli Chamberlainin lento Saksaan, josta Halifax informoi Dawsonia 14.9.1938 varoittaen, että tieto oli pidettävä toistaiseksi salaisena (Gannon 1971, 73).

2 Cockett 1989, 3.

3 Lee 1976, 51.

4 Torvinen 1982, 94-95.

5 Ayerst 1971, 527.

6 Cockett 1989, 77.

sen kriittistä, joten se tarjoaa hyvän vertailukohtan The Timesin uutisoinnille. The Manchester Guardianin kirjoittelu perustui liberalisiin¹, vaikka tutkittavana ajanjaksona manipulaatio ja päätoimittajan omat mielipiteet ohjasivat radikaalia lehteä kohti maltillisuutta. Labour-puolueen jäsenet perustivat The Daily Heraldin 1912. He saivat alkuvaikeuksien vuoksi rahoitusta Venäjältä.² Oldhams Press Ltd.-yhtiö, jota johti lordi Southwood, alkoi kontrolloida lehteä taloudellisesti 1929. Hänen pyrkimyksensä oli kasvattaa lehden myyntiä. The Daily Heraldin toimitus keskittyi pelkästään Labour-politiikan kannattamiseen. Lehden levikki ylitti 1930-luvulla miljoonan kappaleen rajan, mikä oli tuona aikana paljon. Lehteä myytiin jo yli kaksi miljoonaa kappaletta vuoden 1938 aikana.³ Sen vasemmistolaisimmat toimittajat vastustivat Chamberlainia.⁴ Lordi Southwoodia arvosteltiin 1930-luvulla jyrkästi. The Daily Heraldin toimittajat olivat varmoja, että lordin vähäteltyä Saksan ulkopolitiikasta johtuvia toistuvia kriisejä Euroopassa hänen tarkoituksenaan oli saavuttaa suurempaa optimismia mainostajien keskuudessa. Päätoimittajana 1938 olleen Francis Williamsin mukaan lehden taloudelliset johtajat leikkasivat hänen ja

1 The Manchester Guardianin liberalismi perustui vapauden, tasa-arvon ja puolueettomuuden ihanteisiin. Lehden maailmankatsomus ja käsitteet olivat täysin erilaisia kuin The Timesin näkökannat. Lehden kirjoittelu perustui konservatiivisuuden ja vanhoillisuuden vastustamiseen. Manipulaatiosta huolimatta The Manchester Guardian pyrki siihen, että kaikista asioista oli keskusteltava. Lehden mielestä asioiden epäkohdat ja kaikki näkökulmat oli tuotava julkisuuteen.

2 Camrose 1947, 43.

3 Id., Newspaper History... 1978, 130.

4 Koss 1984, 581-582.

muun henkilökunnan artikkeleita, joita pidettiin arveluttavina ja mainostajia karkoittavina.¹

Riidat Williamsin ja Southwoodin välillä olivat yleisiä.² Vaikka lehteä pyrittiin hillitsemään Chamberlainin vastustamisessa³, se oli pitkälti Ison-Britannian työväenpuolueen ja sosialismin⁴ kannattaja kriisin aikana. Lehti oli viihteellinen, mikä lisäsi sen levikkiä. The Spectator oli radikaali kulttuuria käsitellyt aikakauslehti, joka kirjoitti laajasti ja analyttisesti maailmanpoliittisista tapahtumista.⁵ Lehti ilmestyi kerran viikossa, kun sanomalehdet ilmentyivät kuusi kertaa viikossa. Tämä rajoitti osittain sen uutisointia, mutta toisaalta lehti spekuloi tapahtumia tutkien kehitystä pitemmällä aikavälillä. Se uutisoi monipuolisesti kulttuuria, mutta merkittävä osa sen artikkeleista koostui poliittisista uutisista. The Survey of International Affairs oli englantilaisen historiantutkijan professori Arnold Toynbeen toimittama julkaisu, joka käsitteli ajankohtaisia asioita puolueettomasta näkökulmasta. The Survey of International Affairsia käytetään tässä pro gradu-tutkielmassa tutkimuskirjallisuuden tukena oman aikansa näkökulman luomiseen Tshekkoslovakian tapahtu-

1 Cockett 1989, 59-60.

2 Richards 1981, 15.

3 Cockett 1989, 80.

4 The Daily Heraldin kommentoinnissa korostui hyvin usein poliittisuus ja "kansan näkökulma", joka rakentui Labour-puolueen kannanottojen ympärille. Lehti ei ollut radikaali eikä edistyksellinen siinä mielessä, että se kannatti peittelemättä pelkästään työväenpuolueen näkökantoja. Lehden puolueettomuus ja kriittisyys olivat kyseenalaisia, sillä sen "sosialismi" ja "vaatimukset" perustuivat yksittäisen puolueen mielenilmauksiin.

5 Lee 1976, 223.

mista. Sarja ei sovellu The Timesin kanssa vertailtavaksi, koska Toynbeen toimittama julkaisu käsitteli historiankirjoituksen näkökulmasta maailmanpoliittisia tapahtumia. Se ei reagoanut nopeasti koko ajan muuttuviin tapahtumiin kuten sanomalehdet. Toynbeen julkaisu kokosi analyyttisesti jokaisen vuoden tapahtumia.

3. KONFLIKTIN TAUSTA

3.1 Vähemmistöjen valtion synty

Tshekit, jotka halusivat yhdistää useiden kansojen asuma-alueesta oman itsenäisen valtion, pyrkivät yhteistyöhön Ison-Britannian kanssa. Tshekkiläinen diplomaatti Jan Masaryk esitti lokakuussa 1914 vaatimuksen Böömin, Määrin ja Sleesian alueista asiaa kannattaneelle englantilaiselle professori Seton-Watsonille, joka raportoi vaateen brittihallitukselle. Masaryk perusteli itsenäistymistä brittiulkoministeri Edward Greyille alueen taloudellisella yhtenäisyydellä. Tshekkoslovakian tasavalta muodostettiin verettömän vallanvaihdon seurauksena 28.10.1918.¹ Tshekkoslovakia ja Puola sijaitsivat ensimmäisen maailmansodan jälkeen alueella, joka tarjosi eniten mahdollisuuksia uusien konfliktien syntymiseen Euroopassa.²

Saksalaisten asuttama sudeettialue ei liittynyt välittömästi uuteen

1 Bruegel 1973, 16.

2 Barnett 1987, 315.

valtioon tshekkipoliitikkojen ilmoitettua, että alue voisi päättää itsenäisesti omasta kohtalostaan. Aikoinaan uudisasuttajina alueen asuttaneet saksalaiset pyrkivät itsemäärämisoikeuden saavuttamiseen ja samalla autonomiseen liittoon Itävallan tai Saksan kanssa vuoden 1918 aikana. Organisaation heikkous sekä selvien ja yhteisten ideoiden puute vaikeuttivat itsenäistymisprosessia.¹ Sudeettialueella oli taloudellisia ongelmia, sillä aluetta uhkasi suoranaisten nälänhätä.² Sudeettisaksalaisten nationalistien mielestä Tshekkoslovakia uusine rajoineen oli sodan lopputulos eikä todellinen lopullinen ratkaisu.³

Tshekkijoukot siirtyivät sudeettialueelle 1918, jolloin Ranska tunnusti Tshekkoslovakian miehityksen. Yhdysvallat, Italia ja Iso-Britannia takasivat sudeettialueen Prahan hallitukselle 1919. Itävalta pidättäytyi täydellisesti vastatoimista, eivätkä sudeettisaksalaiset nousseet vastarintaan.⁴ Iso-Britannia tunnusti Tshekkoslovakian itsenäisyyden vuoden 1919 aikana. Brittidelegaatio oli kuitenkin ollut solmittaessa Versaillesin rauhansopimusta sitä mieltä, että Tshekkoslovakia oli heikko valtio ja että Itävalta-Unkarista liitetty saksalaisvähemmistö saattoi aiheuttaa sille lisää ongelmia.⁵

Prahan hallituksen mukaan Tshekkoslovakia oli tshekkien ja slovakien valtio, jossa muut kansat olivat vähemmistöjen asemassa. Saksalaisille

1 Bruegel 1973, 19-21.

2 Ibid., 23.

3 Robbins 1968, 62.

4 Bruegel 1973, 27-28.

5 Barnett 1987, 463.

ei myönnetty autonomisia oikeuksia. Toisaalta tshekit olivat päässeet eroon saksalaisten poliittisesta vallasta ja halusivat korostaa omaa uutta asemaansa. Osa Tshekkoslovakiaan liitetystä saksalaisvähemmistöstä vaati edelleen itsemäärämisoikeutta sekä liittymistä Itävaltaan. Ranskan hallitus tuki voimakkaasti Tshekkoslovakiaa. Uuden valtion rajoja perusteltiin maantieteellisellä, strategisella ja taloudellisella yhtenäisyydellä.¹

Tshekkoslovakian kielilaisissa, joka säädettiin vuonna 1919, annettiin tshekin ja slovakin kielille virallinen asema. Ulkoministeri Beneš korosti puheessaan syyskuussa 1919, että alueelle oli mahdotonta muodostaa valtiota ilman, että ei olisi syntynyt etnisiä vähemmistöjä. Prahan hallitus ei pyrkinyt kuitenkaan missään vaiheessa edistämään vähemmistöjen asemaa tai uudistamaan niiden oikeuksia.²

Tshekkoslovakian länsiosissa asuneet saksalaiset olivat Versaillesin rauhansopimuksen jälkeen syntyneistä saksalaisvähemmistöistä selvästi parhaiten kohdeltu ryhmä. Alkuperäisväestön ja siirtolaisina tulleiden saksalaisten tilanne oli ollut muualla Keski-Euroopassa paljon riitaisempi.³ Sudeettisaksalaiset pyrkivät koko Tshekkoslovakian itsenäisyyden ajan saavuttamaan laajempaa autonomiaa ja lisää etuoikeuksia.

1 Robbins 1968, 72.

2 Bruegel 1973, 61.

3 SURVEY 1936, 472. The Survey of International Affairsia käytetään tutkimuskirjallisuuden tukena tutkittaessa Tshekkoslovakian kehittymistä. Huolimatta siitä, että se on kirjoitettu välittömästi tapahtumien jälkeen, se kuvaa ja analysoi usein yksityiskohtaisemmin ja puolueettomammin asioita kuin myöhempiä vuosikymmeninä kirjoitettu tutkimuskirjallisuus.

Tshekkoslovakian myöntämä vähemmistöasema ei tyydyttänyt sudeettisaksalaisia.

Osa saksalaisvähemmistöstä järjestäytyi Tshekkoslovakian olemassaolon tunnustaneiksi puolueiksi. Niiden tarkoitus oli hankkia demokraattisin keinoin itsemäärämisoikeus saksalaisvähemmistölle.¹ Sudeettisaksalaiset sosiaalidemokraattia, maanviljelijöitä ja kristillis-sosialismia kannattaneet ryhmittymät perustivat erilliset puolueensa. Ne olivat kriittisiä Tshekkoslovakiaa kohtaan, mutta toisaalta ne halusivat yhteistyötä vallitsevan järjestelmän pohjalta. Nämä puolueet saivat 1920-luvulla 74-83 % Tshekkoslovakian saksalaisvähemmistön äänistä. Nationalistien ja kansallissosialistien kannatus jäi varsinkin 1920-luvulla vaatimattomaksi. Suurin osa saksalaisvähemmistöstä vastusti separatismia.² Saksalaiset sosiaalidemokraatit liittyivät Locarnon sopimuksessa 1925 myönnetyn oikeuden perusteella Tshekkoslovakian koalitiollahitukseen 1929.³

Tshekkien ja saksalaisten väliset erimielisyydet olivat uuden valtion ensimmäisinä itsenäisinä vuosina huomattavia. Tshekit pyrkivät lisäämään taloudellista vaikutustaan saksalaisalueilla, vaikka sudeetti-alueen taloutta ei koskaan alistettukaan Prahan keskushallinnolle. Vaikka saksalaiset valittivat esimerkiksi omien koulujensa ja postien lakkauttamisista, saksalaisvähemmistö oli monilla aloilla yhtä tasa-

1 Robbins 1968, 37.

2 Bruegel 1973, 62-63.

3 Robbins 1968, 74.

arvoinen kuin tshekit ja slovakit.¹ Tšhekkoslovakian hallitus ei tehnyt vuosien 1918 ja 1938 välisenä aikana minkäänlaisia keskitettyjä suunnitelmia alueen etnisten kysymysten ratkaisemiseksi, vaikka saksalaisvähemmistö oli vaatinut itsemäärämisoikeutta jo vuonna 1919.²

3.2 Rauhanomaisista naapureista vihollisiksi

Ensimmäisen maailmansodan jälkeen perustetun Weimarin tasavallan virallinen näkökulma oli Tšhekkoslovakiassa asuvien saksalaisten autonomiaa vastaan.³ Saksan ja Tšhekkoslovakian diplomaattisuhteet solmittiin 28.10.1918. Vielä Saksan keisarikunnan viimeisinä hetkinä haluttiin hyviä suhteita Tšhekkoslovakiaan.⁴

Tšhekkoslovakia ja Saksa pyrkivät säilyttämään keskinäiset suhteensa hyvinä. Tšhekkoslovakian hallitus julistautui esimerkiksi puolueettomaksi sille ystävällismielisen Ranskan miehitettyä Ruhrin alueen 1923.⁵ Maat allekirjoittivat Locarnon sopimuksen yhteydessä saksalais-tšhekkiläisen sopimuksen 16.10.1925, jossa osapuolet sopivat ehkäisevänsä levottomuudet omien rajojensa sisäpuolella.⁶ Tšhekkoslovakian ja Saksan diplomaattiset suhteet eivät muodostuneet missään vaiheessa erityisen läheisiksi. Saksan ulkoministeriö korosti 1930-luvun alkuun saakka, että maiden väliset suhteet muuttuivat koko ajan

1 Bruegel 1973, 65-66.

2 Adams 1993, 84.

3 Taylor 1979, 74.

4 Bruegel 1973, 86.

5 Ibid., 90-93.

6 Dennis 1972, 7.

vuosi vuodelta paremmiksi. Suhteita vaivasi maaliskuussa 1931 Saksan kaavailema tulliuioni Itävallan kanssa. Haagissa sijainnut väliaikainen kansainvälinen tuomioistuin päätti, että kyseinen toimi olisi heikentänyt Itävallan itsenäisyyttä merkittävästi. Ison-Britannian, Ranskan ja Italian lisäksi toteutumattomaksi jäänyttä tulliuunionia vastusti Tšhekkoslovakia.¹

Tšhekkoslovakian valtion ensimmäisten vaikeiden vuosien jälkeen oli vaikuttanut siltä, että alueen vähemmistöongelmat olivat vähitellen ratkeamassa. Saksan kansallissosialistien nousu ja yleismaailmallinen lama herättivät uudelleen vanhat vähemmistöjen erimielisyydet.² Ensimmäisen maailmansodan rauhansopimuksesta oli tullut kansainvälinen ongelma.³ Huolimatta Saksan uusien vallanpitäjien aggressiivisista puheista Tšhekkoslovakian hallitus ilmoitti useita kertoja vuoden 1933 aikana, että koska valtioiden välillä ei ollut tapahtunut kuluneina 14 vuotena mitään konflikteja, Tšhekkoslovakia halusi jatkaa samanlaisia ystävällisiä suhteita uuden Saksan kanssa. Tšhekkoslovakian hallitus informoi yhä enemmän läntisiä demokratioita Keski-Euroopan kehityksestä. Se ilmoitti vuoden 1933 aikana Ison-Britannian hallitukselle, että Tšhekkoslovakian liittoutuminen Puolan kanssa ei ollut mahdollista, koska se olisi saattanut ärsyttää Saksaa.⁴ Hitlerin vaatimukset kaikkien saksalaisten yhdistämisestä samaan valtakuntaan ja tshekkiasu-

1 Bruegel 1973, 96-98.

2 Robbins 1968, 75.

3 SURVEY 1936, 476.

4 Bruegel 1973, 103.

tuksen sijainti (Ks. LIITE 1) "slaavilaisena niemimaana saksalaismeressä" herätti kansallissosialismin nousun jälkeen levottomuutta Tšhekkoslovakiassa.¹

Tšhekkoslovakia ja Ranska solmivat yhteisen puolustussopimuksen 1924, johon Neuvostoliitto liittyi 1935. Saksa aloitti välittömästi kiivaan propagandan haukkuen Tšhekkoslovakiaa Neuvostoliiton kommunistiseksi liittolaiseksi.² Tšhekkoslovakia houkutteli Hitleriä, koska Neuvostoliiton ja Ranskan oli vaikea auttaa maantieteellisesti hankalasti sijainnutta liittolaistaan. Neuvostoliitto, joka halusi turvata Ukrainan puolustuksen, oli 1930-luvun puolivälissä innostunein auttamaan Prahan hallitusta mahdollisessa sodassa jotakin vierasta valtiota vastaan. Neuvostoliiton ja Saksan väliset suhteet olivat kiristyneet. Ranska, Romania ja Jugoslavia, jotka olivat olleet yhteistyössä tšekkien kanssa, eivät halunneet sotia Tšhekkoslovakian etujen puolesta.³

Tšhekkoslovakian riitaisa lähialue hyötyi Saksan uudesta ulkopolitiikasta. Puolalla oli erimielisyyksiä Tšhekkoslovakian kanssa puolalaisvähemmistön kohtelusta ja Jugoslavialla sekä Romanialla oli kiistoja Unkarin kanssa. Keski-Euroopan valtioiden keskinäinen yhteistyö Saksaa vastaan alkoi olla mahdotonta 1930-luvun puolivälissä.⁴

Tšhekkoslovakian lähinaapureista Saksan lisäksi Puola oli vihamielii-

1 SURVEY 1934, 331.

2 SURVEY 1936, 8-9.

3 SURVEY 1936, 483.

4 SURVEY 1934, 342.

nen. Sen hallitus ei voinut hyväksyä Tšhekkoslovakian Teschenin (Ks. LIITE 1) alueella asuneen puolalaisvähemmistön kohtelua. Puolalaisten mielestä tshekit, jotka olivat kieltäneet puolan kielen käytön, olivat olleet koko ensimmäisen maailmansodan jälkeisen ajan epäilyttäviä. Venäläisiä pidettiin Puolassa sortajina, kun taas tshekkien mielestä venäläiset olivat pikemminkin suojelijoita. Maita erottivatkin eniten suhtautuminen Neuvostoliittoon sekä toisaalta Puolan vaatimukset Teschenin tilanteen parantamisesta.¹ Puolan kuten Saksankin hallitusta ärsytti Ranskan, Neuvostoliiton ja Tšhekkoslovakian solmima puolustusliitto. Tšhekkoslovakiaa epäiltiin bolševistiseksi linnakkeeksi. Tšhekkoslovakian hallitus pelkäsi Puolan, Unkarin ja Saksan liittoutumista.² Unkarin ja Tšhekkoslovakian suhteet eivät muodostuneet maailmansotien välisenä aikana ystävällisiksi. Slaavit olivat taistelleet vuosisatoja itsemäärämisoikeuden puolesta saksalaisia ja unkarilaisia vastaan. Suhteita haittasivat Tšhekkoslovakian kansallisuusongelmat, koska unkarilaisvähemmistölle ei oltu annettu oikeutta käyttää omaa kieltään asuinalueensa virallisena kielenä.³

Tšhekkoslovakia halusi vuoden 1935 aikana Keski-Euroopan alueelle sopimusta, jonka mukaan mikään ulkopuolinen valtio ei voisi sekaantua kahden valtion välisiin keskinäisiin kiistoihin. Tšhekkoslovakian hallitus pelkäsi Itävallan liittämistä Saksaan. Liittoutuminen olisi tehnyt Tšhekkoslovakian puolustuspoliittisen aseman entistä hankalam-

1 SURVEY 1935, Vol. I, 282-283.

2 SURVEY 1935, Vol. I, 296.

3 SURVEY 1934, 281.

maksi.¹ Rajaloukkaukset ja molemmin puolin saksalais-tshekkoslovakialaista rajaa kulkeneet perättömät huhut kiristivät mielialoja molemmissa valtioissa.²

Tshekkoslovakian hallituksen ministerit toistelivat valtion olevan puolueeton. Se aikoi puolustaa itse rajojaan eikä sillä ollut mitään aikomusta ulkoministeri Kroftan puheen 22.10.1936 mukaan liittoutua anti-fasistiseen tai bolsevistiseen blokkiin. Tshekkoslovakian hallitus vastusti ajatusta ideologioiden tai ryhmittymien sodasta.³

Saksa ja Tshekkoslovakia pyrkivät keskustelemaan Keski-Euroopan tilanteesta 1930-luvun aikana. Saksan diplomaatti Eisenlohr saapui Prahaan huhtikuussa 1937 kuvitellen, että hän olisi kohdannut saksalaisvas-taista mielialaa. Tshekkoslovakian presidentti Beneš ilmoitti Eisenlohrille, että hän halusi oikeuksia saksalaisille ja että Tshekkoslovakian hallitus halusi parantaa kaikkien kansallisuuksien asemaa. Tshekkien myötämielinen asenne kansallisuuskysymyksiin vaikeutti Hitlerin suunnitelmia ja propagandakoneiston toimintaa. Prahan hallitus esitti optimistisia kannanottoja Tshekkoslovakian yhtenäisyydestä.⁴

3.3 Saksalaisen nationalismin nousu

Sudeettisaksalainen puolue (*Sudetendeutsche Partei*), joka perustettiin

1 SURVEY 1935, Vol. I, 111.

2 Wheeler-Bennett 1963, 64.

3 SURVEY 1936, 22.

4 Bruegel 1973, 151-152.

saksalaisvähemmistön kansallissosialistiseksi organisaatioksi 1933, ei vannonut vielä 1930-luvun ensimmäisinä vuosina virallisesti uskollisuutta Hitlerille. Järjestö ilmoitti tukevansa Tshekkoslovakian hallitusta ja kannattavansa tshekkiläis-saksalaista yhteistyötä. Puolue kiellettiin 4.10.1933, mutta sen toiminta jatkui epävirallisena Konrad Henleinin noustua organisaation johtajaksi.¹ Henlein alkoi vaatia itsemääräämisoikeutta sudeettisaksalaisille. Itsenäisyyden vaatimista käytettiin hyväksi eri muodoissa puolueen vaalipropagandassa.²

Suuri lamakausi iski voimakkaasti sudeettialueille, mitä sekä Tshekkoslovakian että Saksan kansallissosialistit käyttivät hyväkseen propagandassa. Hitler pyrki tekemään Saksan valtakunnasta omavaraisen niin nopeasti kuin mahdollista. Hänen talouspolitiikkansa vaikeutti sudeettialueen taantuvaa taloutta ja sille tunnusomaisen raskaan teollisuuden toimintaa, joka oli suuntautunut Saksan markkina-alueelle.³ Tshekkoslovakian hallituksen maksamat korvaukset työttömille eivät riittäneet peruselinehtoihin. Ongelmat työttömyydestä kärsineellä sudeettialueella kasvoivat. Suhteet sudeettisaksalaisten ja tshekkien välillä huononivat.⁴ Henleinin johtaman puolueen entistä enemmän armeijan organisaatiota muistuttanut toiminta alkoi herättää epäilyksiä Tshekkoslovakian hallituksessa 1930-luvun alkupuolella. Sudeetti-

1 Bruegel 1973, 106.

2 SURVEY 1936, 475.

3 Bruegel 1973, 104-105.

4 SURVEY 1936, 488.

saksalaisten mielestä tshekit olivat painostavia ja vihamielisiä.¹ Toiminta jatkui Prahan hallituksen estelemättä kansallissosialististen järjestöjen (*Sudetendeutsche Heimatfront* ja *Kameradschaftsbund*) johdolla. Henlein esiintyi avoimissa lehdistötilaisuuksissa toistellen sitä, että hän ei vastustanut demokratiaa eikä juutalaisia. Hän ilmoitti, että pangermanismi ei ollut toivottavaa Keski-Euroopassa, vaikka hänellä oli ollut läheiset yhteydet Saksan kansallissosialisteihin vuodesta 1933 lähtien. Henlein voitti organisaatioineen kaikki vastustajansa omissa vaalipiireissään vasta toukokuussa 1938, joten Tshekkoslovakian saksalaiset alkoivat kannattaa vasta kriisin kärjistyttyä ääriliikettä.² Tshekkien ja saksalaisten välillä ei ollut kielellisestä erosta huolimatta suuria kulttuurillisia eroja. Alueet olivat aina olleet keskenään tiiviissä kanssakäymisessä.³

Henlein sai puolueineen taloudellista tukea Saksalta. Hänen johtamansa organisaatio julistettiin jälleen vaalikelpoiseksi ja Tshekkoslova-kiasta tuli Saksan lisäksi ainoa valtio Keski-Euroopassa, jossa kansallissosialistien toiminta oli sallittua. Henlein sai Saksalta propagandatyöhön esimerkiksi vuonna 1935 300000 Saksan markkaa. Se oli tuona aikana niin huomattava määrä rahaa, että Sudeettisaksalainen puolue pystyi luomaan propagandakoneiston, jonka avulla se nousi koko Tshekkoslovakian isoimmaksi puolueeksi 1,2 miljoonalla äänellään

1 SURVEY 1936, 477.

2 Bruegel 1973, 114-117.

3 Robbins 1968, 72.

Tshekkoslovakian maanviljelijöiden puolueen oltua toiseksi isoin puolue 1,1 miljoonalla äänellä. Silti yhä kolmasosa Tshekkoslovakian saksalaisista ei kannattanut sudeettisaksalaisten kansallissosialistista puoluetta.¹

Sudeettisaksalainen puolue herätti epäluuloja tshekeissä, sillä entinen Sudeettisaksalainen kansallissosialistinen puolue lakkautettiin samana vuonna kuin uusi Henleinin puolue perustettiin. Monia saksalaisia vangittiinkin Tshekkoslovakiassa maanpetturuudesta epäiltyinä 1930-luvulla, vaikka yhteydet Saksaan olivat usein mahdottomia todistaa. Tshekit pyrkivät kontrolloimaan saksalaisia korvaamalla esimerkiksi vuoden 1936 aikana sudeettialueen paikallinen poliisilaitos kokonaan valtion poliiseilla.² Tshekkoslovakiassa säädettiin uutena lakina oikeus poliiseille pidättää saksalaisia määrittelemättömäksi ajaksi ilman syytettä tai oikeudenkäyntiä. Osa sudeettialueen tehtaista siirrettiin sisämaahan ja ne korvattiin tshekkiläisellä työvoimalla. Saksalaisten sympatia toisiaan kohtaan molemmin puolin rajaa oli vahva. Näissä olosuhteissa Tshekkoslovakian hallitus ei uskaltanut jättää elintärkeää teollisuuttaan kolmelta puolelta ympäröivän Saksan rajan läheisyyteen (Ks. LIITE 1).³

Sudeettisaksalaisten vaalimenestykseen vaikutti Saksan vuodesta 1935 vuoteen 1938 antaman taloudellisen tuen lisäksi se, että länsivallat

1 Bruegel 1973, 120.

2 SURVEY 1936, 493-496.

3 SURVEY 1936, 501.

olivat melko passiivisia Hitlerin voitokkaita provokaatiota kohtaan vuoden 1935 aikana. Saksan toimilla oli psykologinen vaikutus Tshekkoslovakian vaaleihin. Sudeettisaksalaisten kansallissosialistiset ja nationalistiset puolueet eivät menestyneet Tshekkoslovakian edellisissä vaaleissa vuosina 1925 ja 1929. Tshekkoslovakiaan syntyi Sudeettisaksalaisen puolueen menestyttyä vuoden 1935 vaaleissa uusi poliittinen voima. Tshekkoslovakian hallitus alkoi antaa valtion olemassaoloyhä kannattaneille saksalaisille myönnytyksiä.¹ Henleinin puolue nousi kahdessa vuodessa eniten koskaan kannatusta saaneeksi sudeettisaksalaisten perustamaksi puolueeksi.²

Henleinin puolueen ja Saksan propaganda Tshekkoslovakiaa vastaan kasvoi vuoden 1935 vaalivoiton jälkeen.³ Tosiasiassa propaganda oli aiheetonta, sillä Tshekkoslovakian hallitus ei ollut alkanut kohdella erityisen huonosti saksalaisvähemmistöä. Silti suuri osa valtion saksalaisista äänestäjistä oli siirtynyt kannattamaan kansallissosialisteja, jotka esiintyivät virallisesti sudeettisaksalaisten itsemääräämisoikeuden puolesta. Kun vuoden 1929 vaaleissa 80 % saksalaisista kannatti demokraattisia puolueita, vuoden 1935 vaaleissa kannatus oli enää 33 %. Henlein oli puolueineen Saksan ja Hitlerin välikappale, joka sai tiiviisti vuodesta 1933 lähtien neuvoja ja ohjeita Tshekkoslovakian sovittelevan hallituksen vastustamiseksi.⁴

1 Bruegel 1973, 125-128.

2 Mamatey and Luza 1973, 182.

3 Bell 1988, 231.

4 SURVEY 1937, Vol. I, 450.

Suurin osa sudeettisaksalaisista oli passiivisia sivustaseuraaajia. Varsinainen saksalaisten nationalistien ydinjoukko oli pieni ryhmittymä. Tshekkoslovakian hallitus pyrki neuvottelemaan saksalaisten demokraattisten puolueiden kanssa. Nämä puolueet halusivat autonomiaa kuten Henleinin johtama puoluekin, mutta ilman Saksan holhousta.¹ Tshekkoslovakian hallitus pyrki suuntamaan julkisia varoja koko 1930-luvun ajan taloudellisten vaikeuksien kanssa kamppailleelle sudeetti-alueelle. Maantieteellisesti pienehkölle alueelle suuntautui vuoden 1938 aikana kaikesta Tshekkoslovakian teiden ja siltojen rakentamiseen osoitetusta rahoituksesta kolmasosa ja varsinaisesta jälleenrakentamisesta puolet. Saksalaisia kouluja oli asukaslukuun suhteutettuna yhtä paljon kuin tshekkiläisiä kouluja. Tshekkoslovakian armeijan aktiiviupseereista 7 % oli sudeettisaksalaisia.²

Suhteiden heiketessä Tshekkoslovakian hallitus yritti vastata kasvavaan sudeettisaksalaiseen vetoavaan propagandaan. Ulkoministeri Krofta julisti 21.5.1936, että saksalaiset olivat tehneet suuria palveluksia Tshekkoslovakialle ja että tshekkien oltua valtion johtava kansa saksalaiset olivat sen toinen merkittävä kansa. Tshekkipoliitikot pitivät presidentti Beneš^šiä myöten puheita sudeettialueella. Beneš^š julisti 19.8.1936 pitämässä puheessaan, että sudeettikysymys oli Tshekkoslovakian ja Kansainliiton ratkaistavissa eikä minkään ulkopuolisen vallan päätettävissä. Sudeettisaksalaisille ei annettaisi

1 SURVEY 1937, Vol. I, 453-454.

2 Bruegel 1973, 147-149.

autonomiaa, mutta suhteet Saksaan haluttiin säilyttää ystävällisinä. Pääministeri Hodža lupasi 11.11.1936 pitämässä puheessaan, että Tshekkoslovakian hallitus oli valmis parantamaan vähemmistöjen asemaa. Pääministeri halusi keskustelua kansallisuusongelmista. Hän ei kieltäytynyt neuvottelemasta kansallissosialistien kanssa.¹

Välikohtaukset Tshekkoslovakian ja Saksan välisellä rajalla jatkuivat vuoden 1937 aikana. Saksa ei halunnut kompromisseja, mutta toisaalta tshekit kieltäytyivät myöntämästä autonomiaa saksalaisille.² Tshekkoslovakian hallitus pyrki neuvottelemaan joulukuussa 1936 Henleinia vastustaneiden saksalaispuolueiden kanssa. Saksalaisneuvottelijat hyväksyivät tshekkien ehdot lopulta pettyneinä 18.2.1937, sillä heidän vaatimuksiinsa ei ollut suostuttu. Saksalais-tshekkiläinen ongelma ei ollut lähempänä ratkaisua.³ Sudeettisaksalaiset lähettivät edustajia Nürnbergin puoluepäiville syyskuussa 1937, mikä merkitsi Prahan hallitukselle sitä, että tilanne oli kriittinen. Henlein ja Tshekkoslovakian pääministeri Hodža tapasivat ensimmäistä kertaa välittömästi puoluepäivien jälkeen. Henlein oli pidetty puolueineen tätä ennen neuvotteluiden ulkopuolella. Keskustelut päättyivät ilman konkreettisia tuloksia, sillä kummallakaan osapuolella ei ollut suunnitelmia niiden jatkamiseksi.⁴

1 SURVEY 1936, 495-497.

2 Taylor 1979, 378.

3 SURVEY 1937, Vol. I, 444.

4 Bruegel 1973, 153.

3.4 Iso-Britannia ja Tshekkoslovakia

Kontaktit Tshekkoslovakian ja Ison-Britannian välillä olivat olleet vähäisiä ennen Keski-Euroopan kriisiä. Harvoilla englantilaisilla oli mitään mielipidettä koko alueen kansallisuustilanteesta. Isossa-Britanniassa vallitsi laaja tietämättömyys Tshekkoslovakian tapahtumista 1920- sekä vielä 1930-luvulla siihen asti, kun koko Euroopan turvallisuus alkoi vaarantua ja brittisanomalehdet ja koko yhteiskunta alkoivat keskittyä enemmän Keski-Euroopan tilanteeseen.¹ Ison-Britannian imperiumi oli monikansallinen, joten brittihallituksen oli vaikea hyväksyä kansallisuuksien separatismia.² Tshekkoslovakian hallituksen nähtiin onnistuneen vähemmistöjen kohtelussa. Valtion kansallisuusky symys rinnastettiin 1930-luvun alussa Sveitsin ja Kanadan rauhanomaisiin tilanteisiin, vaikka alueella oli ollut vuosisatojen ajan erimielisyyksiä saksalaisten ja slaavien välillä.³ Brittipoliitikot suhtautuivat varauksellisesti Tshekkoslovakiaan, joka oli lähentynyt 1930-luvulla Neuvostoliittoa. Prahan hallitus pyrki säilyttämään yhteydet brittihallitukseen, joka oli Euroopan turvallisuuspoliittisessa tasapainossa merkittävä vastavoima Saksalle. Se ilmoitti Ison-Britannian hallitukselle 25.3.1936, että huolimatta Neuvostoliiton ja Tshekkoslovakian välisestä sopimuksesta Prahan hallitus ei antanut venäläisille lupaa käyttää valtion aluetta sotilaallisiin toimiin.⁴

1 Robbins 1968, 74-75.

2 Ibid., 77.

3 SURVEY 1933, 197.

4 SURVEY 1936, 485.

Henlein vieraili Lontoossa lokakuussa 1937. Daily Telegraphin haastattelema Henlein ilmoitti, että hänen ryhmittymänsä ei vaadi muutoksia Tshekkoslovakiaan. Henlein luennoi Chatham Housessa, jossa hän korosti oman puolueensa demokraattisia keinoja etujen saamiseksi saksalaisvähemmistölle. Saman vierailun aikana hän puhui diplomaattisen neuvonantajän Robert Vansittartin kanssa. Henlein ilmoitti ristiriitaisesti, että Tshekkoslovakian tilanne oli muuttumassa koko ajan pahemmaksi. Henlein vaati autonomiaa ja eroa Tshekkoslovakiasta. Hän julisti samalla, että brittihallituksen oli suostuteltava Prahan hallitusta ratkaisemaan sudeettialueen ongelmat.¹

Henlein lähetti Saksaan tiedon, jonka mukaan Ison-Britannian hallitus oli luvannut vaikuttaa Tshekkoslovakian hallitukseen laajan autonomian myöntämiseksi sudeettisaksalaisille. Samalla britit olivat varoittaneet tukevansa Ranskaa, jolla oli sotilaallinen yhteistyösopimus tshekkien kanssa, Saksan hyökätessä Tshekkoslovakiaan.² *Foreign Office* uskoi, että Saksalle riittäisi, jos Henleinin puolueelle taattaisiin paikka Tshekkoslovakian hallituksessa. Brittihallitus halusi auttaa kompromissin etsinnässä ja sen mielestä rauhanomainen ratkaisu oli mahdollinen, koska demokraattiset saksalaispuolueet ja Prahan hallitus olivat pystyneet jo aikaisemmin yhteistyöhön. Ranskan hallitus vastusti tällaista menettelyä. Sen mukaan lähentyminen johtaisi siihen, että Tshekkoslovakiasta tulisi Saksan vasallivaltio. Ranskan hallitus ei

1 Bruegel 1973, 153-154.

2 Altenburgin muistio 6.11.1937. DCFP Series D, Vol. II, 30-31.

halunnut tehdä myönnytyksiä Hitlerille. Se vastusti Henleinin puolueen siirtymistä Tšhekkoslovakian hallitukseen, vaikka tämä ajattelutapa oli brittihallituksen mielestä lyhytnäköistä. Sudeettisaksalaisen puolueen, joka oli suurin yksittäinen tshekkoslovakialainen puolue, edustus Prahan hallituksessa ei toteutunut. Ranskan hallitus oli kiinnostunut brittihallituksen kanssa tehtävästä yhteistyöstä ja valtiot suunnittelivatkin vuoden 1937 aikana Saksan, Ison-Britannian ja Ranskan välistä kokousta Keski-Euroopan ongelmien ratkaisemiseksi.¹

Hitler suunnitteli "poliittis-sotilaallisen asemamme parantamiseksi" Tšhekkoslovakian ja Itävallan samanaikaista miehitystä vuoden 1937 aikana. Sudeettisaksalainen puolue ilmoitti kannattavansa Hitlerin esittämää salaista ohjelmaa. Henlein julisti, että sudeettisaksalaiset halusivat olla osa Saksan valtakunnan politiikkaa.²

Ison-Britannian hallitus pyrki osallistumaan Keski-Euroopan ongelmien ratkaisemiseen. Lordi Halifax matkusti marraskuussa 1937 Saksaan neuvottelemaan Tšhekkoslovakian kansallisuusongelmista. Hitler suostui Tšhekkoslovakian olemassaoloon, mutta valtion saksalaisvähemmistö tarvitsi hänen mielestään jotain, joka olisi turvannut sen aseman.³ Välittömästi neuvotteluiden päätyttyä Ranskan pääministeri Camille Chautemps ja ulkoministeri Yvon Delbos saapuivat Lontooseen. Ison-Britannian ja Ranskan edustajien mielipiteet olivat 29.-30.11.1937 käy-

1 Bruegel 1973, 155-158.

2 SURVEY 1938, Vol. II, 47.

3 Bruegel 1973, 162-163.

dyissä neuvotteluissa erilaiset. Lordi Halifaxin mielestä Hitlerin näkökulma tilanteeseen oli se, että sudeettisaksalaiset pystyivät olemaan tyytyväisiä osana Tshekkoslovakiaa. Ranskalaisneuvottelijat korostivat sitä, että Hitleriin ei kannattanut luottaa. Pääministeri Chamberlain ilmoitti neuvotteluissa, että koko Ison-Britannian mielihypide oli se, että Tshekkoslovakian vuoksi ei kannattanut käydä sotaa. Hänen mielestään sudeettisaksalaisia ei käsitelty riittävän hyvin Tshekkoslovakiassa. Chamberlain ei ollut tietoinen tai ei välittänyt todellisesta tilanteesta, sillä Tshekkoslovakian hallituksessa oli esimerkiksi samaan aikaan marraskuussa 1937 kolme ministeriä, jotka oli valittu sudeettisaksalaisten demokraattisista puolueista.¹

Iso-Britannia ja Saksa olivat jättäneet Tshekkoslovakian neuvotteluiden ulkopuolelle. Ison-Britannian hallitus painosti samaan aikaan Prahassa toimineen brittiministeri Basil Newtonin välityksellä maaliskuussa 1938 presidentti Beneš'iä hyväksymään Sudeettisaksalaisen puolueen jäseniä Tshekkoslovakian hallitukseen. Ison-Britannian ulkoministeri Eden suostui lähettämään Berliinin diplomaatti Hendersonin välityksellä viestin Saksalle. Brittihallitus ehdotti Saksalle, että jos Tshekkoslovakian ongelmat ratkaistaisiin ilman Saksan aggressiivista suhtautumista, Iso-Britannia ja Saksa voisivat keskustella Hitleriä kiinnostavista siirtomaista. Hitler ei suostunut brittihakituksen ehdotuksiin, mutta pitkälti hänen vaatimuksistaan Ison-Britan-

¹ Bruegel 1973, 165-166.

nian diplomaatit painostivat Tshekkoslovakian hallitusta yhteistyöhön Henleinin puolueen kanssa.¹

3.5. *Anschluss*-operaation vaikutus Tshekkoslovakian tilanteeseen

Henleinin puolue ei ollut osallistunut Tshekkoslovakian hallitukseen. Maaliskuussa 1938 tapahtuneen *Anschluss*-operaation myötä kävi ilmi, että Tshekkoslovakia saattaisi olla Saksan seuraava uhri. Tshekkoslovakian saksalaisten demokraattisilla puolueilla alkoi olla keskinäisiä kiistoja. Maanviljelijöiden puolue jätti Prahan hallituksen 22.3.1938 osan sen aktiivipoliitikoista liityttyä Sudeettisaksalaiseen puolueeseen. Kristillis-sosialistisen puolueen hajottua Henlein ilmoitti olevansa kaikkien sudeettisaksalaisten johtaja. Ainoat häntä vastustaneet saksalaisryhmittymät olivat sosiaalidemokraatit ja liberaalit, joiden Henlein julisti olevan "kansallisen saksalaisryhmän ulkopuolella".²

Sudeettisaksalainen puolue julisti koko ajan olevansa ainoa saksalaisvähemmistön edustaja Tshekkoslovakiassa. Keskinäiset riidat eivät lopettaneet tshekkien ja saksalaisten yhteistyötä vaan saksalaisten keskinäinen mustamaalaaminen ja riitely sekä ulkoiset uhkatekijät.³ Saksan miehitettyä Itävallan maaliskuussa 1938 kansallissosialistit vakuuttelivat Saksassa ja Tshekkoslovakiassa, että kyseinen operaatio

1 SURVEY 1938, Vol. II, 40-42.

2 Bruegel 1973, 169.

3 SURVEY 1938, Vol. II, 81-82.

ei vaikuttaisi millään tavalla Tshekkoslovakiaan. Tosiasiassa Hitler oli suunnitellut jo vuoden 1937 aikana Tshekkoslovakian nopeaa miehitystä (*Operation Grün*).¹ Tshekit olivat yhä innokkaampia ja valmiimpia neuvottelemaan tilanteen ratkaisemiseksi Henleinin kannattajien kanssa. Saksan miehitettyä Itävallan Tshekkoslovakian hallitus oli selvästi brittien mielestä valmiimpi ratkaisemaan kansallisuusongel-
mansa.² Ison-Britannian hallitus oli tietoinen Tshekkoslovakian tilanteesta, josta se sai informaatiota diplomaattiansa välityksellä. Berliinissä ollut brittidelegaatio oli varma, että Itävallan jälkeen Saksan seuraava kohde oli Tshekkoslovakia.³

4. "YMMÄRRYSTÄ VÄHEMMISTÖKANSALLISUUKSIEN ONGELMILLE"

4.1 "Henleinin vaatimukset"

Konrad Henlein vaati Tshekkoslovakian hallitukselta puheessaan Karlsbadissa 24.4.1938, että tshekkien ja saksalaisten välille oli saatava tasa-arvo, kansalaisoikeuksia oli lisättävä, saksalaisalueiden rajat oli määriteltävä ja niille oli tunnustettava täydellinen itsemäärämisoikeus. Hänen mukaansa oikeuksia oli lisättävä kaikille kansallisuuksille, vuoden 1918 vääryydet oli korjattava, saksalais-
alueille oli saatava saksalaiset viranomaiset sekä mahdollisuus oman

1 Bruegel 1973, 195-196.

2 Newton (Praha) ulkoministeri Halifaxille (Lontoo) 22.3.1938 PRO 5 1-559 (FO 434) C 2114/1941/18.

3 Henderson (Berliini) Halifaxille (Lontoo) 1.4.1938 PRO 5 1-559 (FO 434) C 2777/1941/18.

kulttuurin vaalintaan.¹ Tshekkoslovakian hallitus ilmoitti, että se ei kontrolloinnut muita kansoja vaan että tapahtumat johtuivat maantieteellisistä olosuhteista. Tshekkihallitus ilmoitti tekevänsä kaikkensa rauhan säilyttämiseksi.²

The Times ei antanut erityistä painoarvoa Henleinin esittämille vaatimuksille muiden maailman uutisten joukossa. Lehti ei luonut uutisoinnillaan kuvaa kriisistä tai vaarallisesta tilanteesta Keski-Euroopassa. Se ilmaisi vaatimukset Henleinin omiksi ajatuksiksi alleviiva-ten sitä, että kysymyksessä eivät olleet sudeettisaksalaisen kansan esittämät todelliset vaateet. Isoa-Britanniaa ja kriisiä ei yhdistetty vielä tässä vaiheessa millään tavalla toisiinsa.³ The Timesin mukaan "Tshekkoslovakia hylkää varmasti Henleinin vaatimukset". Se esitti myöntymyksen Henleinille kommentoimalla, että "Henleinin kahdeksan kohtaa voivat olla neuvotteluiden perusta".⁴ The Times hyväksyi neuvotteluiden pohjaksi Tshekkoslovakian jakamisen, johon Henleinin ehdotukset olisivat johtaneet.⁵ Lehti kannatti jonkinlaisen ongelmien ratkaisua edistävän ehdotuksen laatimista. Brittihallitus pyrki samaan tavoitteeseen. The Timesin mukaan "Isossa-Britanniassa ollaan sitä mieltä, että Tshekkoslovakian tulevaisuus on Prahan hallituksen

1 Newton (Praha) Halifaxille (Lontoo) 25.4.38 DBFP Third Series Vol. I 182-185.

2 Muistio Tshekkoslovakian tasavallan kansallisuuspolitiikasta 26.4.38 PRO 5 1-559 (FO 434) C 3460/ 1941/18.

3 TIMES 25.4.38.

4 TIMES 25.4.38, pääkirj.

5 Bell 1988, 236.

kasissa". Lehti kuvaili tilannetta siirtäen artikkelissaan vastuun tapahtumista Tshekkoslovakian hallitukselle. Tshekkiministeri Masarykin tuloa Lontooseen kommentoitiin lyhyesti todeten, että tshekit halusivat tietää mitä Ison-Britannian hallitus ajatteli kriisistä.¹ Vaikka tshekkihallitus pyrki yhteistyöhön brittihallituksen kanssa, The Times ei kommentoinut millään tavalla valtioiden välisiä suhteita. Lehti pyrki välttämään Saksan ärsyttämistä. Tshekkoslovakia kuvattiin etäisenä suhteen Ranskaan oltua paljon läheisempi.

The Daily Heraldin mukaan Henlein ei pystynyt todistamaan, että vaatimukset olivat saksalaisenemmistön hyväksymiä. Lehti kommentoi, että sudeettisaksalaisia uhkailtiin kansallissosialistien propagandalla.² The Manchester Guardian kehui Tshekkoslovakian hallitusta sympaattiseksi, anteliaaksi ja maltilliseksi ongelmallista vähemmistöä kohtaan. Lehden mukaan tshekkihallitukselta vaadittiin koko ajan lisää, vaikka se oli suostunut jo osittaisiin myönnytyksiin.³ The Spectatorin monissa artikkeleissa tuettiin Tshekkoslovakiaa, vaikka toisaalta sen mielestä katastrofi pystyttäisiin välttämään niin pitkään kuin tshekkihallitus olisi valmis uusiin myönnytyksiin.⁴ Mikään tutkittavista lehdistä ei yhdistänyt vielä millään tavalla kriisiin Isoa-Britanniaa. Niiden viha keskittyi Saksaa kohtaan.

The Times kommentoi Ison-Britannian ja Ranskan välisiä neuvotteluita

1 TIMES 26.4.38.

2 DH 25.4.38.

3 MC 25.4.38, pääkirj.

4 SPEC 29.4.38.

korostamalla valtioiden välistä yhteistyötä. Sen mukaan "valtioiden välillä on jo olemassa keskinäinen ymmärrys". Lehden mielestä "Ison-Britannian hallitus on osoittanut jatkuvasti myötätuntoa Tshekkoslovakian vähemmistökansallisuuksien ongelmille, koska se on pyrkinyt koko ajan turvaamaan niiden hyvinvoinnin yhteistyössä Tshekkoslovakian hallituksen kanssa".¹ Brittihallitus hyväksyi todellisuudessa Tshekkoslovakian jakamisen. Prahassa neuvotellut ministeri Newton ilmoitti ulkoministeri Halifaxille, että Tshekkoslovakia pystyisi tointumaan sudeettialueen menetyksestä ja luomaan omaa teollisuutta menetettyjen alojen tilalle.² Brittihallitus halusi ratkaista Tshekkoslovakian tilanteen mahdollisimman nopeasti.

The Timesin mukaan "Ranska on sidottu turvallisuusliittoon Tshekkoslovakian kanssa, mutta Iso-Britannia ei ole; ja on luultavaa, että brittipuolen asenne, jonka Chamberlain ilmoitti puheessaan 24.3.38, ei ole muuttunut". Lehden mukaan "Ison-Britannian ja Ranskan hallitukset keskustelevat jokaisesta mahdollisesta tavasta rauhoittaa³ Keski-Euroopan tilanne".⁴ The Times kommentoi neuvotteluita kirjoittaen, että

1 TIMES 28.4.38.

2 Newton (Prahassa) Halifaxille (Lontoo) 29.4.38 PRO 5 1-559 (FO 434) C 3962/1941/18

3 "Appeasing" (rauhottaa). Lehti käytti vielä tässä vaiheessa hyvin monissa yhteyksissä *appease*-termiä. *Appeasement*-termistä muodostui vuoden 1938 aikana brittihallituksen haukkumasana, jolla symbolisoi Ison-Britannian oppositiossa ja joissakin brittilehdissä sen passiivisuutta ja myöntymistä Saksan vaatimuksiin. The Timesissa sen käyttö väheni niin, että termi ei esiinny enää elokuun ja syyskuun 1938 aikana lehden artikkeleissa.

4 TIMES 28.4.38, pääkirj.

"Ison-Britannian ja Ranskan ministerit olivat samaa mieltä kaikista asioista ensimmäisen neuvottelupäivän loputtua Lontoossa". Keskusteluita kuvattiin lämminhenkiseksi ja niiden edistymistä nopeaksi.¹ The Times kirjoitti, että "keskusteluiden lähtökohdat ovat olleet sovittelu, puolustus ja realismi". Lehden mukaan neuvotteluissa oli ollut "täydellinen yhteisymmärrys kahden hallituksen välillä".² The Times korosti keskusteluiden nopeaa etenemistä ja onnistumista.³ Lehti esitti Ranskan ja Ison-Britannian yhtenäisinä valtioina Saksaa vastaan. Isoa-Britanniaa ja Ranskaa yhdistivät samat intressit. Ne halusivatkin jatkaa yhteistyötä Saksaa vastaan.⁴

Tosiasiassa neuvottelut olivat olleet masentavia Ranskan hallitukselle, joka oli huomannut, että brittihallitus ei ollut kiinnostunut Keski- ja Itä-Euroopan ongelmista. Chamberlain halusi taata ainoastaan Ison-Britannian turvallisuuden.⁵ The Daily Herald suhtautui neuvotteluihin positiivisesti. Se korosti, että neuvottelut olivat ensimmäinen askel kohti maiden välistä sotilaallista liittoutumista. Lehti kommentoi neuvotteluita korostaen sitä, että Iso-Britannia oli liittymässä Saksan vastaiseen rintamaan.⁶ Lehti julisti, että "Nimitettäköön yhteistyötä miksi tahansa, mutta kyseessä on tosiasiassa englantilais-ranskalainen liitto, joka on lähentänyt valtioita ja kehittänyt niiden

1 TIMES 29.4.38.

2 TIMES 30.4.38.

3 TIMES 30.4.38, pääkirj.

4 Ote Ranskan ja Ison-Britannian neuvotteluista julkaistusta lausunnosta 29.4.38 PRO 26-27 (FO 404) C 3706/13/17.

5 Murray 1984, 169.

6 DH 29.4.38.

välisiä suhteita".¹ Lehti halusi tiivistä yhteistyötä. The Times pysyi brittihallituksen kanssa samoilla linjoilla korostaen Ison-Britannian puolueettomuutta.

Ranskan edustajat olivat varoittaneet neuvotteluissa Isoa-Britanniaa siitä, että Hitler halusi vuoden 1938 aikana ratkaista sudeettisaksalaisten ongelmat lopullisesti. Ranskan ulkoministeri M. Bonnet varoitti, että Saksan armeija sattaisi toimia seuraavan kuukauden aikana.² Ison-Britannian hallitus epäili ennen maiden välisiä neuvotteluita, että ranskalaiset halusivat brittidelegaatiolta selvän vastauksen valtion menettelymalleista, jos Saksa hyökkäisi Tšhekkoslovakiaan.³ Brittihallitus esitti neuvotteluissa, että Tšhekkoslovakian sotilaallinen tilanne oli toivoton. Ranska halusi tukea Tšhekkoslovakialle. Ranskan hallitus halusi saada brittihallituksen mahdollisen sodan alkaessa yhteiseen rintamaan Saksaa vastaan.⁴

The Times uutisoi Ranskan ja Ison-Britannian ottavan yhteyttä Prahan ja Berliinin hallitukseen "rauhanomaisen ratkaisun saavuttamiseksi". Lehti kirjoitti, että "Tšhekkoslovakia on tyytyväinen Lontoon tuloksiin". The Timesin mukaan Ison-Britannian ja Ranskan hallituksille oltiin kiitollisia.⁵ Ne olivat reagoineet aikaisemmin *Anschluss-*

1 DH 30.4.38, pääkirj.

2 Ison-Britannian Pariisin diplomaatti Phipps (Pariisi) Halifaxille (Lontoo) DBFP Third Series Vol. I, 197.

3 Middlemas 1972, 225-226.

4 Murray 1984, 168-169.

5 TIMES 2.5.38.

operaatioon ja alueen ongelmiin välinpitämättömästi. Ne päättivät aloittaa neuvotteluiden tuloksena Tšhekkoslovakian painostamisen kansallisuuskiistojen ratkaisemiseksi.¹ Brittihallitus ei halunnut kuunnella Ranskan hallituksen mielipiteitä, jotka perustuivat Saksan aggressiiviseen vastustamiseen. Ison-Britannian ja Ranskan välinen yhteistyö jatkui, koska niillä ei ollut muita vahvoja liittolaisia.

The Times kommentoi, että Ison-Britannian mielipide oli auttanut Tšhekkoslovakian hallitusta harkitsemaan aikaisempaa paremmista lähtökohdista omaa sisäpolitiikkaansa. Lehden mukaan "Ison-Britannian hallitus ei ole vielä lähentynyt diplomaattisesti Berliiniä tai Prahaa, mutta se tehdään melko pian *appeasement*-politiikkaan perustuen. Tarkoituksena on vähemmistöongelman ratkaiseminen yhteistyössä Tšhekkoslovakian hallituksen kanssa."² The Timesin mielestä edellisenä päivänä tapahtuneiden englantilais-ranskalaisten toimien tarkoituksena oli Tšhekkoslovakian kansallisuusongelmien ratkaiseminen. Lehden mukaan "vähemmistöongelmalla on kansainvälistä merkitystä". Se perusteli nykyistä tilannetta kirjoittamalla, että "virallisissa piireissä *demarche*³ on ymmärretty Ison-Britannian ja Ranskan hyväntahtoisina aikomuksina rauhanomaisen ratkaisun saavuttamiseksi".⁴

The Times uutisoi brittidiplomaatti Hendersonin ja Saksan ulkoministeri Ribbentroppin tapaamista Berliinissä. Lehden mukaan Henderson in-

1 Murray 1984, 169.

2 TIMES 6.5.38.

3 (ransk.) menettelytapa, toimenpide.

4 TIMES 9.5.38.

formoi Saksaa Ison-Britannian kontakteista Prahaan. Lehti kommentoi Tshekkoslovakian tapahtumia todeten, että tilanne oli rauhoittunut. Lehden mielestä "Tshekkoslovakian tapahtumien vauhti on hidastunut Ison-Britannian ja Ranskan toimien myötä".¹ The Timesin mukaan tilanne oli parantumassa. Tshekkoslovakian tilanne oli tosiasiaassa Karlsbadin vaatimusten jälkeen äärimmäisen jännittynyt. Saksalaisjoukkojen miehitettyä Itävallan jatkuva sodan uhka kiristi Tshekkoslovakian ilma-
piiriä.² Prahan hallituksen mielestä englantilais-ranskalainen painostus ratkaisun saavuttamiseksi olisi johtanut valtion hajoamiseen. Saksalaiset eivät tinkineet vaatimuksistaan ja jos heille olisi myönnetty itsenäisyys kaikki muutkin Tshekkoslovakian vähemmistöt olisivat vaatineet itsenäisyyttä. Tämä olisi johtanut Tshekkoslovakian valtion häviämiseen.³

The Daily Herald kommentoi Ison-Britannian ja Ranskan hallitusten lähentymistä Tshekkoslovakiaa kohti pelkästään virallisin tiedonannoin. Sen mukaan Iso-Britannia ja Ranska olivat samaa mieltä tilanteen ratkaisemisesta.⁴ The Manchester Guardian näki Ison-Britannian ja Ranskan suojaavan Tshekkoslovakiaa. Lehden mukaan Tshekkoslovakia oli tyytyväinen Ison-Britannian ja Ranskan lähennyttyä Prahaa. Lehti muistutti, että jos Saksa ajautuisi alueella sotaan, se saisi vastaansa Ranskan lisäksi Ison-Britannian armeijan.⁵ The Manchester Guardian kritisoi

1 TIMES 13.5.38.

2 Adams 1993, 29.

3 Mamatey and Luza 1973, 244.

4 DH 7.5.38.

5 MG 9.5.38.

toisin kuin The Times Ison-Britannian politiikkaa Tshekkoslovakiassa. Sen mukaan "Tähän mennessä brittiläinen 'demarche' ei ole tuonut Prahaan kovinkaan onnellisia tuloksia". Lehden mukaan se oli vahvistanut sudeettisaksalaisten vaatimuksia. Lehti kommentoi, että vaikka Tshekkoslovakia etenisi brittihallituksen haluamiin äärimmäisiin ehtoihin saakka, joita ei oltu edes määritelty, olisi epävarmaa muuttuisiko tulos paremmaksi kuin millaiseksi se oli tähän mennessä muodostunut.¹ The Spectator näki Ison-Britannian ja Ranskan toimet pakkokeinoina, vaikka se korostikin, että tshekkihallituksen oli ratkaistava itse ongelmansa.²

The Timesissa kommentoitiin tshekkien ja sudeettisaksalaisten uudeen alkaneita neuvotteluita kirjoittamalla, että "Englantilais-ranskalaiset toimet Prahassa ja Berliinissä ovat epäilemättä edistäneet tilannetta". Lehden mukaan sudeettisaksalaiset olivat kuulleet Ison-Britannian hallituksen näkökulman Henleinin vierailtua Lontoossa.³ Lehden mielestä hänen vierailunsa oli osoittanut sitä, että "Ison-Britannian roolia arvostavat kaikki osapuolet".⁴ The Times pyrki korostamaan brittiläistä arvovaltaa sekä kuvaamaan kansallista yhtenäisyyden ja vahvuuden tunnetta. The Times pyrki välttämään kirjoittamasta mahdollisuudesta, että Isoon-Britanniaan voitaisiin hyökätä. Tshekkoslovakian tilanne pyrittiin kuvaamaan etäisenä kriisinä. Lehti

1 MG 12.5.38.

2 SPEC 13.5.38.

3 TIMES 16.5.38.

4 TIMES 16.5.38, pääkirj.

sivusi ainoastaan sodan mahdollisuutta saarivaltakunnan alueella. Se uutisoi Uuden-Seelannin hallituksen ilmoitusta liittyä sotaan, jos Isoon-Britanniaan hyökättäisiin.¹ Lehti ei kommentoinut sodan mahdollisuutta Isossa-Britanniassa.

The Daily Herald paheksui brittihallituksen ulkopolitiikkaa kommentoimalla, että Eurooppa oli kääntänyt selkensä Kansainliitolle eikä lehti ymmärtänyt, "mitä hyötyä tällaisesta politiikasta on". Lehden mukaan *appeasement*-politiikan seurauksena olivat muodostuneet liittolaisakselit Berliinin ja Rooman sekä Lontoon ja Pariisin välille.²

4.2 "Saksan kansan intressien turvaaminen"

Neville Henderson informoi brittihallitusta 19.5.38 ilmoittaen, että Saksan armeija liikkui kohti Tshekkoslovakiaa.³ Hitlerin armeija siirtyi kohti Tshekkoslovakian rajaa kahden sudeettisaksalaisen saatua surmansa ja ilmapiirin kiristyttyä rajaseudulla. Armeijan siirroilla yritettiin painostaa Tshekkoslovakian hallitusta hyväksymään Saksan vaatimukset.⁴ The Times uutisoi, että armeijan siirtymisellä eteläiseen Saksaan ei ollut mitään poliittista yhteyttä. Henderson neuvotteli samaan aikaan Berliinissä Saksan ulkoministeriön virkamiehen von Weizsäckerin kanssa. Lehden mukaan tilanne "on nousemassa äärimmäisen

1 TIMES 19.5.38.

2 DH 19.5.38, pääkirj.

3 Henderson (Berliini) Halifaxille (Lontoo) 19.5.38. DBFP Third Series Vol. I, 317.

4 Newton (Praha) Halifaxille (Lontoo) 21.5.38. DBFP Third Series Vol. I, 327.

kriittiseksi". Saksan toimiin lehti esitti selitykseksi Puolan armeijan joukkojen keskityksiä, jonka takia "Saksa ei väheksy tärkeitä valmisteluja turvataakseen Saksan kansan intressit Tshekkoslovakiassa".¹

Tilanne jännittyi entisestään, sillä sudeettialueella oli käynnissä Tshekkoslovakian parlamenttivaalien äänestys. Prahan hallitus pelkäsi provokaatioita tai suoraa hyökkäystä valtion alueelle. Henlein ja Tshekkoslovakian hallitus olivat keskeyttäneet neuvottelunsa. Henlein oli käynyt Berliinissä ja Lontoossa keskustelemassa tilanteesta. Hän siirtyi kriisin kärjistettyä neuvottelemaan Berchtesgadeniin Hitlerin kanssa. Syynä tilanteen kiristymiseen oli se, että tshekkipoliisi oli ampunut kaksi sudeettisaksalaista moottoripyöräilijää, jotka eivät olleet pysähtyneet huolimatta hänen varoituksistaan. Tämä tapahtui illalla 20.5.38², joten kyseessä oli tilannetta provosoinut tapahtuma eikä niinkään koko kriisin aiheuttanut tekijä, vaikka Saksa perusteli koko ajan armeijan siirtymistä "reaktiona murhiin". Saksan armeijan liikkuminen oli todellisuudessa alkanut jo päivää ennen ampumisvälikohtausta, joka oli tekosyy Hitlerin toimille Tshekkoslovakiaa vastaan.

Brittihallitus sai tiedon, että Saksa oli tietoinen mahdollisen hyökkäyksen seurauksista. Saksan hallitus ilmoitti diplomaattien välityksellä, että se oli valmis odottamaan tuloksia Ison-Britannian ja Tshekkoslovakian neuvotteluista. Hendersonin mielestä ei kannattanut

¹ TIMES 21.5.38.

² Taylor 1979, 390.

olettaa, että Saksa perääntyisi sodan uhkan edessä. Hänen mielestään Tšhekkoslovakian hallituksen oli lähennyttävä kohti sudeettisaksalaisten vaatimuksia.¹ Brittihallitus kommunikoi Tšhekkoslovakian presidentin ja hallituksen kanssa. Tšhekkoslovakian hallitus lupasi tekevänsä kaiken mahdollisen rauhan ylläpitämiseksi. Ison-Britannian hallitus vetosi Saksaan, että se pyrki rauhoittamaan tilannetta ja käyttämään kaiken vaikutusvaltansa sodan estämiseksi.²

Tilanteen jännittyminen lisäsi uutisointia Tšhekkoslovakian tapahtumista. The Timesin mukaan tilanne alkoi näyttää helpommalle, vaikka Tšhekkoslovakian ja Saksan joukot olivat edelleen molemmin puolin rajaa. Lehti kommentoi, että "Ison-Britannian hallitus käyttää kaiken mahdollisen vaikutusvaltansa ratkaisun saavuttamiseksi".³ The Times kommentoi, että "Ison-Britannian hallituksen ulkopolitiikka on selkeää koko maailmalle... maltillisuus ja rauhanomaiset menetelmät".⁴

The Daily Herald uutisoi, että "Euroopan kriisi on siirtymässä". Lehden mukaan eräs tärkeimmistä tekijöistä jännityksen lieventymiseen oli Ison-Britannian Berliinin diplomaatin (Henderson) ja Prahassa olleen brittiministerin toiminta (Newton). Henderson varoitti lehden mukaan Saksan hallitusta siitä, että sodan syttyessä Iso-Britannia ei

1 Henderson (Berliini) Halifaxille (Lontoo) 19.5.38. DBFP Vol. I, 318-319.

2 Halifax (Lontoo) Hendersonille (Berliini) 21.5.38. BDFP Part II Vol. 49 Series F, 179.

3 TIMES 23.5.38.

4 TIMES 23.5.38, pääkirj.

olisi puolueeton. Lehden mukaan brittihallituksen ulkopolitiikka oli onnistunutta, koska sota oli vältetty toistaiseksi rauhoittamalla tilannetta.¹ The Manchester Guardian neuvoi brittihallitusta tukeutumaan kansainväliseen yhteistyöhön. Lehti korosti brittihallituksen toimia kommentoimalla, että "Ison-Britannian aktiivisuus vähentää jännitystä" ja että brittihallitus käytti kaiken vaikutusvaltansa Prahassa ja Berliinissä rauhan saavuttamiseksi. Lehden mielestä Ranskan ja Ison-Britannian yhteistyö oli estänyt konfliktin puhkeamisen sodaksi², mitä myös The Spectator korosti. Lehden mukaan valtioilla oli vastuu Tshekkoslovakian tilanteesta. Sen mielestä brittipolitiikka oli ollut menestyksekkästä.³ Tutkittavat brittilehdet olivat tyytyväisiä tilanteen väliaikaiseen ratkeamiseen sekä brittihallituksen asenteeseen pidättäytyä myönnytyksistä Saksalle. The Timesin mukaan jännitys oli vähentynyt selvästi. Se totesi, että vaikka levottomuudet Tshekkoslovakiassa jatkuivat "Tshekkoslovakian hallitus on tehnyt jo kaiken, mitä se on pystynyt tekemään".⁴ Lehti perusteli rauhanomaisen politiikan merkitystä toteamalla, että vaikka "kaikki elementit kansainväliseen räjähdykseen olivat valmiit, sotaa ei syttynyt". Lehden mukaan menestyksekkään diplomatian perusta oli pidättäytyvä ulkopolitiikka, jota sekä Prahan että Berliinin hallitukset noudattivat.⁵

Ranskan ja Ison-Britannian hallitukset olivat tyytymättömiä Tshekkos-

1 DH 23.5.38.

2 MC 23.5.38.

3 SPEC 27.5.38.

4 TIMES 24.5.38.

5 TIMES 24.5.38, pääkirj.

lovakiaan eivätkä niinkään Saksaan. Ne pelkäsivät alueella syntyviä uusia kriisejä. Saksan armeijan johtoporras kokeili toukokuun kriisin aikana Tshekkoslovakian armeijan mobilisaatiokykyä, joka todettiin nopeaksi. Hitler suunnitteli pystyvänsä hyökkäämään esteettömämmin kohti Ranskaa ja Isoa-Britanniaa, kun koko Tshekkoslovakia oli raivattu pois tieltä.¹

The Times kritisoi Saksan lehdistön kirjoittelua Ison-Britannian politiikkaa vastaan. Lehti kommentoi toivovansa, että Henleinin ja tshekien välillä alkaneet neuvottelut sujuisivat hyvin.² The Times säilyi jännittyneen tilanteenkin aikana diplomaattisiin neuvotteluihin pohjautuvan ratkaisun kannalla. The Times kommentoi, että brittihallitus halusi rauhaa eikä etuja itselleen, vaikka ulkomailla olikin esitetty näkemyksiä Ison-Britannian hyötymisestä omasta politiikastaan. Lehden mukaan *status quo* merkitsi Ison-Britannian hallitukselle kestävää ratkaisua, jonka kaikki eri valtiot hyväksyivät.³

Brittihallitus halusi Tshekkoslovakian hallitukselta vähintään Sveitsin valtiojärjestelmän tapaista autonomiaa sudeettisaksalaisille. Ison-Britannian hallitus ymmärsi, että Ranskan ja Tshekkoslovakian suhteet olivat läheiset, koska Ranskan hallitus oli pitänyt kiinni puolustusliitostaan. Brittihallituksen mielestä Tshekkoslovakian olisi kannattanut harkita tarkkaan ajamaansa puoleettomuutta, sillä esimer-

1 Mamatey and Luza 1973, 244.

2 TIMES 25.5.38.

3 TIMES 26.5.38, pääkirj.

kiksi sen maantieteellinen sijainti oli ongelmallinen.¹

The Timesissa korostettiin, että ilmapiiri oli parantunut Tshekkoslovakias-
sassa, jossa parlamenttivaalien äänestys jatkui. Lehden uutisoitua
Hendersonin tapaamista saksalaisdiplomaattien kanssa se kannusti brit-
tihallitusta kirjoittaen, että "nyt olisi aika luovalle diplomatial-
le".² Lehden pääkirjoituksessa todettiin, että "On totuus, että kan-
sainvälinen laaja konflikti oli, ja toisaalta on yhä edelleen, mahdol-
linen". The Times kommentoi linjastaan poiketen, että tilanne oli
edelleen kriittinen ja että ongelmien selvittämiseksi olisi kehitettä-
vä mahdollisimman nopeasti ratkaisumalleja. Toisaalta The Times kir-
joitti, että "Ison-Britannian hallitus on ehdottanut aktiivisesti
sovittelua ratkaisun edistämiseksi".³

4.3 "Appeasement edistyy"

Ison-Britannian hallitus pyrki painostamaan Tshekkoslovakiaa vetämään
pois joukkonsa Saksan vastaiselta rajalta, johon niitä oli siirretty
toukokuun kriisin aikana. Brittihallituksen mielestä Tshekkoslovakian
armeijan mobilisaatio oli kiristänyt koko ajan tilannetta.⁴

The Times kuvasi yhä enemmän Saksan koko tilanteen vaarantaneena val-
tiona, joka uhkasi hädässä ollutta Tshekkoslovakiaa. Tämä johtui sii-

1 Halifax (Lontoo) Newtonille (Praha) 23.5.38. BDFA Part II Vol. 49
Series F, 182-183.

2 TIMES 30.5.38.

3 TIMES 30.5.38, pääkirj.

4 Halifax (Lontoo) Newtonille (Praha) 30.5.38. DBFP Third Series Vol.
I, 401.

tä, että Saksa epäili virallisissa kannanotoissaan Ison-Britannian motiiveja Tshekkoslovakian tapahtumien selvittämisessä.¹ Lehti kommentoi Tshekkoslovakian vetäytymistä kirjoittamalla, että "*appeasement* edistyy". Lehti antoi kunnian Tsekkoslovakian armeijan vetäytymisestä Ison-Britannian hallitukselle, sillä sen mielestä "tästä aiheesta brittineuvottelija Strang on ilmeisesti puhunut Prahalle".²

Ison-Britannian hallitus ei uskonut Tshekkoslovakian ja sudeettisaksalaisten neuvotteluiden johtavan mihinkään konkreettiseen lopputulokseen. Brittihallituksen ulkoministeri Halifax kehoitti Ranskan hallitusta varautumaan jälleen neuvotteluiden keskeytymiseen. Ison-Britannian hallitus ilmoitti, että se ei aikonut toimia kiistan välittäjänä. Halifax halusi, että Ranskan ja Ison-Britannian hallitukset olisivat tehneet jo etukäteen valmiiksi uuden suunnitelman neuvotteluiden käynnistämiseksi. Hän uskoi keskusteluiden ajautuvan umpikujaan.³

The Timesissa kiinnitettiin yhä enemmän huomiota Tshekkoslovakian sijasta Saksan ja Ison-Britannian välisiin suhteisiin, sillä saksalaislehdistö oli alkanut syyttää brittihallitusta tshekkien tukemisesta. Lehden kritiikki alkoi kasvaa Saksaa kohtaan, vaikka se suhtautuikin edelleen sovittelevasti tilanteeseen. Lehden mukaan "Propagandan tavoite on selvä. Sen tarkoituksena on uskotella Ison-Britannian kansalle, että nykyinen vaikea tilanne ei johdu Saksan hallituksen toimista

1 TIMES 31.5.38.

2 TIMES 1.6.38.

3 Halifax (Lontoo) Phippsille (Pariisi) 30.5.38. DBFP Third Series Vol I, 402.

vaan osittaisesta Tshekkoslovakian mobilisaatiosta". Lehden mukaan Saksa ei halunnut kantaa itse vastuuta Keski-Euroopan tapahtumista. Se pyrki voittamaan konfliktitilanteessa pelkästään Ison-Britannian luottamuksen.¹ Lehden pääkirjoituksessa myönnettiin, että "Tämä maa eteni ensimmäiseen maailmansotaan auttaakseen Ranskaa ja Belgiaa puolustautumaan sekä edistääkseen omia intressejään. Se on edelleen valmis taistelemaan näiden asioiden puolesta."² Lehti kirjoitti aggressiivisemmin kuin aikaisemmin Saksan toiminnasta.

Brittihallitus halusi, että Ranskan hallitus olisi pyrkinyt vaikuttamaan Tshekkoslovakian kannanottoihin. Tämä olisi saattanut olla tehokkaampaa kuin Prahassa toimineiden brittidiplomaattien painostus, sillä Ranskan ja Tshekkoslovakian väliset suhteet olivat läheiset.³ Tshekkoslovakian armeija alkoi vetäytyä sudeettialueelta, koska Hendersonin mukaan suurin sodan uhka oli ohi.⁴

Kiihtyvät sodat Kiinassa ja Espanjassa saivat yhä enemmän palstatilaa kesäkuun aikana brittilehdistössä. Tshekkoslovakian tilanteesta, joka oli jähmettynyt sudeettisaksalaisten ja Prahan hallituksen tuloksettomiksi neuvotteluiksi, kirjoitettiin enää satunnaisesti. Keski-Euroopan tilannetta kommentoitiin lyhyin sanakääntein, kuten esimerkiksi, että "äänestykset onnistuivat hyvin", vaikka "jännitys kasvaa koko ajan

1 TIMES 3.6.38.

2 TIMES 3.6.38, pääkirj.

3 Halifax (Lontoo) Phippsille (Pariisi) 31.5.38. DBFP Third Series Vol. I, 419.

4 Henderson (Berliini) Halifax (Lontoo) 1.6.38. DBFP Third Series Vol. I, 427.

Tshekkoslovakiassa".¹ The Times kirjoitti, että kaikkien jotenkin konfliktiin liittyvien valtioiden olisi tehtävä yhteistyötä, sillä ratkaisun saavuttaminen oli yhä mahdollista. Lehden mukaan kaikki olivat yhtä syyllisiä Keski-Euroopan tilanteeseen.² The Times alkoi esittää neuvoja Tshekkoslovakian pitkittyvään kriisiin. Lehti esitti pääkirjoituksessaan, että kansanäänestys sudeettialueella Saksaan liittymisestä tai Tshekkoslovakian yhteyteen jäämisestä oli mahdollinen.³ Lehti kommentoi, että "Näyttää siltä, että jos ja kun Prahan hallitus ei suostu sudeettisaksalaisten vaatimuksiin, tarvitaan kansanäänestys".⁴ Lehti toisteli, että neuvottelut edistyivät ja umpikuja oli vältetty.⁵ Keskustelut saksalaisten talousasiantuntijoiden ja brittihallituksen kesken alkoivat Lontoossa valtioiden välisestä taloudellisesta yhteistyöstä⁶, mikä muutti The Timesin uutisointipolitiikkaa. Lehti lopetti Saksan kritisoinnin. Tshekkoslovakiaa käsiteltiin enää virallisin tiedonannoin kommentoimatta tilanteen kehittymistä.

Ison-Britannian hallitus pelkäsi tilannetta, jossa Tshekkoslovakian armeijan liikkeet olisivat johtaneet Saksan hyökkäykseen alueelle. Brittihallituksen mielestä sudeettialueella saattaisi tapahtua välikohtaus, jota Tshekkoslovakian poliisi ei kykenisi hallitsemaan. Ulkoministeri Halifaxin mukaan Saksa löytäisi aina halutessaan syyn

1 TIMES 13.6.38.

2 TIMES 14.6.38.

3 TIMES 15.6.38.

4 TIMES 16.6.38.

5 TIMES 16.6.38, TIMES 20.6.38.

6 TIMES 20.6.38.

interventioon. Hän ilmoitti, että brittihallituksen ei kannattanut painostaa sotilaallisissa asioissa enempää Tshekkoslovakiaa, sillä tärkeintä oli parempien suhteiden aikaansaaminen sudeettisaksalaisten ja tshekkien välille. Toisaalta brittihallitus aikoi jatkaa Prahan hallituksen painostamista hyväksymään sudeettisaksalaisten vaatimukset. Brittihallitus oli lähettänyt tarkkailijoita Saksan ja Tshekkoslovakian raja-alueelle havainnoimaan mahdollisimman nopeasti levottomuuksista.¹ Chamberlainin hallitus oli toukokuun kriisin jälkeen yhä valmiimpi hyväksymään saksalaisvähemmistön erottamisen Tshekkoslovakian yhteydestä.² Tshekkoslovakian vähemmistökyseymys ei voinut edistyä, sillä Hitler käytti sitä osana ekspansiivisia suunnitelmiaan. Sudeettisaksalaiset saivat kaikki ohjeensa suoraan Saksan hallitukselta. Henleinin alaisuudessa toimineet neuvottelijat hylkäsivät kaikki Tshekkoslovakian hallituksen ehdotukset, sillä se ei hyväksynyt sudeettisaksalaisten vaatimaa Tshekkoslovakian hajottamista kansallisiin itsenäisiin osiin.³

The Times uutisoi Saksan ja Ison-Britannian välille solmittua kauppasopimusta kirjoittamalla, että tuontikauppa Saksaan jatkui ja että Ison-Britannian Itävallalle myönnettävien lainojen takaisinmaksu taattiin.⁴ Lehti ei kommentoinut millään tavalla Saksan kanssa suunnitellun taloudellisen yhteistyön vaikutusta brittihallituksen mielipi-

1 Halifax (Lontoo) Hendersonille (Berliini) 15.6.38. DBFP Third Series Vol. I, 484-485.

2 Robbins 1968, 230.

3 Mamatey and Luza 1973, 245.

4 TIMES 1.7.38.

teisiin Tshekkoslovakian konfliktista. Sen mukaan "Englantilais-saksalainen maksusopimus on vastaanotettu tyytyväisinä osittain siksi, että se tarjoaa ainakin yhdessä suhteessa todisteen siitä, että tilanne voidaan ratkaista näiden kahden maan välillä tasapainoisesti".¹ Lehden mukaan pääministeri Chamberlain ei sanonut puheessaan parlamentissa juurikaan mitään uutta. Hän korosti edelleen sitä, että aseistautuminen oli välttämätöntä. The Times toivoi brittipuolueiden välistä yhteistyötä, vaikka lehti totesikin sen olevan vaikeaa.² Brittihallituksen diplomaatit painostivat Tshekkoslovakian hallitusta menemään yhä pitemmälle myönnytyksissään. Newton epäili, että Tshekkoslovakian hallitus ei aikonut edes tehdä mitään reformiohjelmaa. Hänen mukaansa olisi ollut Ison-Britannian hallituksen etujen mukaista, jos Tshekkoslovakiaa olisi painostettu yhä voimakkaammin "osoittamalla sille itsepäisen politiikan lopputulokset".³

The Times todisteli kauppasopimusta onnistuneeksi, koska vihamielinen ilmapiiri oli muuttunut Saksassa ystävällisemmäksi Isoa-Britanniaa kohtaan.⁴ Sopimus todettiin lehdessä arvokkaaksi sen vuoksi, että se mahdollisti Ison-Britannian suuntautumisen Etelä- ja Keski-Euroopan markkinoille.⁵ The Times oli myötämielinen Tshekkoslovakian hallitukselle. Se totesi, että Tshekkoslovakian hallitus pyrki ratkaisemaan

1 TIMES 4.7.38.

2 TIMES 4.7.38, pääkirj.

3 Newton (Praha) Halifaxille (Lontoo) 3.7.38 PRO 5 1-559 (FO 434) C 6666/1941/18.

4 TIMES 4.7.38.

5 TIMES 13.7.38.

kaikin tavoin vähemmistöjen ongelmat. Lehti kommentoi Prahan hallituksen asennetta kirjoittamalla, että "Tämä on tärkeää valtion sisäisen lujittumisen vuoksi, mutta myös rauhan säilymiseksi Euroopassa ja Tshekkoslovakian ystävien ja liittolaisten odotusten täyttymiseksi". Se kuvasi Henleinin ja Hodžan välisiä neuvotteluita menestyksekkäiksi. Lehti kirjoitti, että "nyt ilmeisesti puhutaan autonomiasta". The Times kommentoi, että brittihallitus otti neuvotteluiden menestymisen vastaan tervetulleena ja että "brittien toivomus on se, että kumpikaan osapuoli ei vaadi sataprosenttisesti kaikkia asioita". Lehden mukaan ratkaisun saavuttaminen olisi voinut merkitä sitä, että ymmärrys ja yhteistyö olisivat olleet mahdollisia Ranskan, Ison-Britannian, Tshekkoslovakian ja Saksan välillä.¹ The Timesin mukaan taloudellinen yhteistyö ei olisi voinut kehittyä Saksan ja Ison-Britannian välillä, jos sudeettisaksalaisten tilannetta ei olisi ratkaistu.² Lehti myönsi, että taloudellinen yhteistyö olisi ollut kannatavampaa, jos Tshekkoslovakian konflikti olisi saatu ratkaistua.

Lehti kommentoi tilannetta seuraavana päivänä kirjoittamalla, että "Tshekkoslovakian hallitus on valmis jo pitkälle meneviin myönnytyksiin". The Timesin mukaan tilanne edistyi eikä Tshekkoslovakian hallitusta saanut syyttää alueen ongelmista. Sen mielestä oli parempi, että pyrittiin kestävään lopputulokseen kuin että olisi kiirehditty ratkaisun saavuttamisessa. Lehti ehdotti, että molemmat osapuolet

1 TIMES 13.7.38, pääkirj.

2 TIMES 14.7.38.

olisivat joustaneet vaatimuksissaan. Lehden mukaan tilanne olisi saat-
tanut ratketa, jos molemmat olisivat hyväksyneet neuvotteluiden perus-
taksi 75 % vanhoista vaatimuksistaan. Kysymyksessä oli The Timesin
mukaan "enemmän kuin paikallinen selkkaus, koska se sisältää mahdolli-
suuden Euroopan rauhan häiriintymiseen".¹ Ison-Britannian hallitus oli
esittänyt ministeri Newtonin välityksellä Tshekkoslovakian Lontoossa
olleelle diplomaatti Masarykille, että Iso-Britannia ei pitänyt koh-
tuuttomana sudeettisaksalaisten kansanäänestystä heidän mahdollisesta
eroamisestaan Tshekkoslovakiasta.² The Times kirjoitti optimistisesti
Hendersonin ja von Weizsäckerin välisistä neuvotteluista. Saksan hal-
litus ilmoitti, että se halusi rauhanomaisen ratkaisun. Lehti nosti
esille näkökulman siitä, että tilanne ei ollut niin hankala, miksi
sitä oli aikaisemmin luultu.³

The Daily Herald uutisoi tilannetta virallisesti. Se kirjoitti, että
"Iso-Britannia ja Ranska tekivät viikonlopun aikana Tshekkoslovakian
hallitukselle ehdotuksia kansallisuusongelmien ratkaisun nopeuttami-
sesta". Lehti ei kommentoinut tilannetta millään tavalla.⁴ Se alkoi
keskittyä Ranskan ja Ison-Britannian suhteiden kehittymiseen. Lehden
mukaan molempien valtioiden olisi ymmärrettävä yhteistyön merkitys,
sillä "Tshekkoslovakian tilanne voi muuttua milloin tahansa kriitti-

1 TIMES 15.7.38.

2 Halifax (Lontoo) Newtonille (Praha) 15.7.38. PRO 5 1-559 (FO 434)
C 7053/1941/18.

3 TIMES 16.7.38.

4 DH 4.7.38.

seksi". Lehti vaati nopeaa ja keskitettyä yhteistyötä.¹ The Manchester Guardian suhtautui kriittisemmin kuin The Times Saksan ja Ison-Britannian välisiin kauppaneuvotteluihin. Sen mukaan Tshekkoslovakia oli hyvin skeptinen koko kauppaneuvotteluita ja niiden lopputulosta kohtaan.² Lehti keskittyi laajemmin Tshekkoslovakiaa kohtaan osoitettuun myötätuntoon kuin brittihallituksen politiikan arvosteluun. The Spectator kirjoitti, että Ison-Britannian oli vaikeaa vaikuttaa tilanteeseen, sillä Saksan mielestä sudeettialue oli sen "luonnollinen alue" eli eräänlainen vastine siirtomaille.³

Ranskan ja Ison-Britannian väliset neuvottelut jatkuivat. Lehti kommentoi niitä kirjoittamalla, että "Kahden hallituksen välillä on saavutettu useimmissa kysymyksissä täydellinen yhteisymmärrys". The Times kirjoitti, että "Tiedetään yleisesti, että brittihallitus odottaa Tshekkoslovakian ratkaisua pystyäkseen parantamaan Ison-Britannian ja Ranskan välisiä suhteita".⁴ Lehti kommentoi, että englantilais-ranskalaiset päätökset Tshekkoslovakian tilanteesta olivat ratkaisevia Saksan ja Ison-Britannian suhteille. The Times uutisoi optimistiseen sävyyn, että Tshekkoslovakian hallitus ei ollut vielä hylännyt sudeettisaksalaisten ehdotuksia.⁵

The Timesin uutisoinnissa ja kannanotoissa Tshekkoslovakian ongelmat

1 DH 16.7.38.

2 MG 2.7.38.

3 SPEC 1.7.38.

4 TIMES 20.7.38.

5 TIMES 21.7.38.

olivat aluksi vain yksi kriisi maailman konfliktien joukossa. Brittihallituksen matalan profiilin politiikka näkyi The Timesin artikkeleissa, sillä Ison-Britannian hallitusta ja Tshekkoslovakiaa ei haluttu yhdistää huhtikuun 1938 aikana toisiinsa. Kriisi nähtiin etäisenä selkkauksena, johon brittihallitus ei ollut osallinen eikä syyllinen.

The Times suhtautui kriisiin esittämällä siihen konkreettisia ratkaisuita. Lehti tarjosi Henleinin eli käytännössä Hitlerin vaatimuksia neuvotteluiden lähtökohdaksi Tsekkoslovakiassa. Brittihallitus suhtautui konfliktiin samalla tavalla eli se pyrki ratkaisemaan kriisin mahdollisimman nopeasti. Chamberlainin hallitus ei halunnut pohtia Tshekkoslovakian kohtaloa. The Times yritti välttää arvaamattoman Saksan ärsyttämistä. Se pyrki siirtämään huhtikuun 1938 aikana vastuun tapahtumista kokonaan Tshekkoslovakian hallitukselle.

The Daily Herald ja The Manchester Guardian kirjoittivat eri tavalla kuin The Times. Ne tukivat avoimesti Tshekkoslovakiaa. Lehdet eivät analysoineet Ison-Britannian hallituksen toimintaa. Niiden viha kohdistui huhtikuun 1938 aikana Saksaan. The Times kuvasi Ison-Britannian ja Ranskan välisiä suhteita vahvoiksi. Valtiot kuvattiin selvässä liittolaissuhteessa voimistuneena ja nousevana koettua Saksa vastaan. Lehti liitti Ison-Britannian hallituksen toiminnan kiinteämmin Ranskan yhteyteen kuin brittihallitus olisi halunnut.

Brittihallitus ei halunnut liian läheistä yhteistyötä Ranskan kanssa, koska Pariisin hallituksen ja Tshekkoslovakian välille oli solmittu

sotilaallinen avunantosopimus. Tämä olisi saattanut ärsyttää Saksaa ja vaarantaa koko Euroopan jo muutenkin kiristyneen tilanteen sodan partaalle. Virallinen liittoutuminen Ranskan kanssa olisi vienyt Ison-Britannian suoraan Saksan vastaiseen rintamaan, jota brittihallitus ei halunnut. The Times korosti kuitenkin maiden välistä lähes rikkoutumatonta yhteisymmärrystä. Isossa-Britanniassa Ranska nähtiinkin yleisesti potentiaalisesti liittolaiseksi aggressiivista Saksaa vastaan. The Times suhtautui kritiikittömästi brittihallituksen päätökseen lähentyä Tshekkoslovakiaa toukokuussa 1938. Ison-Britannian hallitus pyrki todellisuudessa painostamaan yhdessä Ranskan kanssa Tshekkoslovakian hallitusta ratkaisemaan sudeettisaksalaisongelman. The Times kannatti Chamberlainin hallituksen toimia korostaen, että Tshekkoslovakian tilanne oli rauhoittunut ja että koko prosessi oli *appeasement*-politiikan myötä edistynyt selvästi.

The Times pyrki koko ajan välttämään negatiivisen kuvan luomista Tshekkoslovakian tapahtumista. Lehti ei pyrkinyt analysoimaan esimerkiksi Ison-Britannian ja koko konfliktin välistä yhteyttä tai esimerkiksi sitä, olisiko hyökkäys Isoon-Britanniaan mahdollinen. The Timesin monissa pääkirjoituksissa kommentoitiin optimistisesti, miten konfliktin ratkaisu lähenei koko ajan ja miten hyvin asiat edelleen olivat. Lehti korosti, että koko maailma oli ymmärtänyt brittihallituksen ulkopolitiikan periaatteet. Lehti puolusti Chamberlainin hallitusta kritiikiltä, jonka mukaan Hitler ei tiennyt, mitä Ison-Britannian hallitus halusi.

Muu brittilehdistö korosti selvästi enemmän kuin The Times Saksan syyllisyyttä konfliktiin. Ne kommentoivat kuten The Timeskin myönteisesti brittihallituksen ulkopolitiikkaa. Niiden mielestä Ison-Britannian toimet Tshekkoslovakiassa, jotka olivat todellisesti Prahan hallituksen painostamista ja kiirehtimistä ratkaisun saavuttamiseksi, olivat pelkästään hyvántahtoista avustustyötä. The Times, kuten koko muukin brittilehdistö, kirjoitti Ison-Britannian hallituksen politiikan estäneen suursodan syntymisen. Tämä puhdisti Ison-Britannian passiivista mainetta, vaikka kyse saattoikin olla pelkästään isänmaallisuudesta ja oman kotimaan tukemisesta.

Saksan lehdistö alkoi kirjoittaa toukokuussa 1938 negatiivisesti Ison-Britannian ulkopolitiikasta. The Times vastasi propaganda-aaltoon kirjoittamalla vastoin Euroopan tilanteen rauhoittamiseen pyrkineen brittihallituksen periaatteita Saksan vastaisia artikkeleita. Lehti julisti vastoin maltillista linjaansa, että Iso-Britannia oli tarvittaessa valmis sotaan. Kasvavan kritiikin katkaisivat Ison-Britannian ja Saksan välillä alkaneet taloudelliset neuvottelut 20.6.38. Uutisointi Tshekkoslovakian ja Saksan tapahtumista väheni neuvotteluiden myötä. The Times kirjoitti jälleen positiivisesti jo ennen kauppaneuvotteluita, että keskustelut tshekkien ja sudeettisaksalaisten välillä edistyivät ja että umpikuja oli vältetty. Lehti kommentoi idealistisesti onnistuneita taloudellisia neuvotteluita osoituksena siitä, että diplomaattiset ratkaisut olivat edelleen mahdollisia Euroopassa.

The Times korosti koko heinäkuun 1938 ajan, että tärkeintä oli rauhan säilyttäminen ja neuvotteluiden jatkuminen Tshekkoslovakiassa. Lehti kommentoi avoimesti, että tilanteen ratkaiseminen tavalla tai toisella mahdollistaisi Saksan ja Ison-Britannian taloudellisen yhteistyön kehittymisen. Lehti myönsi epäsuorasti Tshekkoslovakian merkityksettömyyden Isolle-Britannialle vastoin brittihallituksen virallista näkökulmaa, joka julkisuudessa korosti ystävällisiä ja ymmärtäviä suhteita Tshekkoslovakiaa kohtaan. Lehden artikkelit ja virallinen *appeasement*-politiikka eivät aina kohdanneet toisiaan. The Times ei ollut täydellisesti Chamberlainin hallituksen poliittinen manipulaatioväline.

5. "BRITANNIAN TEHTÄVÄ"

5.1 "Täydellisen umpikujan välttäminen"

Ison-Britannian hallitus lähetti brittidelegaation Tshekkoslovakian neuvotteluiden välittäjäksi, koska osapuolet olivat ajautuneet umpikujaan. Osittain tähän vaikutti se, että tilanne oli muuttumassa samantyyppiseksi kuin ennen toukokuun kriisiä. Keski-Euroopassa oli jälleen alkanut liikkua perättömiä huhuja mobilisaatioista ja armeijoiden liikkeistä.¹ Ulkoministeri Halifax pyysi lordi Runcimania toimimaan välittäjänä Tshekkoslovakian kiistassa. Runciman suostui sillä edellytyksellä, että molemmat osapuolet hyväksyivät hänet osalliseksi neuvotteluihin ja että hän sai haluamansa tilannetta koskevat tiedot

¹ Robbins 1968, 234.

käyttöön.¹ Prahassa ollut brittidiplomaatti Newton esitti näkökantaan, että Ison-Britannian hallituksen suora painostus ei olisi ollut järkevää, koska se olisi saattanut pelkästään kasvattaa sudeettisaksalaisten vaatimuksia. Tshekkoslovakian hallitus suhtautui aluksi epäilevästi brittihallituksen ehdotukseen neuvotteluiden välittäjästä, koska se pelkäsi menettävänsä lopullisesti itsenäisyytensä.²

Runcimanilla ei ollut todellisuudessa minkäänlaista käsitystä koko Itä-Euroopan sotilaallisesta ja diplomaattisesta tilanteesta, vaikka brittisanomalehdistö ylistikin hänen kokeneisuuttaan. Saksa kontrolloi sudeettisaksalaisia neuvottelijoita. Brittihallituksen välittäjällä oli mahdotonta edistyä ilman Saksan tukea.³ Tshekkoslovakian hallitus oli lopulta valmis hyväksymään brittihallituksen ehdotuksen.⁴ Pääministeri Chamberlain ilmoitti virallisesti Runcimanin johtaman delegaation lähettamisestä Prahaan 26.7.38.⁵ Tshekkoslovakian hallitus ja presidentti Beneš hyväksyivät tarjouksen, koska he halusivat säilyttää hyvät suhteet Ranskan ja Ison-Britannian hallituksiin.⁶

The Times totesi, että "Tunnelma on helpottuneempi Prahan tilanteen johdosta". Lehden mukaan "Brittiläinen politiikka on tässä kiistassa

1 Halifax (Lontoo) Newtonille (Praha) 16.7.38. DBFP Third Series Vol. I, 567.

2 Newton (Praha) Halifaxille (Lontoo) 16.7.38. DBFP Third Series Vol. I, 574-575.

3 Murray 1984, 185.

4 Newton (Praha) Halifaxille (Lontoo) 21.7.38. DBFP Third Series Vol. I, 607.

5 Ote Chamberlainin puheesta 26.7.38. DIA 1938 Vol. II, 168.

6 Mamatey and Luza 1973, 246.

selkeää", koska Tshekkoslovakian hallituksen ja sudeettisaksalaisten ehdotusten välinen ero oli ymmärretty. Lehden mukaan "Chamberlain ja Halifax eivät enää odota romahduksen tapahtumista. He etsivät useissa pääkaupungeissa keinoja asian menestykselliseksi ratkaisemiseksi. Tehtävä on vaikea." Lehden mukaan konflikti ratkaistaisiin Prahan, Berliinin, Lontoon, Pariisin ja Rooman välisillä kansainvälisillä kontakteilla.¹ Lehden artikkeleissa ei mainittu vielä tässä vaiheessa lordi Runcimania. The Timesin uutispolitiikka oli varovaista. The Times toisti heti seuraavana päivänä, että "Ison-Britannian hallitus on ymmärtänyt koko viikonlopun ajan, miten suuri kuilu on Tshekkoslovakian ja sudeettisaksalaisten välillä". Lehden mukaan umpikuja näytti koko tilanteessa selvälle, ennen kuin "Newton tapasi Hodžan ja ehdotti, että Runciman aloittaisi työskennellä neuvotteluiden hyväksi". Lehden mukaan "Tshekkoslovakian hallitus hyväksyi tämän erittäin mielellään". Lehti kommentoi, että "Lordi Runcimanin tehtävät ovat neuvoantavia ja sovittelia". The Times kirjoitti Runcimanin siirtämisestä Prahaan "täydellisen umpikujan välttämisenä".²

The Times uutisoi laajasti Chamberlainin pitämää puhetta. Hän ilmoitti, että brittihallitus oli tehnyt yhteistyössä Ranskan kanssa kaiken mahdollisen Tshekkoslovakian auttamiseksi. Hänen mukaansa Runciman oli tiedustelija ja sovittelija. Chamberlain varoitti, että "kenenkään ei pidä kuvitella, että uhraisimme edes rauhan vuoksi brittiläisen kun-

1 TIMES 25.7.38.

2 TIMES 26.7.38.

nian ja elintärkeät intressit". Lehti uutisoi, että Saksa ei uskonut brittidelegaation tuovan ratkaisua tilanteeseen, vaikka Tshekkoslovakian hallitus oli suhtautunut positiivisesti brittihallituksen aloitteeseen.¹ Lehden mukaan Runciman oli riippumaton brittihallituksesta, sillä hän oli itsenäinen neuvottelija, jonka päätehtävä oli neuvotella henkilökohtaisesti sudeettisaksalaisten kanssa. Lehti kirjoitti, että sotaa pelättiin ja ajateltiin yhä vähemmän. The Times kommentoi tilannetta kirjoittamalla, että "Ison-Britannian hallitus ei lepää yrityksissään, jotka ovat tuottaneet jo tulosta. Se pyrkii tuomaan turvallisuuden ja luottamuksen takaisin Eurooppaan."²

The Manchester Guardian suhtautui myönteisemmin Tshekkoslovakiaa kohtaan kuin The Times. Se kommentoi, että "Tshekkoslovakian hallitus eteni jo kuukausi sitten niin pitkälle kuin oli mahdollista koskien sudeettisaksalaisten vaatimuksia." Lehti oli samaa mieltä The Timesin kanssa. The Manchester Guardian kommentoi, että Runcimanin lähtö Prahaan oli "Suunnitelma, joka hyväksytään kiitollisina".³ Runcimanilta toivottiin sotilaallisen uhkan torjumista, vaikka tilanne myönnettiinkin pahaksi. Lehden mukaan kritiikki, jonka mukaan brittihallitus ei tehnyt mitään Tshekkoslovakian hyväksi, voitiin lopettaa.⁴

The Daily Herald epäili Runcimanin itsenäisyyttä. Se ilmoitti, että

1 TIMES 27.7.38.

2 TIMES 27.7.38, pääkirj.

3 MG 26.7.38.

4 MG 27.7.38.

"Britannian kansa haluaa tietää" Runcimanin todellisen aseman neuvotteluissa. Lehti tuki Tshekkoslovakiaa kehuen sen rohkeutta ja rationaalisuutta vaikeissa olosuhteissa. Toisaalta lehti toivotti menestystä brittidelegaatiolle.¹ The Spectator suhtautui toiveikkaasti Runcimaniin. Lehden mukaan Chamberlain oli tehnyt viisaasti. The Spectator kirjoitti, että vastuu Tshekkoslovakian tapahtumista kuului Saksalle.²

Saksa oli kommentoinut Runcimanin lähettämistä Prahaan ilmoittamalla, että hänen julistamisensa puolueettomaksi "saattaisi oikeuttaa brittiläisen intervention Keski-Eurooppaan".³ The Times kommentoi Runcimanin lähtöä Prahaan toteamalla, että "Hän matkustaa mukanaan Ison-Britannian hallituksen hyvää tahtoa".⁴ The Timesin mukaan Runcimanin siirtyminen Tshekkoslovakiaan oli tuonut Isoon-Britanniaan "positiivista yksimielisyyttä ja paremman poliittisen ilmapiirin". Lehden mukaan "näyttää olevan paljon enemmän toivoa siitä, että syksyn vaikeat kuukaudet ohitetaan ilman katastrofia".⁵

5.2. "Neuvoja ja tiedustelija - ei niinkään välittäjä"

The Times uutisoi, että Runciman puhui asiantuntijoidensa kanssa ennen lähtöään Tshekkoslovakiaan. Lehti korosti, että tehtävä ei ollut muuttunut ja että melkein kaikista Euroopan pääkaupungeista oli tullut

1 DH 27.7.38, pääkirj.

2 SPEC 29.7.38.

3 TIMES 28.7.38.

4 TIMES 30.7.38.

5 TIMES 30.7.38, pääkirj.

lämmän vastaanotto brittihallituksen politiikalle. Lehden mielestä ei ollut oikeutettua puhua ylivoimaisesta tai valtavasta tehtävästä, sillä "Molemmat osapuolet ovat suhtautuneet myönteisesti ratkaisuun".

Vaikka lehden mukaan joidenkin tshekkien mielestä Prahan hallitus oli ajautumassa vaikeuksiin "Lordi Runcimanin tarkoitus ei ole painostaa ketään. Hän ei lähde välittäjänä vaan enemmänkin neuvojana."¹ Lehti kommentoi, että "On selviä todisteita, että kaikkialla on hyväksytty lordi Runcimanin epävirallinen tehtävä - askel, joka on varmasti parantanut parlamentin ilmapiiriä." The Times kommentoi, että "Chamberlainin puhe oli menestyksekkäs ja Halifaxin suosio on lisääntynyt viime aikoina. Kaikki toivovat, että katastrofia ei synny tänä syksynä."²

The Times pyrki esittämään Tshekkoslovakian tilanteen realistisesti, vaikka se toisaalta suhtautui optimistisesti brittihallituksen toimintaan. Lehti kirjoitti Runcimanin lähdettyä, että "Mahdollisuudet rauhaan ovat suunnattomat... mutta niin ovat myös vaikeudet". Lehti kommentoi brittihallituksen asennetta kirjoittamalla, että "yhä toivotaan, että kumpikin osapuoli suostuu hyväksymään vähemmän kuin mitä he nyt vaativat ratkaisun saavuttamiseksi". Lehden mukaan Runciman oli onnekas, koska hän ei lähtenyt välittäjän roolissa. The Times totesi, että tiedustelija pystyi luomaan paremman ilmapiirin, mutta "jopa se on valtava tehtävä".³ Ministeri Newtonin mukaan "Runcimanin tehtävä on

1 TIMES 1.8.38.

2 TIMES 1.8.38, pääkirj.

3 TIMES 2.8.38.

onnistunut painostamaan hyvin Tshekkoslovakiaa."¹ Neuvotteluiden välittäjiksi lähetettyjä brittidiplomaatteja käytettiin tosiasiasa Tshekkoslovakiaa vastaan. Samalla brittihallitus siirsi huomion tuloksettomasta *appeasement*-politiikasta "itsenäiseen" neuvottelijaan.

Tshekkoslovakian hallitus ilmoitti brittihallitukselle, että se halusi avoimia neuvotteluita ja Runcimanille mahdollisuuden puhua niin vapaasti ja esteettömästi kuin mahdollista. Se ilmoitti tukevansa brittihallituksen näkökantaa Runcimanin asemasta itsenäisenä neuvottelijana², vaikka tosiasiasa Runcimanin delegaatio olikin Ison-Britannian kontrolloima ryhmittymä. Ulkoministeri Halifax antoi koko neuvotteluiden ajan ohjeita Runcimanille.³

The Times kommentoi, että "Lordi Runciman tietää täysin tehtävänsä vaikeudet".⁴ Lehti uutisoi vastaanottoa Prahassa lordi Runcimanille lämpimäksi. Hän ilmoitti lehdistötilaisuudessa olevansa kaikkien ystävä eikä kenenkään vihollinen ja haluavansa luoda myönteisen ilmapiirin neuvotteluihin.⁵ Lehden mukaan viimeisten kahden vuoden aikana oli tapahtunut vaarallisia konflikteja, joille voimaton Kansainliitto ei ollut voinut tehdä mitään. Lehti puolusti brittihallituksen ulkopoliitiikkaa toteamalla, että vaikka kritiikkiä Kansainliiton unohtamisesta

1 Newton (Paha) Halifaxille (Lontoo) 1.8.38 PRO 5 1-559 (FO 434) C 7788/1941/18.

2 Newton (Paha) Halifaxille (Lontoo) 3.6.38. DBFP Third Series Vol. II, 36.

3 Adams 1993, 104.

4 TIMES 3.8.38.

5 TIMES 4.8.38.

esiintyi "mikään ei voisi olla kauempana totuudesta, sillä muutkin maat ovat huomanneet jo Kansainliiton heikkouden. Runciman aloittaa välittäjänä toimimisen, joka on ollut eräs liiton tehtävistä." The Timesin mukaan Runciman nautti suurempaa arvostusta ja auktoriteettiä, koska Iso-Britannia oli kutsunut hänet tehtäväänsä.¹ Runcimanin tehtävää uutisoitiin seuraavina päivinä lyhyin ja virallisoin artikkelein. Lehti ei pyrkinyt enää kommentoimaan tapahtumien edistymistä, sillä se yritti saada tilanteen mahdollisimman edulliseksi neuvotteluiden onnistumiselle.²

The Daily Herald kirjoitti yhtä myötätuntoisesti kuin The Times, että "Kaikki tämän maan ihmiset toivottavat Runcimanille onnea hänen tehtävänsä". Lehti painotti, että Tšhekkoslovakian hallitus tekisi lopulliset päätökset ja että "liiallisesta pessimismistä ja optimismista on nyt haittaa".³ Lehti uutisoi virallisesti Runcimanin osallistumista neuvotteluihin esittämättä kritiikkiä brittihallitusta tai sen lähettämää delegaatiota vastaan. The Manchester Guardian totesi, että Runcimanin delegaatiolla oli isompi merkitys kuin oli luultu. Toisaalta lehti kommentoi, että Saksa oli vastuussa sudeettisaksalaisten vastauksesta uusiin ehdotuksiin. Lehden mielestä varmaa oli "vain se, että länsivaltojen ystävällinen välitystyö voi nyt estää Keski-Euroopassa syttyvän sodan".⁴ Lehden mukaan jo väliaikainen sopimus olisi

1 TIMES 4.8.38, pääkirj.

2 Ks. esim. TIMES 6.8.38.

3 DH 2.8.38.

4 MC 2.8.38.

suuri menestys neuvotteluille. The Manchester Guardian suhtautui positiivisesti brittidelegaatioon. Se painotti kuitenkin realiteetteja, kuten esimerkiksi sitä, että neuvottelut tulisivat olemaan vaikeita.¹ Lehti korosti, että brittidiplomaattien päämääriä olivat Tshekkoslovakian itsenäisyyden turvaaminen ja ratkaisun löytäminen kiistaan.² The Spectatorin mukaan neuvotteluita vaikeuttivat ainoastaan sudeettisaksalaisten asenteet. Lehti näki brittipolitiikan onnistuneena, vaikka Euroopan ongelmat olivat sen mukaan kasvaneet viime aikoina.³

Kommentoidessaan brittidelegaation neuvotteluita sudeettisaksalaisten kanssa The Times korosti, että "Runcimanin delegaation työskentely ei ole vähentynyt".⁴ Pääkirjoituksessa jatkettiin brittidelegaation taidokkuuden suitsutusta kirjoittamalla, että "Nämä muutamat päivät ovat osoittaneet, että Runciman on pätevä mies tähän työhön." Lehden mukaan hänen toiminnallaan oli ollut erinomainen alku tshekkiläis-saksalaisessa riidassa, sillä "hän näyttää voittaneen jo kaikkien luottamuksen". Lehden mielestä osapuolet olivat tasa-arvoisia, sillä se kommentoi, että "yksi pääongelmista on varmasti se, että kamppailua ei käydä selvien oikean ja väärän vaihtoehdon välillä vaan kahden oikean välillä". Lehden mukaan saksalaiset halusivat tietää, mitä mieltä Tshekkoslovakia oli autonomia-käsitteestä. Lehti kommentoi, että "Lordi Runcimanin tärkein tehtävä on pyrkiä kompromissiin neuvotteluissa,

1 MG 3.8.38.

2 MG 5.8.38.

3 SPEC 5.8.38.

4 TIMES 8.8.38.

jos hän aikoo saavuttaa ratkaisun Tshekkoslovakian valtion kehittämiseksi nykyisen yhteistyön pohjalta".¹

5.3 "Tasaista edistymistä"

Tuloksettomat neuvottelut alkoivat osoittaa, että Ison-Britannian delegaatio ei ratkaisisi Tshekkoslovakian tilannetta. The Timesissa kommentoitiin, että "Lordi Runcimanin delegaatio jatkaa tasaista edistymistä tutkimalla monimutkaisia olosuhteita sekä syitä Tshekkoslovakian kansallisuusongelmiin." Lehti korosti, että delegaatio käy läpi valtavan määrän aiheeseen liittyvää dokumenttiaineistoa.² Lehden mukaan lordi Runciman oli pystynyt luomaan hyvän ilmapiirin molemmille osapuolille. Lehti kirjoitti, että Runciman pyrki saavuttamaan suorat neuvotteluyhteydet Tshekkoslovakian hallituksen ja sudeettisaksalaisten välille. The Times totesi, että koko neuvotteluissa tapahtui umpikuja samaan aikaan Runciman saapui Prahaan.³ Lehti kommentoi tehtävän onnistumista lyhyesti kirjoittaen, että "keskusteluiden kestosta päätellen yritettiin aloittaa suorat neuvottelut sudeettisaksalaisten ja Tshekkoslovakian välillä".⁴

The Times kirjoitti sudeettialueen tilanteesta, että "taloudelliset ongelmat vaativat perusteellisen ratkaisun". Lordi Runcimanin delegaation työskentelyä kommentoitiin ja uutisoitiin tässä vaiheessa

1 TIMES 8.8.38, pääkirj.

2 TIMES 10.8.38.

3 TIMES 11.8.38.

4 TIMES 12.8.38.

niukalti, mutta myönteisesti verrattuna koko Tšhekkoslovakian tapahtumia koskevaan uutisointiin.¹ The Times puolusti yhä näkyvämmiin Ison-Britannian hallituksen kannanottoja. Se piti tiukasti kiinni lordi Runcimanin sekä koko brittihallituksen julkaisemista lausunnoista. Se perusteli Runcimanin asemaa itsenäisenä neuvottelijana kirjoittaen, että "On selvää, että lordi Runcimanin asemasta johtuen Ison-Britannian hallitus ei odota häneltä virallisia raportteja, vaikka hän toisaalta saattaa lähettää Prahasta omia tiedonantoja brittihallitukselle".²

The Daily Herald kirjoitti niukalti lordi Runcimanin toiminnasta Tšhekkoslovakiassa. Se ei kommentoinut millään tavalla tapahtumia. The Daily Herald totesi pelkästään viralliset tiedonannot ja uutisoi esimerkiksi neuvotteluiden keskeytymisiä.³ The Manchester Guardian kannatti brittihallituksen politiikkaa kommentoiden "Ensimmäisinä tuloksina Runcimanin tehtävästä... rauhallisempia suhteita tšhekkien ja saksalaisten välillä". Lehden mukaan jännitys olisi ollut valtava Keski-Euroopassa, jos Runciman virkaveljineen ei olisi lähtenyt Prahaan.⁴ Lehti kirjoitti myöhemminkin, että neuvotteluiden ilmapiiri oli säilynyt rauhallisena. Se ei kannattanut The Timesin tavoin Runcimanin itsenäisyyttä. The Manchester Guardian kommentoi, että "Ison-Britannian hallituksella on nyt Prahassa tarkkailija, joka voi lähettää ra-

1 TIMES 15.8.38.

2 TIMES 17.8.38.

3 DH 18.8.38.

4 MC 9.8.38.

portteja mahdollisista välikohtauksista". Runcimanin asemaa korostettiin neuvotteluiden ylläpitäjänä, vaikka lehti kommentoikin, että tilanne ei ollut todellisuudessa muuttunut yhtään paremmaksi.¹ The Spectator suhtautui hyökkäävämmiin tilanteeseen kuin The Times. Lehden mukaan jotkin tekijät, kuten Runcimanin delegaatio, pyrkivät lieventämään jännitystä Euroopassa. Lehti totesi, että Saksan ulkopolitiikka lisäsi sitä. Lehti tuki brittihallitusta korostamalla, että Iso-Britannia oli koko ajan auttanut Tshekkoslovakiaa.²

The Times kommentoi, että sudeettisaksalaisten vastaus ei ollut lähentänyt osapuolia. Lehti jatkoi silti, että "sopimus jatkaa neuvotteluita on hyvä asia, koska se mahdollistaa lopullisen kompromissin". Lehden mukaan "tämä on Runcimanin ansiota". Lehti kirjoitti, että näin ollen sudeettisaksalaisten ilmauksella "kuilu, jonka yli ei voida rakentaa siltaa" ei ollut arvoa, koska neuvottelut jatkuivat. Lehti uutisoi tasapuolisesti Saksan lehdistön mielipiteitä siitä, että ratkaisun löytäminen oli mahdotonta.³ Hitler syytti propagandakoneistoineen brittidelegaatiota siitä, että se ei ollut edistynyt neuvotteluissa millään tavalla. Saksa suhtautui koko ajan negatiivisesti Runcimanin läsnäoloon Tshekkoslovakiassa.⁴

The Times myönsi, että neuvottelut olivat kärsineet tappion, jonka

1 MG 15.8.38.

2 SPEC 12.8.38.

3 TIMES 19.8.38.

4 Newton (Paha) Halifaxille (Lontoo) 18.8.38. DBFP Third Series Vol. II, 109-110.

vuoksi oli löydettävä uudet lähtökohdat keskusteluille. Lehtä huolestutti se, että uusista suunnitelmista neuvotteluiden alkamiseksi ei ollut vielä mitään tietoa.¹ Runciman aloitti lopulta neuvottelut Benešin kanssa osan brittidelegaatiosta siirryttyä keskustelemaan Henleinin kanssa.²

The Times jaksoi uskoa brittidiplomatian avulla löydettävään ratkaisuun Tshekkoslovakian konfliktissa. Lehden mukaan Tshekkoslovakian ja sudeettisaksalaisten välillä oli kiistoja, mutta "molemmat osapuolet toivovat yhä toimivan ratkaisun saavuttamista". The Times kommentoi, että "Molemmat osapuolet luottavat lordi Runcimaniin". The Times muistutti, että Runciman oli pitänyt käynnissä neuvottelut, jotka olivat tähän mennessä keskeytyneet jo kahdesti. Lehti kommentoi vastoin brittihallituksen näkökulmaa, että "täytyy myöntää, että ei ole edistytty kompromissin saavuttamiseksi". Sen mukaan sudeettisaksalaiset eivät joustaneet vaatimuksissaan. The Times kehui Tshekkoslovakian hallitusta jatkuvista pyrkimyksistä rauhan ylläpitämiseksi.³ The Times kirjoitti, että Tshekkoslovakian hallitus oli hyväksynyt sudeettialueen autonomian asteittaisen laajentamisen. Lehden mukaan "Tshekkien ja saksalaisten keskuudessa ja Isossa-Britanniassa on ymmärretty, että kansallisuuskiistat ovat saavuttaneet uuden vaiheen ja että seuraavat 10 päivää ratkaisevat selvemmin kuin viime viikot ovat tehneet - muut-

1 TIMES 22.8.38.

2 TIMES 24.8.38.

3 TIMES 25.8.38.

tuvatko ne parempaan vai huonompaan suuntaan".¹

The Times uutisoi valtiovarainministeri Simonin puhetta. Simon ilmaisi brittihallituksen virallisen näkökulman kriisiin. Hän ilmoitti, että koko Ison-Britannian ulkopolitiikka nojautui "positiiviseen rauhaan perustuvaan politiikkaan".² Lehden mukaan "On tehty monia yrityksiä, virallisia ja epävirallisia... vakuutettu Berliiniin kuinka vaikeaa lordi Runcimanin työ voi olla jos ilmapiiri ei ole rauhallinen". Lehti kirjoitti, että Saksa suhtautui vihamielisesti ja Tshekkoslovakia ystävällisesti ministerin puheeseen.³ The Times kommentoi, että puhe oli osoittanut, että sota ei ollut välttämätön ratkaisu ongelmiin vaan että asiat voitiin ratkaista rauhanomaisesti. Lehti kirjoitti, että "Ison-Britannian hallituksen asenne Prahassa seuraa luonnollisesti Britannian politiikan yleistä linjaa". Tämä linja muotoiltiin lehden mukaan jo Chamberlainin 24.3.38⁴ pitämässä puheessa. Lehden mukaan Ison-Britannian hallitus ei aikonut muotoilla sopimuksen yksityiskoh-
tia. Se pyrki "muodostamaan rauhanomaisesti lordi Runcimanin henkilökohtaisella toimilla suhteet Prahan hallituksen ja vähemmistöjen välille". Lehden mukaan menestys riippui sudeettisaksalaisten toimista.⁵

1 TIMES 26.8.38.

2 Ote ministeri Simonin puheesta 27.8.38 DIA 1938 Vol. I, 89.

3 TIMES 29.8.38.

4 The Timesin artikkelissa viitattiin ajatukseen, jonka mukaan Iso-Britannia ei olisi voinut olla ulkopuolella Euroopassa syntyvästä laajamittaisesta konfliktista. (Ote Chamberlainin puheesta 24.3.38 DIA 1938 Vol. I, 42).

5 TIMES 29.8.38, pääkirj.

The Timesin mukaan Benešin ja Henleinin tapaaminen oli Runcimanin ansiota. Lehti kommentoi Saksan aggressiivisena pysynyttä asennetta kirjoittamalla, että "Saksan lehdistön kirjoittelu on vaarallista, koska se mahdollistaa näissä olosuhteissa onnettomuuksien syntymisen". Lehden mukaan "Brittiläinen tehtävä on ollut työläs erityisesti lordi Runcimanille". Lehti tuki brittidelegaatiota kommentoimalla, että "ilman heidän tehokasta ja vaativaa työtä tilanne olisi nyt paljon pahempi".¹ The Times kannatti yhä avoimemmin brittihallitusta. Lehti kommentoi, että "Tshekkoslovakiassa ei tapahtunut viikonlopun aikana vakavia onnettomuuksia ja näyttää siltä, että Simonin puhe on rauhoittanut tilannetta". Lehden mukaan puhe oli vastaanotettu myönteisesti muissa pääkaupungeissa paitsi Berliinissä, jossa oli vastustettu koko ajan brittihallituksen sotkeutumista Keski-Eurooppaan. The Times perusteli, että "Ison-Britannian hallitus ja Britannian kansa eivät halua mitään muuta ratkaisua, kuin sellaisen, joka mahdollistaisi tshekkien ja sudeettisaksalaisten elävän rauhassa".² The Times korosti, että Iso-Britannia ei ollut neuvotteluissa kummankaan osapuolen puolella. Lehden mukaan tulevat päivät olivat "käännekohta Prahassa", jolloin kriisi ratkeaisi.³ Lehti kommentoi, että "Iso-Britannia on osoittanut olevansa huolissaan kehityksestä, joka vaarantaisi tilanteen aseelliseksi konfliktiksi. Tilanne voi sytyttää sodaksi kaiken räjähdysalttiin aineksen Euroopassa saattaen samalla vaikuttaa Isoon-

1 TIMES 30.8.38.

2 TIMES 30.8.38, pääkirj.

3 TIMES 31.8.38.

Britanniaan". Lehden mielestä "ei ollut mitään epäilyksiä Tshekkoslovakian hallituksen uhrautuvaisuudesta". Lehden mukaan sudeettisaksalaisten autonomian hylkääminen johtaisi Tshekkoslovakian turvallisuuden heikkenemiseen".¹

Hitler esitti koko ajan vaatimuksia Tshekkoslovakian presidentti Benešille sudeettialueiden irrottamisesta valtion yhteydestä.² Ison-Britannian hallitus oli virallisesti puolueeton. Se ilmoitti, että Iso-Britannia ei toimisi konfliktissa saksalaisten eikä tshekkien puolella. Brittihallitus pyrki pelkästään turvaamaan oman asemansa ja rauhan säilymisen Euroopassa.³ Elokuun 1938 lopulla Ison-Britannian hallitus oli valmis suostumaan mahdollisiin sudeettisaksalaisten vaatimuksiin⁴ Runcimanin pyrittäessä kaikin keinoin saavuttamaan tshekkien hyväksynnän Tshekkoslovakian jakamiselle.⁵ Ison-Britannian hallitus tahtoi englantilaissaksalaista sopimusta. Sudeettisaksalaisten aseman ratkaisu olisi auttanut sen syntymistä.⁶

The Times uutisoi Runcimanin ja sudeettisaksalaisten johtajan Kundtin välisiä neuvotteluita. Se loi tilanteesta positiivista ilmapiiriä kirjoittamalla Saksan lehdistön miellyttävämmästä asennoitumisesta Tshekkoslovakian kriisiin ja Ison-Britannian hallituksen ulkopolitiikkaan.

1 TIMES 31.8.38, pääkirj.

2 Halifax (Lontoo) Newtonille (Prah) 29.8.1938. DBFP Third Series Vol. II, 180.

3 Halifax (Lontoo) Newtonille (Prah) 30.8.1938, Ibid., 188.

4 Halifax (Lontoo) Newtonille (Prah) 31.8.1938, Ibid., 195.

5 Bruegel 1973, 244.

6 Newton (Prah) Halifaxille (Lontoo) 1.9.38 PRO 5 559-E-6 (FO 434) C 9070/1941/18.

Lehti halusi kriisiin "toimivaa ratkaisua nykyisen tilanteen pohjalta". Lehden mielestä perusteet keskusteluille olivat olemassa.¹

The Manchester Guardian käsitteli brittihallituksen politiikkaa huomattavasti avoimemmin. Sen mielestä Ison-Britannian hallitus ei ollut päättänyt Tshekkoslovakian diplomaattisesta painostamisesta. Lehti vertasi sudeettisaksalaisia Kanadan ja Australian tilanteisiin kirjoittaen itsemäärämisoikeudesta.² Lehden mielestä Tshekkoslovakiaa oli painostettava ratkaisun saavuttamiseksi. Saksalaisten hyväksyntä tshekkien ehdotuksille neuvotteluiden pohjaksi herätti varovaista optimismia The Timesissa ja The Manchester Guardianissa³, vaikka neuvottelut eivät konkreettisesti edistyneetkään. The Spectator korosti, että Saksa päätti Tshekkoslovakian kohtalosta, sillä koko kriisissä ei ollut kyse autonomiasta vaan Hitlerin suunnittelemastä ekspansiosta, jonka hän oli esittänyt jo aikaisemmin teoksessaan *Mein Kampf*.⁴

The Times kirjoitti asemansa puolesta hyvin laajasti vielä syyskuun alussa 1938 muista maailmanpoliittisista tapahtumista keskittyen esimerkiksi Espanjan ja Kiinan kriiseihin. Lehti siirsi vastuun Tshekkoslovakian kohtalosta Saksalle. Se kommentoi yhä vähemmän brittihallituksen toimintaa Keski-Euroopassa.⁵ Tshekkoslovakian tilannetta kommentoitiin neuvotteluiden jatkumisella. The Times korosti useissa

1 TIMES 1.9.38.

2 MG 1.9.38.

3 MC 1.9.38, TIMES 1.9.38.

4 SPEC 2.9.38.

5 TIMES 2.9.38.

artikkeleissa, että Saksa pystyi nopeuttamaan rauhanomaista ratkaisua. Lehden mukaan "saksalaisten näkökulma ratkaisee, kuinka nopeasti Tshekkoslovakian hallitus saavuttaa konkreettista edistymistä". Se selitti brittidelegaation tehottomuuden Saksan epävirallisella läsnäololla neuvotteluissa. Lehti kommentoi Hendersonin vierailua Saksan ulkoministeri von Ribbentropin luona lyhyesti. The Timesin mukaan "Ison-Britannian asenne selitetään". Lehti kommentoi jälleen jatkuneita Tshekkoslovakian neuvotteluita kirjoittaen, että "Prahassa on parempi ilmapiiri".¹ Lehti alkoi suhtautua entistä aggressiivisemmin Saksaan. Se kirjoitti, että "Hitler on sen verran valtiomies, että hänen tulisi tietää milloin kannattaa lopettaa ja osoittaa, että hän ei ole oman taktiikkansa vanki".²

The Timesin päätoimittaja Geoffrey Dawson oli lomalla ja hänen sijaisenaan ollut Robin Barrington-Ward siirtyi lomalle 1.9.1938. Tällöin lehden toimittaja Charles W. Brodribb asettui päätoimittajan sijaiseksi. Dawson palasi lomaltaan 6.9.1938.³ Brodribbin ollessa päätoimittajana The Times ei ottanut kantaa Tshekkoslovakian kriisiin eikä pyrkinyt käsittelemään Ison-Britannian hallituksen toimintaa millään muulla tavoin kuin kritiikittömin ja virallisin artikkelein. Tämä osoitti Dawsonin ja Barrington-Wardin vaikutusvaltaista asemaa lehden tosiasiallisina poliittisina johtajina.

1 TIMES 3.9.38.

2 TIMES 5.9.38, pääkirj.

3 The History of The Times 1952, 929.

Toisin kuin maltillisempi The Times The Manchester Guardian keskittyi konfliktin kärkevämpään uutisointiin. Lehti paheksui muuta brittilehdistöä välinpitämättömästi asennoitumisesta konfliktiin. The Manchester Guardian asennoitui hyökkäävästi Ison-Britannian hallituksen ulkopolitiikkaan. Sen mielestä *appeasement*-politiikka ei ollut tehnyt minkäänlaista vaikutusta Hitlerin johtamaan Saksaan. Lehti totesi, että saksalaisten mielestä saarivaltakunta ei ottanut edes vakavasti koko kriisiä.¹ Lehti halusi siis voimakkaampia otteita kuin The Times Saksaa vastaan.

The Daily Herald käsitteli konfliktia syyskuun alkupuolella ristiriitaisesti. Se tuki pääkirjoituksessaan lordi Runcimanin neuvotteluiden onnistumista. Lehti totesi, että "Rauhan säilymiselle pahinta on esittää tilanne äänekkäästi katastrofina"² ja lietsoa kriisiä hankalampaan tilanteeseen "vastuuttomalla tunteellisella teolla".³ Lehti kirjoitti välittömästi seuraavassa pääkirjoituksessa uudesta näkökulmasta. Se totesi, että ei ollut epäilystäkään, että kriisiä ei olisi saatu ratkaistua. The Daily Heraldin mukaan Euroopan tilanne oli seuraus Saksan asenteesta ja ainoa syyllinen koko konfliktiin oli Hitler. Lehti totesi pääkirjoituksessaan, että "Kesän 1938 kriisi ei ole ollut tšekien tai sudeettisaksalaisten kriisi. Se on ollut Hitlerin kriisi."⁴ Koko Ison-Britannian lehdistö suhtautui Saksaa kohtaan hyökkäävämmiin.

1 MG 3.9.38.

2 DH 3.9.38.

3 Cannon 1971, 215.

4 DH 5.9.38.

Mikään sanomalehdistä ei ollut ilmoittanut vielä tähän mennessä selvää brittiläistä toimintamallia Tshekkoslovakian kriisin ratkaisemiseksi. Brittihallitus ja *Foreign Office* olivat sitä mieltä, että Tshekkoslovakian olisi hyväksyttävä saksalaisten vaatimat menetykset, jotta täydellinen sota vältettäisiin.¹ Ison-Britannian hallitus myöntyisi saksalaisten vaatimukseen, vaikka se ei ollut sitä vielä virallisesti ilmaissutkaan.

5.4 "Tshekkoslovakian muodostaminen yhtenäisemmäksi valtioksi"

The Times tuki kriisin aikana brittihallitusta. Se kritisoi esimerkiksi työväenpuolueen näkökantaa pääkirjoituksessaan. Lehti totesi, että *Trade Union Congressin* (TUC) kokouksessa pidetyt puheet imperiumin uhraamisesta epäonnistuneella politiikalla olivat katkera hyökkäys Ison-Britannian hallitusta vastaan. Toisaalta lehti oli Tshekkoslovakian puolella todeten, että "Prahan hallitus on toiminut tänä iltana nopeasti umpikujan välttämiseksi". The Timesin mukaan kaksi tekijää oli vaikuttanut rauhoittavasti Tshekkoslovakian tilanteeseen. "Ensimmäinen on tieto, että brittihallitus yrittää kaikkensa kriisin lopettamiseksi ja että Ison-Britannian kansa on pidetty konfliktin aikana tietoisena sudeettialueen olosuhteista".²

The Manchester Guardian totesi kriisin lähestyvän kriittisintä vaihettaan. Lehti kirjoitti uskovansa, että Tshekkoslovakia suostuisi vaa-

1 Newton (Praha) Halifaxille (Lontoo) 4.9.1938. DBFP Third Series Vol. II, 226-227.

2 TIMES 6.9.38.

timuksiin Ison-Britannian painostaessa. Se totesi suoraan, että brittihallituksen olisi ilmoitettava selvästi Saksalle, että Tshekkoslovakiaan ei kannattanut hyökätä. Lehdessä oli laajoja artikkeleita Saksaa ja kansallissosialistisia pyrkimyksiä vastaan.¹ The Manchester Guardianin varsin suorat ehdotukset eivät synnyttäneet skandaalia, johon ulkomailla hallituksen äänenkannattajana pidetty The Times pystyi.

The Times julisti 7.9.1938: "Tshekkoslovakian hallituksen kannattaisi harkita... Tshekkoslovakian tekemistä yhtenäisemmäksi valtioksi erottamalla valtiosta vieraan kansan, jota yhdistää viereiseen kansakuntaan rotu".² Geoffrey Dawson, joka oli parlamentin *ex officio*³ jäsen Chamberlainin ja Halifaxin ansiosta,⁴ palasi kolme viikkoa kestäneeltä lomaltaan lehden toimistoon. Hän määräsi innokkaasti heti uudelleen kirjoitettavaksi lukemansa Tshekkoslovakiaa koskevan artikkelin.¹ Dawson lisäsi itse rivejä kohua herättäneeseen artikkeliin², joka käsitettiin ulkomailla Ison-Britannian hallituksen myöntymisenä suodeettialueen erottamiseen Tshekkoslovakiasta.³ Ulkoministeri Halifaxin henkilökohtainen mielipide, jonka hän oli ilmaissut Dawsonille heinäkuussa 1938, ei poikennut The Timesin ehdotuksista. The Timesin ar-

1 MC 6.9.38.

2 TIMES 7.9.38.

3 (lat.) Viran puolesta, virallisesti, toimekseen saaneena.

4 Cockett 1989, 71.

5 The History of The Times 1952, 929; McLachlan 1971, 146.

6 Cockett 1989, 72.

7 The History of The Times 1952, 930; McDonald 1976, 33.

tikkeli herätti kiihtymystä brittihallituksessa ja *Foreign Office* esittikin julkilausuman, jonka mukaan artikkeli ei edustanut brittihallituksen näkökantaa.¹ The Timesissa myönnettiin, että artikkeli ei ollut Ison-Britannian hallituksen mielipide. Se perusteli kirjoitusta esittämällä kesäkuun ja elokuun 1938 välisenä aikana julkaistuja lehden artikkeleita, joissa oli jo kirjoitettu sudeettisaksalaisten itsemäärämisoikeuteen viittaavia asioita.² The Times kommentoi myös, että tilanne oli askeleen lähempänä käännekohtaansa. Lehden mielestä Runcimanin tehtävä oli ollut vaikea.³

Venäjän ja Tshekkoslovakian hallitukset epäröivät brittien ulkoministeriön ilmoitusta⁴, mutta Saksan Lontoon diplomaatti Kordt ilmoitti Berliiniin, että luotettavien tietolähteiden mukaan The Timesin artikkeli ei ollut lähtöisin Ison-Britannian ulkoministeriöstä.⁵ The Times sai kohun myötä ulkomailla maineen, jonka mukaan se ei ollut itsenäinen vaan Chamberlainin ja Halifaxin käytössä ollut tiedotuskanava. Dawson oli seurannut hallituksen vielä tässä vaiheessa epävirallista mielipidettä.⁶ Hän kirjoitti artikkelin kuitenkin nimenomaan itse. Mitään todistetta ei ole olemassa, että joku ulkopuolinen taho olisi muokannut kohua herättäneen kannanoton The Timesille.

1 Halifax (Lontoo) Newton (Praha) 7.9.38 PRO 5 559-E-6
(FO 434) C 9362/4770/18.

2 TIMES 8.9.38.

3 TIMES 8.9.38, pääkirj.

4 Cockett 1989, 72.

5 Kordt (Lontoo) Saksan ulkoministeriölle (Berliini) 8.9.38, DGFP
Series D, Vol. II, 723.

6 Cockett 1989, 73-74.

The Daily Herald vastasi The Timesin artikkeliin etusivullaan, jossa se esitti Tshekkoslovakian neuvotteluiden tapahtumia ja Labour-puolueen mielipiteen tilanteesta. Lehti ilmaisi vastalauseensa 7.9.38 ilmestyneestä The Timesin kannanotosta. The Daily Herald julkaisi näkyvästi Labour-puolueen julistuksia Tshekkoslovakian auttamisesta ja brittihallituksen politiikan huonoudesta.¹ Lehti vastusti The Timesin maltillista kirjoittelua korostaen työväenpuolueen näkökulmia.

The Manchester Guardian arvosteli The Timesin kommentointia Tshekkoslovakian tilanteen ratkaisemisesta. Lehden kirjeenvaihtaja ilmoitti, että ei ollut selvää, että Iso-Britannia suostuisi Saksan vaatimuksiin vain rauhan saavuttamiseksi.² The Daily Heraldin kritiikin kasvaessa myös The Manchester Guardian esitti kriittisiä kommentteja. Se ihmetteli, miksi brittihallitus ei kutsunut parlamenttia kokoon. The Manchester Guardianin mielestä brittihallitus voisi pelastaa rauhan ja sen mielestä tällöin "ei ole mitään syytä, miksi Iso-Britannia ei kommentoisi tilannetta voimakkaammin".³ The Spectator piti The Timesin 7.9.38 julkaistua artikkelia valitettavana, sillä sen mukaan kriisi oli kriittisimmässä vaiheessaan. Lehden mukaan edes Saksa ei ollut itse ehdottanut sitä, mistä The Times oli kirjoittanut.⁴

Ison-Britannian hallitus viestitti Hitlerille 9.9.38 haluavansa tulok-

1 DH 8.9.38.

2 MG 8.9.38.

3 MG 9.9.38.

4 SPEC 9.9.38.

settomien neuvotteluiden vuoksi yhteistyöhön Saksan hallituksen kanssa. Brittihallitus ilmoitti, että jos Saksa hyökkäisi Tshekkoslovakiaan Ranska aloittaisi sodan Saksaa vastaan. Iso-Britannia ei voisi tällöin olla konfliktin ulkopuolella.¹ The Daily Herald uutisoi Ison-Britannian näkökantaa hyökkäykseen, mutta ei ollut tietoinen hallituksen halusta yhteistyöhön lehden vihaaman Saksan kanssa.²

The Times vastasi työväenpuolueelle pääkirjoituksessaan, että parlamenttia ei ollut lomakauden vuoksi kutsuttu koolle. The Times ei nähnyt syytä kokoontumiseen, koska hallituksen ja opposition poliittiset näkemykset olivat sen mielestä olleet esillä riittävän hyvin. Lehden mukaan "poliittiset debatit eivät johda rauhaan".³ Lehti kommentoi, että ulkomaille oli selvinnyt, että Runcimanin tehtävä oli saattaa kriisi loppuun mahdollisimman nopeasti.⁴

The Manchester Guardianin mukaan ajatus "kaikkien saksalaisten asuttamien alueiden liittämisestä Saksaan kauhistuttaa Isoa-Britanniaa". Lehti vastusti brittihallituksen toimia. Sen mukaan hallitus oli tehnyt monia selviä virheitä. Saksan kanssa ei oltu neuvoteltu riittävästi eikä hallitus ollut esittänyt vaikeassa tilanteessa minkäänlaista ulkopoliittista kannanottoa. Lehden diplomaattinen kirjeenvaihtaja ilmoitti ristiriitaisesti, että Ison-Britannian diplomaateilla oli

1 Halifax (Lontoo) Ison-Britannian Saksan diplomaatti Kirckpatrickille (Berliini) 9.9.1938. DBFP Third Series Vol. II, 277-278.

2 DH 9.9.38.

3 TIMES 9.9.38, pääkirj.

4 TIMES 9.9.38.

ollut mahdollisuus tavata Saksan johtajia lukuunottamatta Hitleriä.¹ The Timesin mukaan oli tärkeintä vakuuttaa Saksan hallitukselle, että Ison-Britannian hallitus pyrki ennen kaikkea rauhanomaiseen ratkaisuun. Lehti kommentoi, että Hitlerille oli vaikeaa osoittaa, mitä Saksan armeijan hyökkäys Tšhekkoslovakiaan olisi todella merkinnyt.² Lehti kommentoi toisaalta, että "Saksalaisilla ei pitäisi olla enää mitään epäselvyyttä Ison-Britannian näkökannasta", koska Henderson oli neuvotellut Saksan hallituksen kanssa. The Times oli alkanut puolustaa brittihallitusta kritiikin kasvaessa. Lehden mukaan "opposition mielipiteet ovat poliittisen opposition mielipiteitä ja hallituksen mielipiteet hallituksen mielipiteitä".³

The Times totesi Chamberlainin hallitukselle myötämielisesti, että Ison-Britannian asenne oli tehty selväksi Saksalle. Lehti korosti, että Ison-Britannian Berliinissä ollut diplomaatti Henderson oli neuvotellut saksalaispoliitikkojen kanssa. Lehti kommentoi Tšhekkoslovakian hallituksen uusia ehdotuksia kirjoittamalla, että "vastoinkäymisiä tai umpikuja saattaa tapahtua, mutta täytyy yhä muistaa, että lordi Runciman on edelleen Prahassa". Lehti vertasi, että nykytilanne muistutti hyvin paljon Keski-Euroopan tilannetta ennen Itävallan liittämistä Saksaan. Lehti muistutti jälleen, että brittihallituksen näkökulma oli selvinnyt Berliinille. Ranska olisi hyökännyt Saksaan, jos Hitlerin johtama armeija olisi miehittänyt Tšhekkoslovakian. Iso-Britannia

1 MC 12.9.38.

2 TIMES 10.9.38.

3 TIMES 10.9.38, pääkirj.

ei olisi voinut olla sivussa tästä sodasta.¹

The Daily Heraldin mukaan tilannetta ei olisi saanut enää provosoida enempää. Lehti ilmoitti pääkirjoituksessaan, että ei kannattanut julkaista vääriä tai sensaatiohakuksia uutisia, sillä Tshekkoslovakian konfliktissa ei ollut vielä tapahtunut suuria onnettomuuksia. Lehti totesi, että "Iso-Britannia on yhtenäinen. Tshekkoslovakian nykyiset tarjoukset ovat neuvotteluiden perusta... Hitlerin toimet ovat hyökkäys koko Euroopan rauhantyötä ja turvallisuutta vastaan. Yhdistynyt brittiläinen kansakunta ottaa tämän haasteen vastaan."² Oppositiolehti asettui yhtenäisen Ison-Britannian kannalle. Kansaa yhdisti lehden artikkeleiden mukaan yhteinen vihollinen. The Daily Herald korosti ennen Berchtesgadenin neuvotteluita, että Tshekkoslovakian tilanteesta käydyt neuvottelut eivät olleet liian pitkiä, jos sota olisi pystytty välttämään. Tshekkien ja sudeettisaksalaisten välisiä keskusteluita johti Chamberlainin hallituksen nimittämä brittidelegaatio, jota oppositiolehti tuki siis avoimesti. Lehti vetosi Ison-Britannian ilmapiiriin, jonka lehti koki yhtenäiseksi. Sen mukaan "emme jättäydy ulkopuolelle, jos väkivaltaisuuDET alkavat".³

The Times suhtautui optimistisesti tilanteeseen. Lehden mukaan neuvotteluiden jatkaminen Tshekkoslovakiassa oli mahdollista, koska Runciman oli edelleen Prahassa. Lehden mukaan "Ison-Britannian politiikka ei

1 TIMES 12.9.38.

2 DH 12.9.38.

3 DH 13.9.38.

ole etsiä luonnollisia ratkaisuita tuolla alueella, mutta missä Saksan intressit ovat suurimmat, vastuuta rauhasta ei voida jättää muille valtioille".¹

The Times alkoi korostaa heinäkuun 1938 aikana, miten vaikea brittidelegaation välitystehtävä sudeettisaksalaisten ja tshekkien välillä oli. Lehti kirjoitti useissa numeroissa, kuinka aktiivista brittihallituksen politiikka oli ollut koko ajan. The Times kirjoitti, miten lordi Runcimanin lähettäminen Prahaan oli pelastanut koko tilanteen, joka lehden mukaan oli ajautunut täydelliseen umpikujaan. Lehti palveli Ison-Britannian hallituksen etuja. Brittidelegaation lähdettyä Prahaan The Times korosti, miten Runciman diplomaatteineen auttoi Tshekkoslovakiaa. The Daily Herald, The Manchester Guardian ja The Spectator suhtautuivat toisaalta myös positiivisesti Ison-Britannian hallituksen toimiin. Lehdet esittivät kuitenkin enemmän myötätuntoa Tshekkoslovakialle kuin The Times.

The Timesin mukaan Runcimanin matkustaminen Prahaan oli yhdistänyt koko parlamentin ja parantanut poliittista ilmapiiriä Isossa-Britanniassa. Lehti välitti tapahtumista positiivisen kuvan uskoen, että brittidelegaatiolla oli mahdollisuudet tulosten saavuttamiseen. Todellisesti tilanne oli yhtä jännittänyt kuin aikaisemminkin. Saksan armeija oli edelleen hyökkäysvalmiudessa Tshekkoslovakian rajalla. Saksa kontrolloi sudeettisaksalaisia neuvottelijoita, mikä merkitsi

¹ TIMES 14.9.38.

sitä, että Hitler päätti Tshekkoslovakian neuvotteluiden kohtalosta. Runcimanin delegaation päästyä Prahaan The Timesin kommentointi alkoi vähentyä. Brittihallituksen toimintaa käsiteltiin enää lyhyin ja virallisilla artikkeleilla. Ainoat kommentoinnit koskivat Runcimania, jota keuhuttiin erilaisilla sanakäänteillä. Neuvotteluiden seistessä paikoillaan elokuun 1938 aikana The Times alkoi toistaa esimerkiksi sitä, miten tilanne edistyi tasaisesti. The Times asettui kriittikittömästi, kuten aluksi muut brittisanomalehdet, puolustamaan Runcimania neuvotteluissa. The Times joutui lopulta myöntämään, että osapuolet eivät olleet lähentyneet toisiaan. Lehti pyrki koko elokuun 1938 ajan korostamaan kuitenkin sitä, että neuvotteluissa oli edelleen olemassa toivoa.

Brittidelegaation lähdettyä Tshekkoslovakiaan lehti suuntasi yhä vähemmän suoranaisesti huomiota Ison-Britannian hallituksen toimintaan. The Times korosti Runcimanin itsenäisyyttä ja sitä, että hänen toimintansa ei ollut sidoksissa brittihallitukseen. Lehti siirsi vastuun Chamberlainin hallitukselta Tshekkoslovakian harteille, jota auttoi "riippumaton konfliktin neuvonantaja". Lehti korosti yhä enemmän, että vastuu kriisistä kuului Saksalle. Ison-Britannian hallitus kuvattiin edelleen konfliktin ulkopuolisena tekijänä, joka tuki pyyteettömästi oikeudenmukaisen ja rauhanomaisen ratkaisun saavuttamista Tshekkoslovakiassa.

The Timesin uutispolitiikka ei ollut rajoittunutta, koska se käsitteli kaikkia konfliktin osapuolia. Se uutisoi esimerkiksi Saksan mielipi-

teitä, jotka perustuivat koko ajan siihen, että ratkaisun saavuttaminen Runcimanin johtamissa neuvotteluissa oli mahdotonta. Lehti kommentoi syyskuun 1938 aikana myös neuvotteluiden vaikeuksia ja ajautumista lähes umpikujaan. The Times siirsi yhä enemmän vastuuta Saksalle Tšhekkoslovakian tapahtumista. Tällainen kirjoittelu suojeli brittihallitusta sekä toisaalta puolusti brittidelegaation tehotonta työskentelyä. The Timesin suhtautuminen Saksaan muuttui syyskuun 1938 aikana yhä aggressiivisemmaksi. Saksa nähtiin, päinvastoin kuin brittihallitus virallisesti julisti, The Timesissa uhkaavana ja vastenmielisenä valtiona Euroopassa.

The Timesin 7.9.38 kirjoittama artikkeli Tšhekkoslovakian jakamisesta synnytti kohun, jonka syntymiseen vaikuttivat *Foreign Officen* ja ulkomaiden reagointi. Lehti oli todellisuudessa kommentoinut jo useissa numeroissa kesän aikana mahdollisuutta erottaa sudeettialue Tšhekkoslovakiasta. Artikkelin voidaan esittää yksittäistapauksena The Timesin itsenäisyydestä. Vaikka lehti kirjoitti usein tukien brittihallitusta se pystyi julkaisemaan silti yhä edelleen keskellä kriisiä omia analysointejaan Tšhekkoslovakian tilanteesta ja sen ratkaisemisesta.

6. "OIKEUDENMUKAINEN RATKAISU - VÄKIVALLAN VASTUSTAMINEN"

6.1 "Mahtava, rakentava yritys"

Chamberlain esitti Berliinissä toimineen diplomaatti Hendersonin ehdotuksesta Hitlerille ja Saksan hallitukselle aloitteen yhteistyöstä ja

neuvotteluista kiistojen ratkaisemiseksi.¹ Hitler suostui tapaamaan Chamberlainin 15.9.38.² Chamberlainin tarkoitus oli luoda jonkinlainen hallinto sudeettisaksalaisille ja toisaalta taata uuden Tshekkoslovakian itsenäisyys.³ Ajatus ristiriitaisen vastaanoton konservatiivisen puolueen poliitikkojen keskuudessa saaneesta lentomatkasta Saksaan oli hänen oma ideansa.⁴ Hän keskusteli ennen matkaa Ison-Britannian armeijan johtoportaan kanssa. Heidän mielestään brittihallitus ja Ranska eivät kykenisi edes yhdessä estämään Tshekkoslovakian saksalaismiehitystä. Saksan sotilaallinen voitto ei olisi kuitenkaan ollut sodan sytyttyä helppo, sillä Tshekkoslovakian armeija oli hyvin varustettu.⁵

Kun tieto Chamberlainin ja Hitlerin välisistä neuvotteluista julkaisiin, The Times ylisti niitä kirjoittamalla, että "Tämä merkitsee sitä, että on tehty mahtava rakentava yritys Tshekkoslovakian tilanteen selvittämiseksi parhaalla mahdollisella tavalla - henkilökohtaisella keskustelulla Ison-Britannian pääministerin ja valtakunnankanslerin välillä". Lehti kehuu Chamberlainia kommentoiden, että "Suurin osa kansasta tukee häntä pyyteettömästi". Lehti uutisoi muiden pääkaupunkien ystävällisiä reaktioita brittihallituksen ulkopoliittikkaa kohtaan. Lehden mukaan Runcimanin palveluksia tarvittiin edelleen

1 Henderson (Berliini) Halifaxille (Lontoo) 14.9.1938. DBFP Third Series Vol. II, 322.

2 Ote Hitlerin vastauksesta Chamberlainille 14.9.38, UDFZ, Zwölfter Band, 328.

3 Murray 1984, 199; Telford 1979, 736.

4 The Diaries of A.C. 1971, 8.9.38, 95; Robbins 1988, 71.

5 Ovendale 1975, 152; Ben-Arie 1990, 439-440.

Tshekkoslovakian konfliktin ratkaisemiseksi.¹

The Timesin ylistettyä Chamberlainia rohkeudesta, yhteishengestä ja mahdollisuuden löytämisestä rauhaan² myös The Manchester Guardian kehui pääministeriä "viisaudesta". Lehti korosti kuitenkin, että Tshekkoslovakian armeija oli hyvin koulutettu ja varustautunut sodankäyntiä varten.³ The Daily Herald ei kehnut konservatiivien politiikkaa vaan keskittyi neuvotteluiden uutisointiin puolueettomasti. Lehti totesi, että Chamberlain selostaisi Hitlerille brittihallituksen näkökannan tilanteesta ja sen, että Ison-Britannian oli mahdotonta pysyä sodan syttyessä puolueettomana.⁴ The Spectator analysoi Chamberlainin lentoa Saksaan kriisin käännekohtana, joka muuttaisi tilanteen joko sodaksi tai rauhaksi. Lehden mukaan Hitler ymmärtäisi viimeistään "rohkean ja dramaattisen teon" jälkeen brittihallituksen mielipiteen Tshekkoslovakian tilanteen ratkaisemisesta. Lehden mielestä teolla pyrittiin estämään Euroopan sodan syttyminen eikä niinkään suunnittelemaan mitään yksityiskohtaista suunnitelmaa tilanteen ratkaisemiseksi.⁵

Chamberlainin neuvonantajiksi lähteneet Horace Wilson ja William Strang⁶ saivat kuunnella pääministerin kanssa Hitlerin vaatimuksia

1 TIMES 15.9.38.

2 TIMES 15.9.38, pääkirj.

3 MG 15.9.38.

4 DH 15.9.38.

5 SPEC 16.9.38.

6 Wheeler-Bennett 1963, 106.

tilanteen nopeasta ratkaisemisesta.¹ Hitler vaati Tšhekkoslovakian saksalaisenemmistöisten alueiden liittämistä Saksaan. Hän ilmoitti olevansa valmis käyttämään armeijaansa tavoitteiden saavuttamiseksi. Hitler ei halunnut jatkaa neuvotteluita, jos Iso-Britannia ei olisi hyväksynyt sudeettialueen erottamista Tšhekkoslovakiasta. Chamberlain ei vastustanut ratkaisua, mutta hän ei voinut sitoutua mihinkään ilman Ison-Britannian ja Ranskan hallitusten kannanottoja.² Hitler oli valmistellut jo edeltä käsin suunnitelmansa. Chamberlain joutui palaamaan Lontooseen mukanaan Saksan vaatimukset.³

The Times uutisoi Berchtesgadenin neuvotteluita "nopeana kehityksenä". Lehti korosti Chamberlainin urhoollisuutta neuvotteluissa.⁴ The Manchester Guardianin mukaan neuvotteluiden tapahtumat olivat osittain epäselvät, mutta koko tilanteessa rauhan säilyttäminen oli tärkeintä. Lehti kysyikin suoraan, miksi Chamberlain ei ottaisi nyt vielä "isompaa riskiä, jotta me kaikki pelastuisimme"? Lehden mukaan "Chamberlainin teko on rohkea... on silti mahdollista, että Ison-Britannian ulkopolitiikka tulkitaan heikkoudeksi Saksassa".⁵

The Daily Herald kannusti pääkirjoituksessaan Chamberlainia todeten, että pääministeri oli ottanut järkeväen askeleen, joka ansaitsi kaiken tuen. Lehden mukaan "nyt väärinkäsitysten vaara on ohi... jos

1 Middlemas 1972, 341.

2 Chamberlainin muistio Berchtesgadenin neuvotteluista 15.9.1938. DBFP Third Series Vol. II, 340-341.

3 Kieser 1964, 99.

4 TIMES 16.9.38.

5 MC 16.9.38.

Chamberlain puhuu kuten oletamme hänen puhuvan Berchtesgadenissa".

Lehti halusi työväenpuolueen politiikan mukaisesti, että Ranskan kanssa olisi toimittu tiiviissä yhteistyössä ja että Neuvostoliittoa olisi informoitu ehdottomasti Tšhekkoslovakian tapahtumista.¹ Lehti hyväksyi siis Chamberlainin matkustamisen Saksaan kannattaen näin ollen virallista *appeasement*-politiikkaa. Toisaalta lehti säilytti kuitenkin oppositiota kannattaneen roolin esittäen työväenpuolueen vaatimuksia.

The Times kommentoi Tšhekkoslovakian hallituksen ja sudeettisaksalaisten kiistelyä kirjoittamalla, että "On todellakin paljon luvattu, että Runciman pystyy pitämään osapuolet rauhallisina niin että tilanne ei enää pahene". Lehti kommentoi, että brittihallitus pyrkii "löytämään oikeudenmukaisen ratkaisun, vastustamaan väkivaltaa ja etsimään ratkaisun, johon koko Eurooppa on tyytyväinen".²

Ranskan pääministeri Daladier saapui neuvottelijoineen Lontooseen 18.9.1938. Delegationin tarkoituksena oli neuvotella valtioiden politiikasta koskien Hitlerin Berchtesgadenissa esittämiä vaatimuksia.³ Ison-Britannian edustajat taivuttelivat Ranskan hallituksen hyväksymään Saksan vaatimukset. Ison-Britannian edustaja Newton ja Ranskan de Lacroix vierailivat Tšhekkoslovakian presidentti Benešin luona 21.9.1938 vaatien häneltä suostumusta alueluovutuksiin.⁴ Tšhekkoslova-

1 DH 16.9.38.

2 TIMES 17.9.38, pääkirj.

3 Robbins 1968, 274-275.

4 Ibid., 278.

kia myöntyi Ison-Britannian ja Ranskan painostuksen myötä Saksan vaatimuksiin, jotta sen mahdollisuudet edes jonkinlaiseen yhteistyöhön niiden kanssa olisivat säilyneet. Ranskan ja Ison-Britannian hallitukset takasivat Tshekkoslovakian itsenäisyyden ja uudet rajat.¹

The Times uutisoi Ison-Britannian yhteistyötä Ranskan kanssa läheiseksi ja rauhanomaista ratkaisua etsiväksi politiikaksi. Toisaalta lehti korosti, että "Euroopan rauha riippuu nyt kokonaan päätöksistä, joita tänään (19.9.38) tehdään Lontoossa ja Pariisissa". Lehden mukaan "Ranskan ja Ison-Britannian yhteinen sopimus tullaan toivottamaan maailmalla tervetulleeksi". Lehti kommentoi, että yhteistyö ja Tshekkoslovakian itsenäisyyden säilyttäminen olivat tärkeitä molemmille valtioille.² The Times kuvaili Tshekkoslovakian tunnelmia katkeriksi ja synkiksi. Toisaalta se kommentoi tshekkien asenteita Isoa-Britanniaa kohtaan kirjoittamalla, että "neutraliteetin takauksia pidetään hyvänä". The Times kirjoitti Ison-Britannian ja Ranskan välisissä neuvotteluissa solmitusta sopimuksesta, että "Brittiläis-ranskalaiset ehdotukset ovat pitkälle meneviä ja sellaisia, joita mikä tahansa hallitus harkitsisi".³ Lehden pääkirjoituksen mukaan olisi ollut täysin mahdollista muodostaa jäljelle jääneistä alueista uusi Tshekkoslovakia. Lehden mukaan "Keski-Euroopasta voisi tulla edelläkävijä maailmanpolitiikassa sekä uusi malli kriisien ratkaisemisessa".⁴

1 Diplomatic Diaries of OH, 21.9.1938, 190-191; Murray 1984, 201.

2 TIMES 19.9.38.

3 TIMES 20.9.38.

4 TIMES 20.9.38, pääkirj.

Lehden mukaan "Mikään ei olisi väärempää kuin ajatella tällä hetkellä, että Chamberlainia ohjailee Hitleriltä Berctesgadenissa saatu 'uhkavaatimus' ja että hän toimii Saksan vaatimusten vankina. Suurempi totuuden vääristely ei ole mahdollista." Lehden mukaan rauhanomaista ratkaisua ei saavutettaisi koskaan painostuksen alaisena. Suurin osa kansasta kunnioitti The Timesin mukaan Chamberlainin urheaa yritystä. Lehti kommentoi, että "Ison-Britannian politiikka saattaa epäonnistua tai onnistua, mutta Britannian kansa on yhtenäinen riippumatta siitä, mitä tulevaisuudessa tapahtuu".¹ Lehti kirjoitti, että Ison-Britannian ja Ranskan hallitukset odottivat Tšhekkoslovakialta nopeaa vastausta niiden esittämiin ehdotuksiin.²

The Timesin kommentoinnin jatkuttua lempeänä muu lehdistö alkoi muuttua kriittisemmäksi. Ne olivat ymmärtäneet, että Tšhekkoslovakiassa oli tapahtumassa muutakin kuin kansanäänestys. Lehdistön mielestä Saksan vaatimukset olivat kohtuuttomia. Tšhekkoslovakiaa alettiin tukea yhä enemmän.³ The Manchester Guardian uutisoi englantilais-ranskalaisista suunnitelmaa kriittisesti. Se kirjoitti esimerkiksi työväenpuolueen näkökannasta, joka piti *appeasement*-politiikkaa häpeällisenä. Se kritisoi artikkelissaan "Antautuminen Hitlerille" brittipolitiikkaa kirjoittaen "Tšhekkoslovakian rampauttamisesta". Lehden mukaan Hitlerin Berctesgadenissa esittämät ehdot olivat uhkavaatimus muille val-

1 TIMES 21.8.38, pääkirj.

2 TIMES 21.9.38.

3 Cockett 1989, 77.

tioille.¹ The Times oli kirjoittanut päinvastaista kuin The Manchester Guardian. The Daily Heraldin mukaan "Tshekkoslovakian hallitus hyväksyy suunnitelman painostuksen alaisena". Lehti uutisoi, että tshekit tunsivat itsensä petetyiksi. Työväenpuolueen kanta ilmaistiin ilmoittamalla, että "Britannian Labour on Tshekkoslovakian tukena".²

6.2 "Tarkoituksena rauhanomainen ja kunniaikas lopputulos"

Pääministeri Chamberlain matkusti 22.9.38 neuvonantajinaan Horace Wilson, Willian Strang ja William Malkin Hitlerin luo Codesbergiin neuvottelemaan Tshekkoslovakian tilanteesta. Hitlerin vaatimukset Tshekkoslovakiasta erotettavista alueista olivat kasvaneet. Hän vaati tilanteen ratkaisemista vaatimustensa mukaisesti 1.10.38 mennessä, jolloin Saksa olisi aloittanut viimeistään sotatoimet Tshekkoslovakiaa vastaan. Hitler myöntyisi rauhansopimukseen Tshekkoslovakian kanssa, jos se suostuisi alueluovutuksiin vähemmistökansallisuuksien hyväksi. Hitler esitteli Chamberlainille saksalaisten jo aikaisemmin suunnitteleman kartan Tshekkoslovakian uusista rajoista. Chamberlain oli pettynyt, sillä hän oli aikaisemmin saanut Tshekkoslovakian hallituksen hyväksymään Berchtesgadenin neuvotteluiden tulokset.³ Hitler vaati Tshekkoslovakian aloittavan välittömästi evakuoinnin alueilla, jonka asukkaista yli 50 % oli saksalaisia. Berchtesgadenin neuvotteluissa Saksalle olivat vielä riittäneet Tshekkoslovakian alueet, joilla

1 MC 21.9.38.

2 DH 21.9.38.

3 Muistio Codesbergin neuvotteluista 22.9.38. DBFP Third Series Vol. II, 465-469.

yli 80 % väestöstä oli saksalaista syntyperää.¹ Runciman lähetti Tshekkoslovakian presidentti Benešille kirjeen, jossa hän vaati, että neuvotteluiden oli jatkettava osapuolien välillä ja että "sudeettisaksalaisille on myönnettävä itsemäärämisoikeus, koska Tshekkoslovakiaa uhkasi sisällissota".²

The Times uutisoi, että ihmiset olivat Tshekkoslovakiassa katkeria ja pettyneitä tilanteeseen, vaikka tshekkihallitus hyväksyikin Chamberlainin kaikki neljä ehdotusta.³ Se totesi pääkirjoituksessa, että "Häntä (Chamberlainia) on kritisoitu joissakin yhteyksissä, vaikka tarkoituksena on saavuttaa rauhanomainen ja kunniakas lopputulos". Lehden mukaan "Chamberlain ansaitsee kiitokset tältä maalta, koska olemme välttäneet sodan. Tehtävänä ei ole pelkästään rauhan säilytys vaan ratkaisun saavuttaminen."⁴ The Times tuki Chamberlainia. Se totesi, että pääministerillä oli ollut selkeät periaatteet ratkaisun löytämiseksi. Lehden mukaan tämä tarkoitti sitä, että "jos sota lopulta syttyy kansalaiset seisovat yhtenä miehenä viimeiseen asti". Lehden mukaan "Pääministerin suurin palvelus Isolle-Britannalle on se, että hän on säästänyt maan sekavilta mielipiteiltä ja jakautuneelta tahdolta". The Times kommentoi, että kaikki Saksasta lähetetyt uutiset oli vastaanotettava hyvinä uutisina, sillä pääministeri

1 Wheeler-Bennett 1963, 133-136.

2 Kirje Runcimanilta Benešille 22.9.38 PRO 5 559-E-6 (FO 434) C 10677/1941/18.

3 TIMES 22.9.38.

4 TIMES 22.9.38, pääkirj.

Chamberlain yritti saavuttaa rauhan eikä sotaa. Lehden mukaan "Vaikka hän (Chamberlain) epäonnistuisi, voimme todeta erään asian. Hän on viimeiseen saakka kuluttanut kaiken oman energiansa ja resurssinsa kriisin ratkaisemiseksi."¹ Lehden mielestä Ison-Britannian ulkopoliittikka perustui parhaisiin tässä tilanteessa käytettyihin keinoihin. Se ruumillistettiin brittihallituksen pääministeri Chamberlainiin, koska hän oli todellisuudessa ottanut tiedotusvälineissä kaiken vastuun oman hallituksensa toiminnasta.

The Manchester Guardian suhtautui neuvotteluihin kriittisemmin. Lehti ilmoitti jo Chamberlainin matkustaessa Godesbergiin, että Iso-Britannia aikoi uhrata Tšhekkoslovakian. Lehti kysyi "ja kuka tietää mitkä ovat tapahtuman seuraukset muille ja miten se vaikuttaa meihin?" Ison-Britannian painostus Tšhekkoslovakiaa kohtaan oli lehden mielestä "ankaraa". The Manchester Guardianin mukaan länsivallat olivat kärsineet arvovaltatappion ja Hitlerillä oli määräysvalta Tšhekkoslovakian kriisissä. Ranskalla ja Isolla-Britannialla ei ollut enää vähäisessä määrinkään sananvaltaa tilanteessa. Lehti oli huolestunut Euroopan tulevaisuudesta ja siitä, että brittihallitus ei pystynyt enää kontrolloimaan tilannetta.²

The Daily Heraldin mielestä prosessi perustui kansainvälisten lakien hylkäämiseen. Hitlerin "saavutukset" Tšhekkoslovakian kriisissä

1 TIMES 23.9.38.

2 MC 22.9.38.

nähtiin alkuna uusille selkkauksille Keski-Euroopassa. Lehti olisi halunnut yhteistyötä Neuvostoliiton kanssa. Se totesi Ison-Britannian tilanteen "painajaismaiseksi". Lehden mukaan "Tshekkoslovakia on lopetettu, mutta herra Chamberlainin politiikan seuraukset ovat vasta alkaneet". Lehti kirjoitti, että Codesbergin neuvottelut olivat outo tapahtuma Ison-Britannian pääministerille. The Daily Herald totesi, että Chamberlain palasi Saksaan kertoakseen, että Hitlerin vaatimukset oli toteutettu. Ison-Britannian vaikutusvalta oli lehden mukaan mennyttä.¹ The Daily Herald sitoutui tiukasti työväenpuolueen linjojen kannattajaksi vastustuksen ruumillistuman oltua näkyvästi kriisin ratkaisua yrittänyt pääministeri Chamberlain. The Spectator kritisoi, että Tšhekkoslovakia oli ajautunut valtavan painostuksen ja väärinkäytösten kohteeksi. Lehden mielestä Tšhekkoslovakian tuhoaminen oli päätetty ilman keskustelua Ison-Britannian, Ranskan ja Tšhekkoslovakian parlamenteissa.²

Chamberlain esitti ranskalaisille poliitikoille Hitlerin vaatimat uudet ehdot 25.9.38. Ranska totesi tukevansa Tšhekkoslovakiaa sodan syttyessä. Ranskan hallituksen mielestä Tšhekkoslovakian jakaminen oli mahdotonta.³ Chamberlain korosti Ison-Britannian ja Ranskan välisissä neuvotteluissa nimenomaan sitä, että brittihallitus oli puolueeton. Se toimi konfliktissa ainoastaan välittäjänä. Tšhekkoslovakian hallituk-

1 DH 23.9.38.

2 SPEC 23.9.38.

3 Wheeler-Bennett 1963, 143-144.

sen oli päätettävä itse omista asioistaan.¹ The Times raportoi, että "Chamberlainin ja Hitlerin väliset neuvottelut olivat menestyksenkäs hengähdystauko Tshekkoslovakialle ja rauhan saavuttamiselle". Lehden mukaan rauhan säilyttäminen oli tärkein asia kriisissä.² The Times kommentoi, että "on todistettu maailmalle, että sopimus voidaan saavuttaa ilman sotaa". Lehti toisti useaan kertaan, että oli tärkeää, että rauhaa ei järkytetty.³ The Manchester Guardian näki kriisin akuuttina ja toisaalta uhkaavana⁴ The Daily Heraldin korostettua jo sitä, että jos Saksa tuhoaisi Tshekkoslovakian Ranskan ja Ison-Britannian ulkopolitiikan olisi muututtava.⁵

The Times uutisoi saksalaislehdistön ylistävän Chamberlainia rauhantehtäjäksi. Lehden mielestä Ranskan ja Ison-Britannian neuvottelut olivat yritys pelastaa Euroopan rauha. Sen mukaan "Chamberlainia on kiitettävä siitä, että rauhan saavuttaminen on mahdollista". The Timesin mukaan brittihallituksella tai Chamberlainilla ei ollut ongelmia vaan vaikeudet olivat Tshekkoslovakiassa.⁶ The Timesin mielestä Iso-Britannia oli yhtenäinen. Se ei eritellyt Ison-Britannian näkökulmia kansan ja hallituksen näkökantoihin. Lehti uutisoi eriäviä mielipiteitä ai-noastaan opposition mielipiteinä. The Times asetti vastakkain Saksan

1 Muistio Ison-Britannian ja Ranskan neuvotteluista Lontoossa 25.9.1938. DBFP Third Series Vol. II, 534.

2 TIMES 24.9.38.

3 TIMES 24.9.38, pääkirj.

4 MC 24.9.38.

5 DH 24.9.38.

6 TIMES 26.9.38.

ja Ison-Britannian eikä se kommentoinut erimielisyyksiä Ison-Britannian sisäpolitiikassa.

Uutiset Codesbergin neuvotteluista saavuttivat viimein lehdistön. The Manchester Guardian vertasi Hitleriä gangsteriin. Lehden mukaan Iso-Britannia ja Ranska olivat hukanneet maailmansodan jälkeen saavuttamansa mahtiasemat "kehnojen valtiomiesten vuoksi". Isolla-Britannialla oli lehden mukaan siteitä Saksaan ja "Hitler on tehnyt vaikutuksen joihinkin kansallisiin (Ison-Britannian) piireihin".¹ Vaikka lehden päätoimittaja Crozier oli uskollinen Chamberlainin kannattaja² hänen lehtensä toimittajat vastustivat käytännössä usein hyvin katkerasti *appeasement*-politiikkaa. Uutisia Codesbergin neuvotteluista ei julkaistu välittömästi, koska brittihallituksen alaisuudessa olleet uutistenvälitystoimistot odottivat tilanteen kehittymistä ennen tietojen antamista brittisanomalehdistölle.

Chamberlain lähetti Hitlerille kirjeen, jossa hän totesi, että Tshekkoslovakian hallitus ei suostunut Hitlerin Codesbergissä asettamiin ehtoihin. Chamberlain halusi pyytää Saksan ja Tshekkoslovakian edustajia neuvottelemaan Keski-Euroopan kohtalosta. Mahdollisesti myös Ison-Britannian edustajat olisivat osallistuneet konferenssiin. Laajamittainen sota oli pystyttävä estämään.³ Chamberlainin hallituksen mielestä diplomaattinen ulkopolitiikka oli edelleen ratkaisu kiris-

1 MG 26.9.38.

2 Cockett 1989, 77.

3 Kirje Chamberlainilta Hitlerille 26.9.1938. UDFZ, Zwölfter Band, 417-418.

tyneessä ilmapiirissä Keski-Euroopan ongelmiin, vaikka Codesbergin ehdot kauhistuttivatkin konservatiivipoliitikkoja.¹ Horace Wilson oli lähetetty neuvottelemaan Hitlerin luo tilanteesta mukanaan Chamberlainin kirje. Wilson esitti Ranskan Saksaa vastustavan näkökannan ja Ison-Britannian näkemyksen auttaa mahdollisesti Ranskaa, jos sota olisi syttynyt Euroopassa.² Hitler kieltäytyi jyrkin sanakääntein³ konferenssista ja vaati niin nopeasti kuin mahdollista Codesbergin neuvotteluissa vaatimiensa asioiden nopeaa täytäntöönpanoa.⁴ Saksa esitti Tshekkoslovakian hallitukselle uhkavaatimuksen. Sen mukaan Tshekkoslovakian oli suostuttava Hitlerin Codesbergissä esittämiin vaatimuksiin yhden vuorokauden aikana eli 28.9.38 mennessä tai Saksa aloittaisi rajalla olevalla armeijallaan sotatoimet sitä vastaan.⁵

Kriisin kärjistyttyä sodan partaalle The Times kirjoitti varsin saksalaisvastaiseen sävyyn vastoin *appeasement*-politiikan periaatteita⁶, että Codesbergin vaatimukset olivat pahimman luokan esimerkki "preussilaisesta tavasta käyttää kieltä rehentelyyn ja lyhyisiin aikarajoihin neuvotteluissa". Lehti alkoi jo pohtia, mihin Saksa aikoi lopulta laajentua ja mitkä olivat sen mahdolliset lopulliset pyrkimykset.⁷

1 The Diaries of A.C. 1971, 24.9.38, 103; Wheeler-Bennett 1963, 150.

2 Muistio Wilsonin ja Hitlerin neuvotteluista 27.9.1938. DBFP Third Series Vol. II, 565-566.

3 Diplomatic Diaries of OH, 26.9.1938, 198.

4 Muistio Wilsonin ja Hitlerin neuvotteluista 27.9.1938. DBFP Third Series Vol. II, 554-556.

5 Kirje Hitleriltä Chamberlainille (Berliini 27.9.38). DIA 1938 Vol. II, 268-270.

6 Barnett 1987, 535.

7 TIMES 27.9.38.

Huomattavaa oli se, että brittihallitus ei haukkunut virallisesti kriisin aikana Saksaa, sillä Chamberlain ei halunnut vaarantaa suurvaltapolitiikalla Ison-Britannian yhteiskunnan hyvinvointia.¹ The Manchester Guardian uutisoi, että "eilen (26.9.38) tehtiin yrityksiä pysäyttää nopeasti kohti sotaa johtava kehitys".² The Daily Herald uskoi edelleen neuvotteluiden mahdollisuuteen. Lehden pääkirjoituksessa ilmoitettiin, että Isolla-Britannialla ei ollut riitaa Saksan kansan kanssa vaan että "me haluamme elää rauhassa".³ Lehtien arvostelu Chamberlainia ja hänen hallitustaan kohtaan väheni, vaikka The Manchester Guardian kommentoikin, että "Chamberlainin olisi ymmärrettävä myös maamiestensä erilaiset mielipiteet kriisistä".⁴

6.3 "Sota ei olisi auttanut eikä pelastanut"

Hitler lähetti yllättäen Ison-Britannian hallitukselle kirjeen 27.9.1938 vastauksena Wilsonin aikaisemmin esittämiin ehdotuksiin. Hän piti konferenssia mahdollisena. Hitler suostui miehittämään ainoastaan ne Tshekkoslovakian alueet, jotka osoitettaisiin Saksalle kuuluviksi.⁵ Hitler kutsui yhden päivän varoitusajalla Chamberlainin lisäksi Daladierin ja Mussolinin Müncheniin sopiakseen tilanteesta. Hän ei kutsunut neuvotteluihin Tshekkoslovakiaa, jonka kanssa Saksa ei ollut

1 Holland 1991, 149.

2 MC 27.9.38.

3 DH 27.9.38.

4 MC 28.9.38.

5 Henderson (Berliini) Halifaxille (Lontoo) Käännös Hitlerin lähettämästä vastauksesta Chamberlainin kirjeeseen 27.9.1938. DBFP Third Series Vol. II, 577-578.

enää diplomaattisissa suhteissa.¹

Tshekkoslovakian hallitus antoi hyväksynnän Ison-Britannian ja Ranskan konferenssissa esitettämille ehdotuksille.² Chamberlainin lähdettyä delegaatioineen Saksaan Iso-Britannia ja Ranska eivät neuvotelleet etukäteen tilanteesta, sillä Chamberlainin mielestä ranskalaiset halusivat ainoastaan estää Tshekkoslovakian tilanteen ratkaisemisen.³ Mahdollisuuksia yhteistyöhön Ranskan kanssa ei haluttu käyttää⁴, vaikka Tshekkoslovakian kriisi oli aikaisemmin johtanut maiden väliseen poliittiseen yhteistyöhön.⁵ Ison-Britannian hallitus ei koskaan kannattanut Ranskan vaatimaa tiukempaa politiikkaa Saksaa vastaan.⁶

The Times uutisoi kriisin tapahtumia keskittämättä huomiota brittiallituksen ulkopoliittikkaan. Lehti kommentoi suoraan, että "Jos Prahan hallitus ei suostu vaatimuksiin, Saksa saattaa marssia huomenna Tshekkoslovakiaan". Lehti kiitteli edelleen Chamberlainia "sankarillisesta ja hyvästä työstä, vaikka vielä ei tiedetäkään, mahdollistaako se rauhan säilymisen". Kriisin aikaiselle sanomalehtikirjoittelulle tyyppillisesti The Times oli saanut jo tietoonsa uuden käänteen tapahtumista, jota kommentoitiin takasivuilla. Lehden mukaan "Tshekkoslovakia on hyväksynyt Ison-Britannian ja Ranskan suostuttelemana, että sudeetisaksalaiset voivat jättää valtion". Lehden mukaan "Iso-Britannia

1 Cadoganin muistio 28.9.1938. DBFP Third Series Vol. II, 593-594.

2 Newton (Praha) Halifaxille (Lontoo) 29.9.1938. Ibid., 610-611.

3 Wheeler-Bennett 1963, 171-172; Breugel 1973, 293.

4 Adamthwhite 1984, 104; Murray 1984, 274.

5 McKercher 1991, 753.

6 Richardson 1988, 306.

on valmis kantamaan vastuun rajansiirroissa tapahtuvasta liikenteestä ja toimista".¹ The Times kommentoi Chamberlainin puhetta, jossa hän ilmoitti Hitlerin kutsusta Münchenin kokoukseen. Lehden mukaan "Viesti Chamberlainilta parlamentille toi hurrausten myrskyn ja koko maailma sai hengähtää helpotuksesta". The Times kommentoi, että "Chamberlainin puheesta selvisi, että olosuhteet, joihin Hitler on suostunut, ovat paremmat Tšhekkoslovakian tulevaisuudelle kuin aikaisemmin sovitut lähtökohdat".²

Saksalaiset olivat suunnitelleet etukäteen kokouksen kulun, ja Hitler esittelikin tilastoja Saksaan tulevien sudeettipakolaisten kasvavasta määrästä. Hän vaati konferenssilta nopeaa Tšhekkoslovakian kansallisuuskysymysten ratkaisemista. Suurvallat pääsivät neuvotteluiden loppuksi yksimielisyyteen tilanteesta. Ne allekirjoittivat Münchenin sopimuksen 30.9.38. Sopimus oli vahvistanut sen, mistä oli kieltäydytty Codesbergin neuvotteluiden aikana. Daladier ja Chamberlain lupautuivat neuvottelemaan Tšhekkoslovakian edustajien kanssa tilanteesta. Tšhekkoslovakian hallituksella ei ollut muuta mahdollisuutta kuin suostua ehtoihin 30.9.38. Hitler oli saanut tahtonsa läpi ja väkivallattoman poliittisen voiton.³

Allekirjoitetun sopimuksen mukaan perustettiin Kansainvälinen Komissio, johon kuului neljän Münchenissä neuvotelleen valtion lisäksi

1 TIMES 28.9.38.

2 TIMES 29.9.38.

3 Mowat 1961, 617-618; Richardson 1988, 610-611.

Tshekkoslovakia. Komissio sääti asteittaisen 1.10.38 alkavan miehityksen ja määräsi alueluovutuksista sekä lopullisista rajoista. Sudeetti-alue miehitetiin 10.10.1938 mennessä (Ks. LIITE 2).¹ Chamberlain halusi yhteistyötä Hitlerin kanssa, vaikka Saksan ekspansiivinen ulkopolitiikka olikin este maiden välisille suhteille.² Hitler ja Chamberlain allekirjoittivat maiden välisen laivastosopimuksen, jonka tarkoituksena oli todistaa rauhanomaisten suhteiden jatkuminen Ison-Britannian ja Saksan välillä.³ Todellisuudessa Saksaa kohtaan tunnettu pelko lisäsi halua yhteistyöhön⁴ ja toisaalta 1938 tunnustettiin se tosiasia, että Iso-Britannia ei olisi voinut jälleenvarustautua riittävän nopeasti voittaakseen Saksan lyhyessä sodassa.⁵

The Times kommentoi Chamberlainin vastaanottoa Saksassa innostuneeksi. Lehden mukaan tämä johtui siitä, että Chamberlain oli kannattanut koko ajan rauhanomaista politiikkaa. Lehden mukaan Ison-Britannian pääministeri oli toiminut sankarillisesti ja koko kansakunta sai olla ylpeä hänestä, vaikka tilanne oli edelleen sopimuksen jälkeenkin epävakaa Keski-Euroopassa. Lehti muistutti, että olosuhteet olivat rauhattomat, vaikka Tshekkoslovakia ja Saksa suostuivatkin sopimukseen, jossa kaikki sudeettisaksalaisten kahdeksan vaatimusta olivat toteutu-

1 Ison-Britannian Münchenin delegaatio Halifaxille (London), (Sopimusteksti Münchenissä 29.9.38 neuvotelluista asioista). DBFP Vol. II, 627-628.

2 Robbins 1968, 318; Waddington 1997, 72.

3 Ison-Britannian ja Saksan välinen julistus 30.9.1938. DGFP Vol. II Series D, 1017.

4 Aulach 1983, 245.

5 Richardson 1988, 297

neet. Lehden mukaan "Iso-Britannia voi olla ylpeä siitä, että sen edustajilla on ollut läpi kaikkien kiivaiden viime viikkojen neuvotteluiden yksi selkeä näkökulma - oikeudenmukaisen ratkaisun saavuttaminen tässä Keski-Euroopan ongelmassa ilman maailmanlaajuista suurta tulipaloa".¹

The Daily Heraldin mukaan oli vaikeaa analysoida, mihin sopimus oikeastaan johtaisi. Lehden mukaan "On silti varmaa, että olemme järkytyneitä tämän pienen urhean ja demokraattisen kansan kohtalosta... jo englantilais-ranskalainen suunnitelma, jonka he hyväksyivät painostuksen alaisena, oli tarpeeksi paha". The Daily Herald uutisoi neutraalisti Ison-Britannian hallituksen asemaa neuvotteluissa keskittyen Tshekkoslovakian kohtalon kauhisteluuun ja Saksan kritisointiin.² The Spectator kiitti Chamberlainia "vaikeasta työstä" ehdottaen hänelle Nobelin rauhanpalkintoa. The Spectator kritisoi ajatusta konferenssista kirjoittamalla, että se ei ollut ratkaisuna paras mahdollinen, vaikka kaikki riippuikin nyt siitä.³

The Times uutisoi varsinaista Münchenin sopimusta hyvinkin positii-visessa valossa. Lehti kommentoi tasapuolisesti Tshekkoslovakian masentuneita tunnelmia ja pettymystä.⁴ Lehti ylisti Chamberlainia urheaksi ja totesi Ison-Britannian ja Saksan välisen sopimuksen tuovan uutta toivoa. The Timesin mukaan koko Ison-Britannian olisi oltava

1 TIMES 30.9.38, pääkirj.

2 DH 30.9.38.

3 SPEC 30.9.38.

4 TIMES 1.10.38.

kiitollinen Chamberlainille, vaikka Tshekkoslovakia olikin kärsinyt. Lehti kommentoi, että koko Iso-Britannia oli myötätuntoinen Tshekkoslovakiaa kohtaan.¹

The Timesin mielestä Ison-Britannian hallitusta vastaan kohdistettu kritiikki oli vain oppositiopolitiikkaa. Se totesi, että Chamberlain oli saavuttanut arvonantoa ympäri maailmaa. Lehti kommentoi, että "Parlamentti ei täyttäisi tehtäväänsä, jos siellä ei esitettäisi kritiikkiä".² The Times kirjoitti, että "Se innokkuus, jolla tässä maassa kiitettiin Chamberlainia ei ollut ajattelematonta vaan demonstraatio kiitoksena nopeasta toiminnasta". Sen mielestä tässä tilanteessa ei olisi voitu tehdä mitään muutakaan ratkaisua, sillä "Tshekkoslovakia ei olisi koskaan selvinnyt sodasta. Kansallisuusongelmien vuoksi oli luotava uusi valtio." Lehti puolusti brittihallituksen ulkopoliittista toteamalla, että "Sota ei olisi auttanut eikä pelastanut Tshekkoslovakiaa". *Appeasement*-politiikan vastustajilla ei ollut lehden mukaan mitään vaihtoehtoa nykyiselle politiikalle. The Times muistutti, että brittihallitus oli myöntänyt Tshekkoslovakialle 10 miljoonan punnan lainan. Lehden mukaan "Koskaan ei ajauduta rauhaan vaan sotaan".³ The Timesin mukaan ei olisi ollut mitään syytä aloittaa maailman tuhoava sota. Lehti korosti, että "Chamberlain oli jo ilmoittanut, että voimaa käytetään tarpeen vaatiessa ja sen vuoksi nyt käytiinkin neuvotteluita". Lehti kysyi, että "Mikä olisi ollut se syy,

1 TIMES 1.10.38, pääkirj.

2 TIMES 3.10.38.

3 TIMES 4.10.38, pääkirj.

joka olisi oikeuttanut Tšhekkoslovakian marttyyrin kohtalon ja maailman tuhoutumisen? Tilanne oli nyt parempi kuin aikaisemmin."¹ The Times perusteli monin eri tavoin, miksi brittihallituksen politiikka oli onnistunutta.

The Timesin puolustettua brittihallitusta The Manchester Guardian kirjoitti, että väkivaltaisuuDET oli vältetty sopimuksen myötä, vaikka Tšhekkoslovakia olikin avuttomassa asemassa. Lehden mukaan poliitisten aloitteiden olisi tullava Ison-Britannian neuvottelijoilta eikä Saksasta.² Lehti arvosteli Chamberlainin ulkopolitiikkaa linjattomuudesta. Se totesi, että hänen pitämänsä puheen perusteella hallituksella ei ollut minkäänlaista näkökulmaa tilanteeseen. Münchenin sopimus oli The Manchester Guardianin mukaan Hitlerin uhkavaatimus. Lehden mukaan oli vaarana, että Iso-Britannia oli menettämässä asemansa suurvaltana.³ The Daily Herald uutisoi aluksi Münchenin sopimusta puolueettomasti. Se totesi kuitenkin Tšhekkoslovakian tilanteen surulliseksi. Lehden mukaan sopimuksen syntyyn vaikutti ennen kaikkea Ison-Britannian näkökanta asettua tukemaan Tšhekkoslovakiaa, jos Saksa olisi aloittanut hyökkäyksen.⁴ Lehti kirjoitti, että nykyinen Ison-Britannian hallituksen politiikka oli tuonut Kansainliiton tuhoutuessa useita voittoja diktaattoreille. The Daily Herald halusi vastustaa aggressioita yhteisessä rintamassa Neuvostoliiton kanssa.⁵ Lehti vaati

1 TIMES 5.10.38, pääkirj.

2 MC 1.10.38.

3 MC 4.10.38.

4 DH 1.10.38.

5 DH 3.10.38.

brittihallitukselta "kaukokatseisempaa poliittista linjaa" ja työväenpuolueen ehdottamaa kansainvälistä konferenssia.¹ The Daily Herald sitoutui työväenpolitiikkaan kirjoittaen, että Münchenin sopimus ei ollut kunniakas ratkaisu.

The Times tuki brittihallituksen aloitetta Berchtesgadenin neuvotteluista. Lehti kohdisti positiivisen kommentointinsa Chamberlainiin. Se ylisti hänen neuvokkuuttaan Tšhekkoslovakian tilanteen ratkaisemisesta. Neuvotteluiden aikana The Times, kuten myös The Daily Herald, säilytti maltillisen linjan kannanotoissaan. Lehdistö odotti Saksan ja Ison-Britannian neuvotteluiden tuloksia pyrkimättä vaarantamaan tilannetta provosoivilla kirjoituksilla. The Times kommentoi Ison-Britannian ja Ranskan yhteistyötä Berchtesgadenin neuvotteluiden jälkeen toiveikkaasti. Lehti alkoi kiinnittää yhä enemmän huomiota Tšhekkoslovakiaan, jonka hankalaa asemaa ja toisaalta itsenäisyyden säilyttämistä korostettiin koko syyskuun 1938 ajan. Brittihallituksen pääministeri Chamberlainin alettua toimia aktiivisesti The Times unohti täysin Runcimanin delegaation seuraamisen. Lehti uskaltautui jälleen kommentoimaan ja uutisoimaan Ison-Britannian hallituksen toimintaa "itsenäisen" neuvottelijan jäätyä koko prosessissa taka-alalle.

Lehti asettui kritiikittömästi Ison-Britannian ja Ranskan ehdotusten kannalle, vaikka se merkitsikin tosiasiaassa Tšhekkoslovakian jakamista. The Times kiisti, että brittihallitus toimisi Hitleriltä

1 DH 5.10.38.

Berchtesgadenissa saatujen uhkavaatimusten alaisena. Lehti painotti kuitenkin sitä, että Tšhekkoslovakian olisi vastattava nopeasti Ison-Britannian ja Ranskan ehdotuksiin. Lehti yhdisti huolimatta kritiikistä koko Ison-Britannian brittihallituksen politiikan taakse. The Daily Herald ja The Manchester Guardian julkaisivat esimerkiksi Labour-poliitikkojen lausuntoja, jotka vastustivat myönnytyksiä Saksalle. Lehdet syyttivät Saksaa ja korostivat sitä, että Tšhekkoslovakiaa painostettiin ratkaisuun, joka tuhoaisi sen lopullisesti.

The Times julkaisi Codesbergin neuvotteluiden aikana tasa-arvoisesti uutisia. Se kommentoi tasapuolisesti Tšhekkoslovakian mielipiteitä, jotka olivat katkeria ja pettyneitä. Lehti kannatti kuitenkin pääkirjoituksissaan edelleen Chamberlainia, johon koko brittihallituksen toiminta tässä vaiheessa ruumillistettiin. The Manchester Guardian analysoi tilannetta kriittisemmin kuin The Times. Sen mielestä Tšhekkoslovakiaa kohdeltiin väärin ja brittihallituksen arvovalta oli mennyttä. The Daily Herald protestoi sitä, että Kansainliitto ja kansainväliset lait oli hylätty. Lehden mielestä Iso-Britannia toimi Hitleriltä saatujen vaatimusten mukaisesti. The Manchester Guardian syytti Codesbergin neuvotteluiden aikana Ison-Britannian hallitusta yhteistyöstä Saksan kanssa. Lehden mukaan Ison-Britannian asema suurvaltana oli mennyttä. The Manchester Guardian suhtautui brittihallitukseen ja Saksaan lähes vihamielisesti. The Manchester Guardian ja The Daily Herald käsittelivät Tšhekkoslovakian kohtaloa tragediana.

Kriisin kärjistyttyä sodan partaalle The Times alkoi kirjoittaa saksalaisvastaiseen sävyyn, joka ei ollut tyypillistä missään vaiheessa brittihanituksen ulkopoliitikalle. The Times puolusti brittihanitusta vetoamalla syyskuun 1938 aikana siihen, että rauhaa ei koko prosessin aikana oltu järkytetty. Lehti alkoi ratkaisun pitkittyä hyökkäämään Saksaa vastaan. Vaikka brittihanitus ei hyökännyt virallisesti koko kriisin aikana Saksaa vastaan The Times käsitteli suursodan vaaran lähentyessä sitä negatiivisesti.

Münchenin kokouksen alkaminen, joka nähtiin *appeasement*-politiikan tuloksena, sai riemukkaan vastaanoton The Timesissa. Hitler oli saanut todellisuudessa päättää, että Tshekkoslovakian tilanne ratkaistaisiin toistaiseksi kokouksen avulla. Lehden mielestä toteutunut ratkaisu oli oikeudenmukainen. Lehden mukaan brittihanituksen politiikka, joka oli ollut sen mielestä selkeää ja samalla linjalla koko konfliktin ajan, oli onnistunut. The Times kommentoi tasapuolisesti Tshekkoslovakian mielialoja, jotka olivat pettyneitä. Lehti kirjoitti Tshekkoslovakiaa kohtaan myötätuntoisesti. The Timesin mielestä brittihanitusta vastaan kohdistettu kritiikki oli vain normaalia oppositiopolitiikkaa. Lehti kiinnittyi kriisin kärjistyttyä yhä enemmän brittihanituksen kannattajaksi. Se puolusti varauksettomasti Ison-Britannian hanitusta joidenkin brittilehtien kritiikkiä vastaan.

7. MAAILMANKATSOMUSTEN JA KÄSITTEIDEN TAISTELU

The Timesin pyrittyä tukemaan ja neuvomaan brittihan- nitusta kriittisin brittilehdistö arvosteli Chamberlainin johtamaa hallitusta epäonnistuneesta "myönnytyspolitiikasta". Brittisanomalehdistö oli jakautunut koko kriisin ajan kahteen mielipiteiltään vihamieliseen leiriin. Sanomalehdet kommentoivat uutisten yhteydessä tapahtumia. Näistä kannanotoista oli mahdollista analysoida kunkin lehden mielipiteitä kriisistä. Sanomalehtien omat mielipiteet korostuivat eniten niiden pääkirjoituksissa, sillä ne eivät perustuneet tiedonvälitykseen kuten uutisointi vaan tiedon käsittelemiseen jokaisen lehden toimituksen omasta näkökulmasta.

The Times suhtautui koko konfliktin ajan varauksellisesti Tšekkoslovakiaan. Lehti pyrki säilyttämään Ison-Britannian ja Tšekkoslovakian välillä koko ajan tietyn etäisyyden. Tšekkoslovakiaa ei missään vaiheessa pyritty kuvaamaan brittihan- nituksen ystäväksi tai potentiaaliseksi liittolaiseksi. The Timesin suhtautuminen oli kuitenkin myötätuntoista eikä sen artikkeleissa väheksytty Tšekkoslovakian olemassaoloa. Tšekkoslovakia oli konfliktin kärsijä. Lehden mielestä sen kohtalolle ei voitu tehdä yhtään mitään. Isossa-Britanniassa päätettiin uuden suursodan syttymistä.

Muut tutkittavat brittisanoma- ja aikakauslehdet suhtautuivat etäisesti Tšekkoslovakiaan. Ne tukivat huomattavasti enemmän kuin The Times konfliktin kärsijää ja marttyyriä, mutta eivät esittäneet esi-

merkiksi ajatuksia sotilaallisesta liittoutumisesta Prahan hallituksen kanssa. The Daily Herald ja The Manchester Guardian kohdistivat kritiikkinsä passiiviseen ja Tshekkoslovakian jakamisen hyväksyneeseen brittihallitukseen sekä toisaalta konfliktiin syylliseksi pidetyn Saksan arvostelemiseen. Lehdet eivät vaatineet brittihallitukselta suoranaista sotilaallista sekaantumista kireään ja tulenarkaan Keski-Euroopan tilanteeseen.

The Manchester Guardian ja The Daily Herald pelkäsivät Ison-Britannian suurvalta-aseman menetystä. The Daily Heraldin kommentoinneista suuri osa oli Labourin mielipiteitä eli oppositiopropagandaa tilanteessa, jossa työväenpuolueen poliitikot haaveilivat vaalivoitosta ja oman hallituksen perustamisesta. Labour käytti The Daily Heraldia hyväkseen Chamberlainin konservatiivisen hallituksen vastustamisessa. Tshekkoslovakian konflikti mahdollisti Labour-puolueelle brittihallituksen arvostelemisen. Tilanne oli hankala, sillä Chamberlain ei halunnut hallituksineen vaarantaa Euroopan rauhaa ryhtymällä sotimaan maantieteellisesti varsin pienestä kaistaleesta läntistä Tshekkoslovakiaa.

Tshekkoslovakian alue oli jakautunut moniin etnisiin vähemmistöihin, joten se mahdollisti useimpienkin konfliktien syntymisen. Unkari ja Puola vaativat jo ennen Münchenin kokousta Tshekkoslovakiassa asuneiden vähemmistöjen liittämistä omiin valtioihinsa. Saksan aggressiivinen suhtautuminen ja Tshekkoslovakian vihamieliset naapurit saivat brittihallituksen hyvin nopeasti vakuuttuneeksi siitä, että rauhan

ja suotuisan taloudellisen kehityksen jatkamiseksi ei kannattanut alkaa taistelemaan epäonnistuneen *Versaillesin* rauhansopimuksen myötä syntyneen valtion säilyttämiseksi.

Brittihallituksen haluttomuus ja passiivisuus alkaa taistella edes diplomaattien välityksellä Tshekkoslovakian pelastamiseksi mahdollisesti Labour-puolueen ankaran kritiikin Chamberlainia ja hänen ministereitään kohtaan. The Daily Heraldin kritiikki olikin lähes kaikissa tapauksissa opposition mielipiteitä sisältänyttä *appeasement*-politiikan vastustamista. Lehti vetosi artikkeleissaan Ison-Britannian kansaan pyrkien osoittamaan, että Hitlerille annettavat myönnytykset ja yhteistyön puute ja heikkous Neuvostoliiton ja Ranskan kanssa olisivat johtaneet Ison-Britannian tuhoutumiseen koko ajan laajenevan Saksan valtakunnan edessä.

The Timesin vertailukohtina tutkimuksessa olleista sanoma- ja aikakauslehdistä The Manchester Guardian ja The Spectator pyrkivät eniten puolueettomaan tiedonvälitykseen. Lehtien leviikki ja maine olivat vähäisempiä kuin The Timesin ja The Daily Heraldin ja ne pystyivätkin analysoimaan paljon kriittisemmin Ison-Britannian hallitusta ja Hitleriä kuin suuremmat brittilehdet. The Manchester Guardian kannatti tosin joskus brittihallituksen ja välillä opposition mielipiteitä pääkirjoituksissaan. Lehti ei uutisoinut ja kommentoinut Tshekkoslovakian kriisiä yhdestä näkökulmasta vaan se pyrki tuomaan esille kaikki mielipiteet Tshekkoslovakian konfliktista. The Manchester Guardian ja

The Spectator eivät pystyneet kuitenkaan Ison-Britannian hallituksen sensuurin vuoksi ilmaisemaan kaikkea kritiikkiä, mitä ne luultavasti olisivat tehneet vapaamman ilmapiirin salliessa.

The Timesin vertailukohtana ollut brittilehdistö kritisoi brittihallitusta passiivisuudesta ja nöyristelystä Hitlerin vaatimusten kasvaessa. Lehdet olivat sitä mieltä, että Chamberlainin hallituksen ulkopolitiikka tuhoaisi Ison-Britannian aseman suurvaltana. Useat brittitoimittajat ja ulkomaankirjeenvaihtajat eivät voineet sietää ajatusta siitä, että brittihallitus suostuisi Hitlerin ja propagandalla rehen-televän Saksan vaatimuksiin aluelajennuksista Keski-Euroopassa. Ison-Britannian lehdistö oli poliittinen taistelukenttä Tšhekkoslovakian konfliktin aikana. Osa lehdistä toi esille Labour-puolueen näkökantoja osan puolustettua aina satunnaisesti *appeasement*-politiikan saavutuksia. Kiistely opposition ja brittihallituksen välillä jatkui kiivaana Münchenin kokouksen jälkeen Tšhekkoslovakian tilanteen "ratkettua". Vaikka sudeettialueen tilanne jäi lokakuun 1938 alkupäivien jälkeen taka-alalle poliitikot jatkoivat kiistelyä Ison-Britannian sisä- ja ulkopolitiikasta kriisien vaivaamassa Euroopassa.

The Times nosti Ison-Britannian omat intressinsä tärkeämmiksi kuin puolaan joutuneen kaukaisen valtion auttamisen Keski-Euroopassa. Tšhekkoslovakia ei ollut perinteisesti kuulunut brittien vaikutusalueisiin.

The Times tuki brittihallitusta koko konfliktin ajan. Lehti

pyrki tuen lisäksi osoittamaan neuvoja ratkaisun saavuttamiseksi. Tällainen oli esimerkiksi kohua herättänyt esitys 7.9.38, jossa The Timesin pääkirjoituksessa ehdotettiin Tshekkoslovakian jakamista vastoin virallista brittihallituksen näkökantaa. Lehti säilytti itsenäisen asemansa ehdottaessaan Tshekkoslovakian konfliktin ratkaisemista. The Times tuki enemmän artikkeleissaan Ison-Britannian hallitusta kuin pyrki antamaan suoranaisia neuvoja sen toiminnalle tai konfliktin ratkaisemiseksi. Lehden antama tuki oli usein kritiikitöntä ja koko hallitusta puolustavaa kirjoittamista. Lehti puolusti brittihallitusta sekä Saksan lehdistön aggressiiviselta propaganda-kirjoittelulta kuin myös Ison-Britannian omien lehtien kritiikiltä.

Vastarinta sanomalehdistön sivuilla alkoi kasvaa Berchtesgadenin neuvotteluiden jälkeen. Tällöin brittilehdistö ymmärsi, että Ison-Britannian hallitus hyväksyisi ilman vastarintaa Tshekkoslovakian jakamisen. The Daily Heraldia ja The Manchester Guardiania alkoi hirvittää ajatus Ison-Britannian nöyristelystä Saksan vaatimusten kasvaessa. Myönnytely nähtiin pahana enteenä, joka lehtien mukaan merkitsi sitä, että Iso-Britannia ei ollut enää suurvalta. Labour-puolue kritisoi brittihallitusta passiivisuudesta ja mielenkiinnon puutteesta Tshekkoslovakian kohtaloa kohtaan. The Times korosti kuitenkin, että oikeudenmukaisen rauhan saavuttaminen oli tärkein asia Euroopassa. Lehti kyseenalaisti Tshekkoslovakian oikeuden hallita saksalaista vähemmistöä omassa valtiossaan. Se kirjoitti myös usein, että sudeettisaksalaisten vaatimukset olivat sen vuoksi oikeutettuja, että ne perustuivat itse-

määrämisoikeuteen. The Timesissa kuten kaikkialla muuallakin brittilehdistössä tiedettiin, että Hitler ohjaili todellisuudessa järjestelmiseen sudeettisaksalaisten mielipiteitä neuvotteluissa.

Vaikka brittihallitus pyrki koko ajan parantamaan suhteita Saksaan The Times pysyi sille vihamielisenä koko konfliktin ajan. Lehti säilytti osittain itsenäisyytensä, sillä se pystyi halutessaan tukemaan Tšhekkoslovakiaa tai vastustamaan Saksaa. Kirjoittelu Saksaa vastaan muuttui aina kriittisemmäksi, kun saksalaislehdistö arvosteli Iso-Britanniaa tai kun ilmapiiri alkoi olla jännittynyt. Brittihallituksen hyväntahtoisista vakuutteluista huolimatta The Timesin mielestä Iso-Britannia ja Saksa olivat toisiaan vastustavia voimia Euroopassa. The Timesiin verrattuna muu brittilehdistö suhtautui Saksaan vieläkin kriittisemmin. Hitler nähtiin Euroopan demokraattisen kehityksen vaarantajana. Usein varsinkin pienemmät lehdet, kuten The Manchester Guardian ja The Spectator, eivät halunneet enää kirjoittaa asiallisesti Saksan diktatuurista, vaikka brittihallitus pyrkikin olemaan ystävällisissä väleissä taloudellisten ja turvallisuuspoliittisten syiden vuoksi Hitlerin kanssa. The Timesiin verratut lehdet eivät hyväksyneet brittihallituksen rauhallista ja sovittelevaa asennoitumista Saksaan.

The Timesin suhtautumiseen vaikutti merkittävästi brittihallituksen näkökulma. Saksa oli halunnut neuvotella esimerkiksi siirtomaiden hankkimisesta Isolta-Britannialta, joka oli pystynyt nyt antamaan

Saksalle sen kaipaamia lisäalueita Keski-Euroopasta. Tšhekkoslovakia ja sen lähialueet eivät olleet kuuluneet perinteisesti Ison-Britannian intressialueisiin. Brittihallitus ei aikonut sitoa joukkojaan Keski-Eurooppaan, koska se halusi pystyä kontrolloimaan siirtomaitaan.¹ Tšhekkoslovakiaa oli vaikea puolustaa Saksan ympäröityä armeijallaan koko läntistä osaa valtiosta.² Esimerkiksi Kanada, Etelä-Afrikka ja Australia eivät halunneet taistella Euroopassa. Yhdysvaltojen presidentti Roosevelt halusi vielä tässä vaiheessa eristäytyä Euroopan tilanteesta.³ Brittihallitukselta puuttuivat potentiaaliset liittolaiset. Saksan teollisuus ja asevarustelu olivat vahvempia verrattuna Isoon-Britanniaan.⁴ Brittihallitus suhtautui Neuvostoliittoon epäilevästi. Ulkoministeri Halifax ilmoitti jo Saksan miehitettyä Itävallan, että Ison-Britannian ja Neuvostoliiton näkökulmat olivat erilaisia. Konservatiivinen brittihallitus ei hyväksynyt Neuvostoliiton ehdotuksia.⁵ Ison-Britannian hallitus pyrki voittamaan aikaa myöntymällä Saksan vaatimukseen Keski-Euroopassa. Tšhekkoslovakian valtion häviäminen ei olisi juurikaan vaikuttanut Ison-Britannian asemaan. Brittihallitusta kiinnosti taloudellinen kanssakäyminen Saksan kanssa.

Brittilehdistön riidat perustuivat poliittisten mielipiteiden lisäksi erilaisiin maailmankatsomuksiin ja näkökantoihin. The Manchester

1 Robbins 1968, 357.

2 Hughes 1988, 866-867; Rock 1989, 679.

3 Parker 1993, 294; Rock 1989, 680.

4 Parker 1993, 272; Howard 1974, 125.

5 Halifax diplomaatti Maiskylle 24.3.38 PRO 26-27 (FO 404) C 1935/95/62.

Guardian edusti esimerkiksi modernimpaa tiedonvälitystä kuin The Times, koska se pyrki puolueettomampaan ja kriittisempään tiedonvälitykseen. The Times oli Ison-Britannian konservatiivinen ikkuna ulkomaille, jonka tiedonvälitys perustui pysyviin ja perinteisiin arvoihin. The Manchester Guardianin uutispolitiikka tukeutui liberalistiin avoimuuden ja vapauden radikaaleihin perinteisiin. Koko lehden maailmankatsomus oli päinvastainen kuin The Timesin mielipiteet. Se joutuikin manipulaation hampaisiin, joka rajoitti lehden tiedonvälitystä aikakautena, jolloin Iso-Britannian pitkäaikainen asema suurvaltana oli alkanut jo viimeistään murentua.

Konservatiivinen maailmankuva perustui vuoden 1938 aikana siihen, että pitäytymällä vanhassa ja muuttumattomassa tilanteessa Iso-Britannia olisi pystynyt säilyttämään asemansa suurvaltana. Näin ollen se olisi hallinnut laajoja alueita maapallosta ilman pelkoa oman asemansa muuttumisesta. Konservatiivisella muutoksia jarruttavalla politiikalla oli pitkät perinteet.¹ Sen avulla oli pyritty vuosisatojen ajan pitämään imperiumi koossa. Ison-Britannian siirtomaiden hallinta oli jo taloudellisesti vaikeaa eikä brittihallitus halunnut joidenkin maailmankriisien vaikeuttavan sen asemaa laajojen maa-alueiden omistajana. Brittihallitus olikin valmis manipulaation avulla hiljentä-

¹ Paul Kennedy (1976) ajoittaa *appeasement*-politiikan vanhaksi brittiläiseksi ajattelumalliksi. Hänen mukaansa 1930-luvun sovitteluun ja rauhoitteluun pyrkinyt brittipolitiikka on sidoksissa jo 1800-luvulla alkaneeseen kehityskulkuun. Kennedyn mielestä 1930-luvun perättäiset kriisit eivät synnyttäneet *appeasement*-politiikkaa vaan kyseessä oli pikemminkin Ison-Britannian yhteiskuntajärjestelmään jo aikaisemmin kehittynyt maailmankatsomus.

mään sosialistisen opposition ja modernia sekä liberalistista ajatusmallia kannattaneet sanomalehdet.

8. MANIPULAATIO

8.1 Sanomalehdet *appeasement*-politiikan "auttajiksi"

Sanomalehti on aina tietyssä aikakautena valmistettu tuote, joka välittää rajoitetusti tietoa lukijoille. Sanomalehdillä on valta päättää siitä, mitkä artikkelista otetaan mukaan ja mitkä poistetaan sekä miten tapahtumat esitetään.¹ Lehdistöä kontrolloidaan erityisesti kriisien aikana. Hallitus voi kontrolloida demokraattisissa valtioisakin joukkotiedotusvälineitä.² Tällöin lehdistö ei voi olla puolueetonta ja kriittistä.

Ison-Britannian hallitus ohjasi tiedonvälitystä vuoden 1938 aikana vaikuttaen sanomalehtien uutisointiin Tšhekkoslovakian kriisistä. Tällainen vallankäyttö oli piilotettua, sillä lukijat eivät tiedostaneet salattua joukkotiedotusvälineiden manipulaatiota. Sanomalehdillä oli merkittävä rooli, sillä ne välittivät tiedot Tšhekkoslovakian tapahtumista ja brittihallituksen ulkopolitiikasta sekä toimivat lukijoiden mielipiteiden muodostajina Isossa-Britanniassa. The Times muodosti kokonaiskuvan Isosta-Britanniasta monille ulkomaalaisille lukijoille, sillä se oli aikansa tunnetuin brittisanomalehti.

1 Fairclough 1989, 49-50.

2 Ibid., 33.

Ison-Britannian hallitus manipuloi omiin tarkoituksiinsa jo vuodesta 1937 eteenpäin uutisia brittisanomalehdille välittäneitä organisaatioita, jotka olivat *The Press Office* ja *The Foreign Office News Department*.¹ Pääministeri Chamberlain suhtautui journalismiin kielteisesti. Chamberlain ei halunnut antaa tavallisesti haastatteluja sanomalehdille. Lopulta hän vaati, että sanomalehtien toimittajien oli tuotava neljää tuntia aikaisemmin ennen haastattelua kaikki kysymykset hänen nähtäväkseen. Hänellä oli hyvin vähän kontakteja lehtien päätoimittajiin, mikä oli harvinaista Isossa-Britanniassa konservatiiviselle pääministerille.²

Chamberlain oli keskeisessä asemassa sanomalehtien kontrolloinnissa, sillä valta keskittyi hänelle. *The Foreign Office News Department*, jota johti Reginald Leeper, kontrolloi brittihallituksen ohjeiden mukaisesti ulkomaisten kirjeenvaihtajilta saapuneita uutisia ja kommentointeja. Uutisia pyrittiin muuttamaan *Foreign Officen* mielipiteiden mukaisiksi. Leeper totesi, että "Uskon, että kukaan ei vastusta sanoessani, että monet palveluksessani olevat henkilöt pitävät journalisteja pikemminkin potentiaalisina vihollisina kuin motivoituneina yhteistyön tekijöinä". Leeper myönsi, että *Foreign Office* pyrki tekemään toimittajista *appeasement*-politiikalle myönteisiä. Diplomaattisten kirjeenvaihtajien oli kirjoitettava mahdollisimman positiivi-

1 Cockett 1989, 3.

2 Fuchser 1982, 173.

sesti brittihallituksesta.¹

Toukokuun 1938 loppuun mennessä Ison-Britannian hallitus oli esittänyt näkökantansa lehdistölle useissa yhteyksissä ja päätoimittajille sekä lehden omistajille oli painotettu vastuuta kansallisista eduista. Tällöin uutisia sanomalehdistölle välittäneet organisaatiot alkoivat välttää Ison-Britannian hallitusta kritisoivien uutisten julkaisemista. Tilannetta vaikeuttivat lehtien entisestään pienentyneet tulot ja toisaalta saman lehden toimittajien hyvinkin jakautuneet mielipiteet.² Hillitsemistoimista huolimatta esimerkiksi The Daily Herald ja The Manchester Guardian julkaisivat usein kriittisiä kannanottoja *appeasement*-politiikkaan, vaikka niitä ei informoitukaan täydellisesti kaikista tilanteista.

Konservatiivipoliitikko lordi Beaverbrook, joka itsekin omisti brittilehdistöä (Daily Express, Evening Standard)³ kirjoitti ulkoministeri Halifaxille 16.9.38. Hän ilmoitti, että sanomalehdet "ovat kaikki innokkaita auttamaan pääministeriä ja Sinua (Halifaxia). Mutta ne tarvitsevat paljon opastusta." Beaverbrook halusi ministereiltä suoria kontakteja sanomalehtien omistajiin. Hänen mukaansa "voitaisiin opastaa sanomalehtiä ja iskeä virheisiin sekä murskata huhut". Sisäministeri Samuel Hoare asetettiin nopeasti tehtävään, jossa hänen tuli ohjailla ja neuvoa lehdistöä niin, että artikkeleista ei koituisi

1 Cockett 1989, 15-17.

2 Ibid., 59.

3 Adams 1993, 165.

haittaa Tshekkoslovakian neuvotteluille. Tapaamiset muodostuivat välittömästi päivittäisiksi. Ison-Britannian lehdistö oli vaikeassa tilanteessa. Chamberlainin hallitus halusi, että tilannetta ei pahennettaisi lehtien provosoivilla kirjoituksilla. Monien journalistien mielestä Saksan kansallissosialistit kuuntelivat vain aggressiivisempaa suhtautumista Tshekkoslovakian tilanteen ratkaisemiseksi. Lehtien päätoimittajat ja omistajat alkoivat saada päivittäin rohkaisua ja tukea maltillisempaan kirjoitteluun sisäministeri Hoarelta.¹

Brittihallituksen lehdistön vaijentaminen näkyi välittömästi aiemmin kriittisiä artikkeleita julkaisseessa The Manchester Guardianissa. Lehti kommentoi, että "näyttää siltä, että saamme tällä viikolla ratkaisun rauhan ja sodan välillä". Lehti käsitteli puolueettomasti ranskalais-englantilaisia neuvotteluita, jotka olivat alkaneet Lontoossa. The Manchester Guardian tuki pääministeriä uutisoiden, että "Chamberlain on todennäköisesti varoittanut Hitleriä siitä, että Iso-Britannia saattaisi tukea Ranskaa".² Ainoat voimakkaat kannanotot kriisiin löytyivät yleisönosastosta, jossa vastustettiin Saksaa ja puolustettiin Tshekkoslovakiaa.

The Daily Herald kommentoi Tshekkoslovakian tilannetta syyttelemättä Ison-Britannian hallitusta. Lehden mukaan Tshekkoslovakian joukot olivat valmiit sotaan. Lehti totesi pääkirjoituksessa, että vaikeassa tilanteessa ei ollut suotavaa lietsoa provosoivia kommentteja, koska

1 Cockett 1989, 75.

2 MG 19.9.38.

neuvottelut olivat kesken. Lehti julkaisi kuitenkin parlamentin työväenpuolueen jäsenien Herbert Morrisonin ja George Ridleyyn kommentteja. Morrison ilmoitti, että Saksalla ei voinut olla oikeutettuja vaatimuksia Tshekkoslovakian alueista. Ridleyyn mukaan kansainliittoa tarvittaisiin edelleen kriisien selvittämiseksi.¹ The Daily Heraldissa julkaistiin siis virallista oppositiopolitiikkaa lehden oltua muuten maltillisemmalla linjalla.

Chamberlainin lähdettyä Codesbergin neuvotteluihin lehdistön asenne oli selvästi tiukentumassa Saksan aiheettomina ja epäoikeudenmukaisina pidettyjä vaatimuksia kohtaan. *Appeasement*-politiikan vastustuskuoron kasvaessa ulkoministeri Halifax lähetti Chamberlainille Codesbergiin 23.9.38 sähkeen varoittaen, että "Lehdistön yleinen mielipide oli epäilyttävä suunnitelmaamme² kohtaan, mutta se valmistuu hyväksymään sen (neuvottelut) ehkä sodan vaihtoehtona". Suurin osa lehdistöstä oli Halifaxin mielestä sitä mieltä, että myöntyminen Saksan vaatimuksiin ei ollut oikea ratkaisu. Chamberlain ilmoitti, että sisäministeri Hoaren oli jatkettava tapaamisia lehtien päätoimittajien ja omistajien kanssa.³ Brittihallituksen huolet osoittivat sitä, että lehdistö pystyi ilmaisemaan kritiikkiään Ison-Britannian hallituksen ulkopolitiikkaa vastaan, vaikka sitä pyrkivätkin säätelemään lehtien omistajat ja joissain tapauksissa lehtien päätoimittajat.

1 DH 19.9.38.

2 Tällä Halifax tarkoitti ns. Plan Z-suunnitelmaa eli Chamberlainin neuvottelumatkoja Hitlerin ja Saksan poliitikkojen luo (Ks. esim. Fuchser 1982, 136-141).

3 Cockett 1989, 47.

Manipulaatio ei näkynyt The Timesin sivuilla yhtä räikeänä kuin se näkyi kriittisemmän brittilehdistön artikkeleissa. Vaientamispolitiikka vaikutti lehteen niin, että sitä valvottiin yhä tarkemmin vaikutusvaltaisen asemansa vuoksi. Lehden kriittisempien toimittajien oli käytännössä mahdotonta saada julkaistua radikaalimpaa aineistoa. Lehden päätoimittaja Dawson käytti itsesensuuria The Timesin linjanvedoissa vaikuttaen henkilökohtaisesti lehden artikkeleihin.

8.2 Kriittisyyttä sensuurin varjossa

Ison-Britannian sanomalehdistöä kontrolloitiin vuoden 1938 aikana. Useita lehtiä estettiin julkaisemasta uutisia ja esimerkiksi monia The Daily Heraldin artikkeleita leikattiin. Sanomalehdiltä kiellettiin vapaalle tiedonvälityksellä ominainen puolueettomuus ja tapahtumien spekulointi. Sanomalehdistö sai kuitenkin kirjoittaa varsin vapaasti monista brittihallitukseen liittyvistä asioista. Monien lehtien kommentointi oli usein jopa brittihallitusta halventavaa tai kokonaan hallituksen näkökulmien vastaista. Esimerkiksi brittilehdille, joilla oli pienempi leviikki, sallittiin varsin kriittinen kirjoittelu.

Lehdistö ei voinut toteuttaa täysin hallituksesta riippumattomasti uutispolitiikkansa. Kaikki brittisanomalehdet joutuivat olemaan eräänlaisen itsesensuurin vankeina. Niiden päätoimittajia painostettiin kirjoittamaan yhä hillitymmin "kansallisen edun nimissä". Jonkin yk-

sittäisen sanomalehden aloitettua kirjoittaa sävyyn, jota hallitus ei hyväksynyt, manipulaatiokoneisto alkoi toimia. Lehden artikkeleita ei hyväksytty painettavaksi ja sen kommentointia leikattiin niin, että lopulta koko kirjoitukseen jäi jäljelle vain Tšhekkoslovakiasta lähetetty virallinen ja kritiikitön uutinen. Brittilehdistön kriittinen kirjoittelu oli näennäistä. Lehdet saivat arvostella ulkomaita lähes vapaasti kriittisimmillä hetkilläkin. Brittihallitus pystyi kuitenkin vaientamaan haluamansa asiat manipulaatiokoneiston avulla.

Monet sanomalehdet kilpailivat mainostajista, jotka olivat usein parempi tulonlähde kuin lehden tilaajat. Lehtien omistajat eivät halunneet ärsyttää mainostajia provosoivilla artikkeleilla. Taloudelliset realiteetit estivät myöskin sananvapauden toteutumista. Lehden omistajalla oli suuri sananvalta toimituksessa ja usein, kuten esimerkiksi The Daily Heraldissa, omistaja pystyi määräämään lehden linjan. Taloudellisten näkökohtien korostaminen johti mainostajien sekä lukijoiden suosimiseen viihteellisemmällä ja kritiikittömämmällä näkökulmalla. The Daily Heraldin sivuista huomattava määrä oli pyhitetty huomiota herättäville mainoksille, jotka toivat lehdelle enemmän tuloja kuin varsinaiset tilaajat ja irtonumeroiden ostajat.

Brittihallituksen toimet estää sanomalehdistön kriittinen ja itsenäinen kirjoittaminen eivät tehneet brittisanomalehdistä täysin säyseitä *appeasement*-politiikan äänitorvia. Brittilehdet eivät kirjoittaneet Ison-Britannian hallituksen virallisen näkökulman mukaisesti. Lehdis-

töä ei manipuloitu ja vaiennettu brittihallituksen orjalliseksi käskyläiseksi. Lehdet saivat kirjoittaa oppositiopolitiikasta ja samalla tuoda esiin siis *appeasement*-politiikkaa vastustaneita näkökantoja. Lehdet menettivät kuitenkin vapaalle lehdistölle tunnusomaiset piirteet.

Sanomalehtien riippumattomuus oli mennyttä ja niiden täytyi sopeutua uusiin vaatimuksiin, joita brittihallitus esitti niille esimerkiksi kriittisen syyskuun 1938 aikana päivittäin. Brittilehdistö ei pystynyt enää olosuhteiden johdosta puolueettomaan tiedonvälitykseen. Brittihallituksen perinteinen vahtikoira kulki sensuurin talutushihnassa, joka johti lehdistön ajoittain lähes täydelliseen vaikenemiseen.

9. KANSALLISEN EDUN JA RAUHAN PUOLESTA

The Times myötäili Ison-Britannian hallituksen ulkopoliittisia lausuntoja. Se kirjoitti usein maltillisesti Tshekkoslovakian konfliktin vaiheista. Lehti uutisoi jonkin asian vasta sen jälkeen, kun brittihallitus oli virallisesti ilmoittanut siitä. Lehden tiedonvälitys oli asiallista, mutta se ei uutisoinut Ison-Britannian hallitukseen ja Tshekkoslovakian konfliktiin liittyneitä asioita puolueettomasti. The Timesin kannanotot olivat varovaisia ja vihjailevia. Sen ilmoitettua suoraan jotain ehdotuksia tilanteen ratkaisemiseksi muu brittilehdistö ja useimmat saksalaislehdet reagoivat kiivaasti sen artikkeleihin ja pääkirjoituksiin. Lehden asema osana kansainvälistä tiedonvälitystä oli huomattava, mikä lisäsi sen toimitukselle paineita säilyttää leh-

den linja kriisin aikana mahdollisimman maltillisena. The Times ei pyrkinyt missään vaiheessa sensaatiohakuisuuteen, jota esimerkiksi levikiltään huomattava The Daily Herald teki otsikoidessaan kriisin vaihteita.

Brittiahallitus manipuloi Ison-Britannian lehdistöä, mikä vaikutti The Timesin näkökulmiin. Lehti ei voinut esittää kritiikkiä *appeasement*-politiikasta, sillä sen artikkeleita luettiin hyvin tarkasti ympäri maailmaa. Sen arvovallan lisäksi lehden päätomittaja Dawson ja omistaja Astor olivat Chamberlainin hallituksen kannattajia, mikä johti siihen, että he estivät brittiahallituksen kritisoinnin The Timesin sivuilla. The Times, jota luettiin laajasti ulkomailla, esitti Isosta-Britanniasta hyvin yhtenäisen kuvan. Lehden sävy *appeasement*-politiikasta oli hyvin tasapainoinen. Samalla ulkomaille välitetyssä kuvassa Isossa-Britanniassa sen omaa hallitusta vastaan esitetty kritiikki kuitattiin luonnollisena oppositiopolitiikkana. Lehteä velvoitettiin Ison-Britannian oman hallituksen kannattamiseen vaikeassa ja vaarallisessa tilanteessa sen arvovaltainen asema.

Polittisessa taistelussa The Times oli konservatiivisen brittiahallituksen kannattaja. Se perusteli usein Chamberlainin ja hänen hallituksena tekoja Labour-poliitikkojen kritiikkiä vastaan. Lehti vastasi pääkirjoituksissaan kritiikkiin nostoen esille positiivisia tapahtumia konfliktin ratkaisun etenemisestä. The Timesin kommentointi oli hyvin samanlaista kuin brittiahallituksenkin politiikka eli se pe-

rustui sovitteluun, maltillisuuteen, rauhoittamiseen ja positiiviseen uskoon rauhan säilymisestä Euroopassa. Lehden optimistisella kommentoinnilla pyrittiin luomaan parempaa ilmapiiriä konfliktin osapuolien välille. Kriisin kärjistyttyä jälleen kerran lähes sodaksi joitakin päiviä ennen Münchenin kokousta The Times uskoi esimerkiksi edelleen ratkaisun saavuttamiseen rauhanomaisesti diplomaattien välityksellä. Lehden kritisoiva kirjoittelu ei kohdistunut mihinkään muuhun osapuoleen kuin Saksaan, jota lehti alkoi syyttää ongelmien vaikeuttamisesta.

The Times toimi siihen vaikuttaneiden tahojen ehdoilla. Nämä käänsivät lehden suuntaa Chamberlainin hallitukselle myönteiseksi, sillä todellisuudessa lehden toimittajat eivät pitäneet henkilökohtaisesti *appeasement*-politiikasta. Heidän oli kirjoitettava kuitenkin määräysten mukaisesti pitämällä omat tunteet erossa kirjoittamisesta.

Nationalismi ja oman kansakunnan sekä valtion korostaminen oli tyypillistä kaikkialla maailmassa 1930-luvulla. Hitlerin asetuttua Saksan johtoon Euroopan turvallisuuspoliittinen tilanne alkoi vaarantua. The Times kirjoitti vuoden 1938 aikana hyvin isänmaallisesti. Sen tekemiä brittihallituksen tukiyrityksiä voidaan osittain perustella nationalismilla. Lehti ei asettunut missään vaiheessa vastustamaan brittihallituksen toimia, jotka olivat todellisuudessa Ison-Britannian konkreettisia toimia Tšhekkoslovakian konfliktissa. The Times ei pyrkinyt missään vaiheessa vaarantamaan Tšhekkoslovakian konfliktin tilannetta.

Lehden vaikutusvaltaa osoittaa kuitenkin se, että se pystyi aiheuttamaan yhdellä ainoalla artikkelilla 7.9.38 maailmanlaajuisen kohun sen kirjoitettua täysin brittihallituksen virallisen näkökulman vastaisesti. Kaikesta manipulaatiosta huolimatta lehti pystyi halutessaan kirjoittamaan varsin radikaalisti ehdottamalla kesken neuvotteluiden Tshekkoslovakian jakamista.

George Dawson, joka oli The Timesin päätoimittaja, viimeisteli useimmat vuoden 1938 aikana julkaistusta The Timesin pääkirjoituksista. Hän vastasi The Timesin linjasta toimien lehden toimituksessa lähes diktaattorin valtuuksin. Dawson pyrki toimimaan kaikin tavoin Ison-Britannian hyväksi ajatellen oman maansa etua. Hän pyrki joskus liiankin innokkaasti auttamaan ehdotuksillaan Tshekkoslovakian kriisin ratkeamista. Hän määräsi lehden maltillisesta linjasta neuvotellen usein hyvän tuttavansa ulkoministeri Halifaxin kanssa. The Times oli hyvin pitkälti vuoden 1938 aikana sellainen lehti, jollaiseksi Dawson halusi sen muodostuvan. Ison-Britannian hallituksella oli suorat yhteydet The Timesin suvereeniseen johtajaan, jonka kautta se pystyi esittämään omia näkökantojaan arvovaltaisen lehden sivuilla. Huolimatta läheisistä kontakteista brittihallituksen ja The Timesin välillä lehti ei ollut kuitenkaan täydellisesti alistettu Chamberlainin hallituksen ideoille.

Lehden yleisönosastokirjoitukset olivat usein varsin kriittisiä eikä lehti pidättäytynyt julkaisemasta oppositiojohtajien kannanottoja tai negatiivisia uutisia, kuten tietoja siitä, että neuvottelut Tshekkos-

lovakiassa eivät olleet edistyneet Runcimanin delegaation toimista huolimatta millään tavalla. Lehti ei ollut, kuten samaan aikaan Saksan lehdistö oli, selkeä osa räikeää propagandakoneistoa.

Huolimatta läheisistä suhteista brittihallitukseen The Times pystyi uutisoimaan monia asioita ilman kontrollointia. Lehti pyrki uutisoimaan niin monista näkökulmista kuin oli mahdollista kriisin kehittymistä. Esimerkiksi Tshekkoslovakian ilmapiiriä uutisoitiin hyvin usein todenmukaisesti.

The Timesin arvovaltaa osoitti se, että muu brittilehdistö arvosteli välillä lehteä ja sen täytyi puolustaa itseään pääkirjoituksissa. The Timesissa perusteltiin sen omia näkökantoja vedoten siihen, että rauhan säilyttäminen oli tärkeintä Euroopassa. Tähän vetoaminen oli helppoa ja vaikuttavaa, sillä edellisestä maailmansodasta oli kulunut ainoastaan 20 vuotta. Kriittisimpien brittilehdistön toimittajien oli vaikeaa perustella lukijoille, miksi Ison-Britannian olisi uhkailtava äänekkäästi vahvasti aseistautunutta Saksaa pienen sudeettisaksalaisvähemmistön pitämiseksi Tshekkoslovakian yhteydessä.

The Timesin toimittajat mukautuivat päätoimittajan ja omistajan tahtoon suostuen kirjoittamaan suosiollisesti Ison-Britannian hallitukselle. Lehden kriittisimpien tahojen oli mukauduttava Euroopan tulenarkaan tilanteeseen, joka pakotti Ison-Britannian vaikutusvaltaisimman ja merkittävimmän lehden maltilliseksi, isänmaalliseksi ja manipuloiduksi uutisten välittäjäksi.

Brittilehdistön kirjoittelu Tšhekkoslovakian kriisistä vaimeni loka-kuun aikana. The Times tuki edelleen brittihallituksen ratkaisuita muiden lehtien oltua kriittisiä Ison-Britannian ulkopolitiikkaa kohtaan. Münchenin kokouksen myötä Hitlerin itseluottamus alkoi kasvaa niihin mittoihin, että kehitys johti lopulta toiseen maailmansotaan. Tšhekkoslovakia, jonka kohtalo oli olla pelinappula suurvaltapolitiikassa, jaettiin Saksan, Puolan ja Unkarin kesken ja "myöntöväisyyspolitiikka" ajautui epäsuosioon Isossa-Britanniassa. Chamberlain, joka jäi Ison-Britannian historiaan kiistellyksi hyväuskoisuuden ja peluruuden sekä toisaalta tilanteen ja tosiasioiden pohjalta toimineeksi pääministeriksi, joutui eroamaan Winston Churchillin tultua hänen seuraajakseen 1940.

Tämä pro gradu-työ synnytti monia jatkotutkimuksen kannalta mielenkiintoisia kysymyksiä. Tulevia tutkimusaiheita voisivat olla keskityminen brittisanomalehdistön manipulaatioon 1930- ja 1940-luvuilla sekä Ison-Britannian kontaktit Tšhekkoslovakiaan tai itäiseen Eurooppaan maailmansotien välisenä aikana. Brittiyhteiskunnan maailmankatso-
mukseen liittyvien konservatiivisten ja liberalististen sekä toisaalta poliittisten konservatiivien ja työväenpuolueen jännitteiden tutkiminen voisi syventää jatkossa jo tässä tutkielmassa esitettyjä asioita. The Timesin Lontoossa sijaitsevien arkistojen käyttö voisi ratkaista monia manipulaatioon liittyviä kysymyksiä.

LYHENTEET

BDFa British Documents on Foreign Affairs

DBFP Documents on British Foreign Policy

DGFP Documents on German Foreign Policy

DH The Daily Herald

MG The Manchester Guardian

PRO Public Record Office

SPEC The Spectator

SURVEY The Survey of International Affairs

TIMES The Times

UDFZ Ursachen und Folgen Vom deutschen Zusammenbruch 1918 und 1945
bis zur staatlichen Neuordnung

LÄHDE- JA KIRJALLISUUSLUETTELO

1 ARKISTOLÄHTEET

PUBLIC RECORD OFFICE, Lontoo

- FO.404 Public Record Office, Foreign Office, Confidential Print, General Affairs in Central Europe 26-27 March 1938 to March 1939) (Mikrofilmeinä Jyväskylän yliopiston historian laitoksella).
- FO.434 Public Record Office, Foreign Office, Confidential Print, Southern Europe 5 1-559 Part XIV, April to June 1938 and Part XV July to September 1938. (Mikrofilmeinä Jyväskylän yliopiston historian laitoksella).
- Public Record Office, Foreign Office, Confidential Print, Southern Europe 5 559-E-6 Part XV (jatkoa).

2 PAINETTU ALKUPERÄISAINEISTO

- British Documents on Foreign Affairs: Reports and Papers from the Foreign Office Confidential Print. Part II, Series F, Europe 1919-1939, Volume 49 Germany 1938. (General editors Kenneth Bourke and D. Cameron Watt, editor Jeremy Noakes). University publications of America 1994.
- The Diaries of Sir Alexander Cadogan 1938-1945 (ed. David Dilks). London 1971.
- The Diplomatic Diaries of Oliver Hardy 1937-1940 (ed. by John Harvey). London 1970.
- Documets on British Foreign Policy 1919-1939. Third Series Vol. I. Edited by E.L.Woodward and Rohan Butler. London 1949.
- Documents on British Foreign Policy 1919-1939. Third Series Vol. II. Edited by E.L.Woodward and Rohan Butler. London 1949.
- Documents on German Foreign Policy 1918-1945. Series D (1937-1945), Vol. II (Germany and Czechoslovakia 1937-38), Editors: Wheeler-Bennett, Joll, Marshall-Cornwall, Sontag, Carroll, Baumont. London 1950.

Ursachen und Folgen Vom deutschen Zusammenbruch 1918 und 1945 bis zur staatlichen Neuordnung. Zwölfter Band (Das Dritte Reich, Das sudetendeutsche Problem, Das Abkommen von München und die Haltung der Grossmächte). Michaelis, Schraepfer. Berlin 1967.

3 SANOMA- ja AIKAKAUSLEHDET

The Daily Herald 26.4.1938-5.10.1938, (96-3009 D/d 844847 25m 9/72)
(mikrofilmeinä Joensuun yliopiston kirjastossa.)

The Manchester Guardian 26.4.1938-5.10.1938, Reels No. 534-540,
(mikrofilmeinä Jyväskylän yliopiston historian laitoksella.)

The Spectator 26.4.1938-5.10.1938 (Vol. I: Jan to June 1938, Vol. II:
July to Dec 1938).

The Survey of International Affairs (First reprinting, New York 1965).
1933, 1934, 1935 (Vol. I), 1936, 1937 (Vol. I), 1938 (Vol. II).

The Times 1.9.1938-5.10.1938, Reels No. 4-10, (mikrofilmeinä Helsingin
yliopiston kirjastossa).

4 KIRJALLISUUS

ADAMS 1993 Adams, R.J.Q., British Politics and Foreign Policy in the
Age of Appeasement 1935-1939. Stanford, California 1993.

AYERST 1971 Ayerst, David, The Manchester Guardian. Biography of a
Newspaper. New York 1971.

BARNETT 1987 Barnett, Correlli, The Collapse of British Power.
Gloucester 1987.

BELL 1988 Bell, P. M. H., The Origins of the Second World War in
Europe (Fifth Impression). Hong Kong 1988.

BRUEGEL 1973 Bruegel, J. W., Czechoslovakia before Munich. The
Minority Problem and British Appeasement Policy. London
1973.

CAMROSE 1947 Camrose, Viscount, British Newspapers and Their
Controllers. Hants 1947.

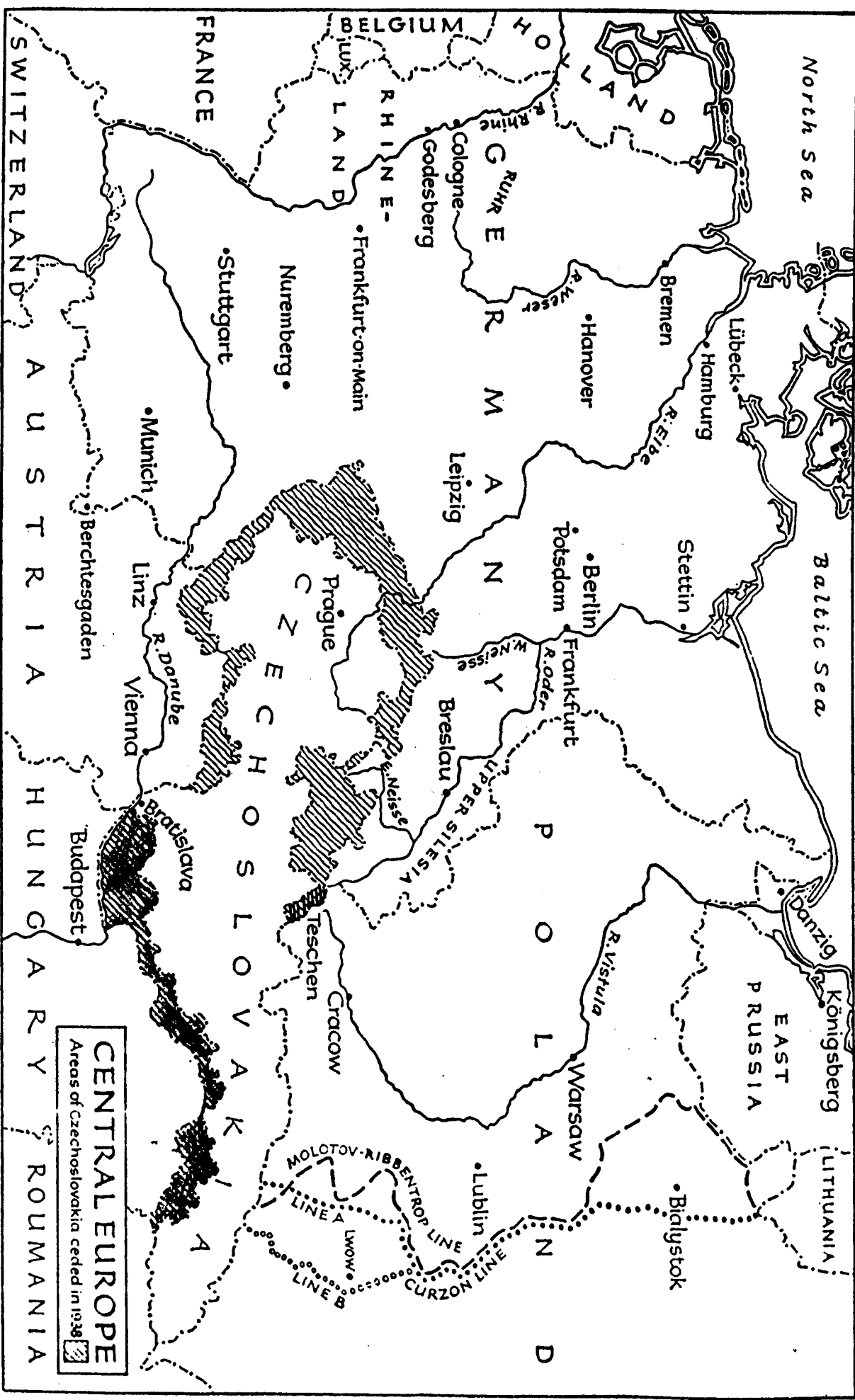
- COCKETT 1989 Cockett, Richard, Twilight of Truth (Chamberlain, Appeasement & the Manipulation of the Press). London 1989.
- CURRAN AND SEATON 1989 Curran James and Seaton Jean, Power without Responsibility: The Press and Broadcasting in Britain. London 1989.
- DENNIS 1972 Dennis, Peter, Decision by Default (Peacetime Conscription and British Defence 1919-1939). London 1972.
- FAIRCLOUGH 1989 Fairclough, Norman, Language and Power. Singapore 1989.
- FUCHSER 1982 Fuchser, Larry William, Neville Chamberlain and Appeasement. New York 1982.
- GANNON 1971 Gannon, Franklin, The British Press and Germany 1936-1939. Oxford 1971.
- HERD 1952 Herd, Harold, The March of Journalism (The Story of the British Press from 1622 to the Present Day). London 1952.
- THE HISTORY OF THE TIMES... 1952 The History of the Times, Vol. IV. The 150th Anniversary and Beyond Part II 1912-1948. London 1952.
- HOLLAND 1991 Holland, Robert, The Pursuit of Greatness (Britain and World Role 1900-1970). Glasgow 1991.
- HOWARD 1974 Howard, Michael, The Continental Commitment (The Dilemma of British Defence Policy in the Era of Two World Wars). Bungay, Suffolk 1974.
- KIESER 1964 Kieser, Rolf, Englands Appeasementpolitik und der Aufstieg des Dritten Reiches im Spiegel der britischen Presse 1933-1939 (zur Erlangung der Doktorwürde der Universität Zürich). Winterthur 1964.
- KOSS 1984 Koss, Stephen, The Rise and Fall of the Political Press in Britain, Vol. II, the Twentieth Century. London 1984.
- LEE 1976 Lee, Alan J., The Origins of the Popular Press in England 1855-1914. Guildford, Surrey 1976.
- MCDONALD 1976 McDonald, Iverach, A Man of The Times. London 1976.
- McLACHLAN 1971 McLachlan, Donald, In the Chair (Barrington-Ward of The Times 1927-1948). London 1971.

- McQUAIL 1994 McQuail, Denis, Mass Communication Theory (Third Edition). London 1994.
- MAMATEY AND LUZA 1973 Mamatey, Victor and Luza, Radomir, A History of the Czechoslovak Republic 1918-48. New Jersey 1973.
- MIDDLEMAS 1972 Middlemas, Keith, Diplomacy of Illusion (The British Government and Germany 1937-39). London 1972.
- MOWAT 1966 Mowat, Charles Loch, Britain between the Wars (Second impression). Bungay Suffolk 1966.
- MURRAY 1984 Murray, Williamson, The Change in the European Balance of Power 1938-1939 (The Path to Ruin). New Jersey 1984.
- NEWSPAPER HISTORY... 1978 Newspaper History: from the Seventeenth Century to the Present Day, edited by George Boyce, James Curran and Pauline Wingate. Tiptree 1978.
- OVENDALE 1975 Owendale, Ritchie, Appeasement and the English Speaking World. Cardiff 1975.
- PARKER 1993 Parker, R. A. C., Chamberlain and Appeasement, (British Policy and the Coming of the Second World War). Hong Kong 1993.
- ROBBINS 1988 Robbins, Keith, Appeasement. New York 1988.
- ROBBINS 1968 Robbins, Keith, Munich 1938. London 1968.
- ROCK 1977 Rock, William R., British Appeasement in the 1930s. London 1977.
- TAYLOR 1979 Taylor, Telford, Munich. The Price of Peace. London 1979.
- TORVINEN 1982 Torvinen, Taimi, Ulkomaisen sanomalehdistön historia (Viestintätutkimuksen Seuran julkaisusarja n:o 6). Espoo 1982.
- WHEELER-BENNETT 1963 Wheeler-Bennett, John W., Munich. Prologue to Tragedy. London 1963.

5 ARTIKKELIT

- ADAMTHWHITE 1984 Adamthwhite, Adam, "War Origins Again". The Journal of Modern History. Volume 56, Number 1, March 1984.
- AULACH 1983 Aulach, Harindar, "Britain and the Sudeten Issue 1938: The Evolution of a Policy". Journal of Contemporary History. Volume 18, Number 2, April 1983.
- BEN-ARIE 1990 Ben-Arie, Katriel, "Czechoslovakia at the time of 'Munich': The Military Situation". Journal of Contemporary History. Volume 25, Number 4, October 1990.
- HUGHES 1988 Hughes, Jeffrey L., "The Origins of the World War II in Europe: British Deterrence Failure and German Expansionism." The Journal of Interdisciplinary History. Vol. XVIII, Number 4, Spring 1988.
- KENNEDY 1976 Kennedy, Paul, "The Tradition of Appeasement in British Foreign Policy 1865-1939". British Journal of International Studies. Number 2, 1976.
- McKERCHER 1991 McKercher, B.J.C., " 'Our most Dangerous Enemy': Great-Britain Pre-eminent in the 1930s". The International History Review. Vol. XIII, Number 4, November 1991.
- RICHARDS 1981 Richards, Huw, "The Daily Herald 1912-64." History Today. Volume 31, December 1981.
- RICHARDSON 1988 Richardson, J.L., "New Perspectives on Appeasement: Some Implications for International Relations". World Politics. Volume XL, Number 3, April 1988.
- ROCK 1989 Rock, William R., "Essays and Reflection: The Munich Crisis revisited." The International History Review. Volume XI, Number 4, November 1989.
- WADDINGTON 1997 Waddington, G.T., " 'An Idyllic and unruffled atmosphere of complete Anglo-German misunderstanding': Aspects of the Operations of the Dienststelle Ribbentrop in Great Britain 1934-1938." History, Volume 82, Number 265, January 1997.

LIITE 1: Tšekkoslovakian sijainti. 1 (Kartassa näkyvät marraskuuhun 1938 mennessä tehdyt alueluovutukset Saksalle, Puolalle ja Unkarille.)

LITTE 2 : Tshhekkoslovakian Saksalle Münchenin kokouksen jälkeen luovut-
tamatt alueet. 1

